

კავლე მოციქულის ეპისტოლე გალატელთა მიმართ წმიდა გიგათა კომენტარებით

თარგმანი ეფრემ მცირისა (XI ს.)

გამოსაცემად მოამზადა
და ლექსიკონი დაურთო
ექვთიმე კოჭლამაზაშვილმა

გალატელთა მიმართ ეპისტოლის განმარტება ერთი ნაკვეთია სამოციქულოს განმარტებისა, რომელიც ანონიმ კომპილატორთ გამოუკრებიათ იოვანე ოქროპირისა და სხვა წმიდა მამათა თხზულებებიდან, ხოლო ქართულად უთარგმნია ეფრემ მცირეს (XI ს.). ამ ძეგლის გამოცემა დაიწყო 2000 წელს, პირველი ტომის სახით, რომელშიც შევიდა „საქმე მოციქულთა“-ს და შვიდი კათოლიკე ეპისტოლის განმარტება (იხ. განმარტება სამოციქულოსი, გამოკრებული იოვანე ოქროპირისა და სხვა წმიდა მამათა თხზულებებიდან, თარგმნილი ეფრემ მცირის მიერ, I, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა და წინასიტყვა დაურთო ექვთიმე კოჭლამაზაშვილმა, თბ., 2000 წ.).

ამჟერად კი გთავაზობთ გალატელთა ეპისტოლის განმარტების კრიტიკულ ტექსტს, დადგენილს ჩვენამდე მოღწეული ექვსივე ხელნაწერის მიხედვით: B – Jer. 9, 89v-117v; E – Q 1158, 245r-264r; F – A 390, 5r-38v; G – S 3656, 188r-190r; H – H 2141, 7r-22v; M – S 4814-დ, 3r-4v.

რედაქტორი
თამარ მესხი

უწყებად მიზეზსა გალატელთა ებისტოლისასა

გალატელთა მიმართ მისწერს პრომით. ეხილენეს ივინი და ესწავა მათდა, და ამის პირისათჳს დასწერს ამას, რამეთუ სწავლულ იყვნეს გალატელნი მოციქულისა მიერ კეთილად, და გულსაგებით მორწმუნე ქრისტესა¹ ქმნილ იყვნეს. ხოლო შემდგომად მათგან წარსლვისა მოციქულისა აღტაცებულ იქმნენ ვიეთგანმე, რამთა წინა-დაიცუთონ. ესე უკუე ცნა მოციქულმან და მისწერს მათდა. ხოლო პირველად ეწამების მათ სარწმუნოებისა მისთჳს, რომელი აქუნდა ერთგულებით სიყვარულისათჳს ქრისტესისა. და მერმე აბრალებს მათ გარდაქცევისა მისთჳს. და მერმე წარმოიღებს შჯულისათჳს სიტყუასა და აბრაჰამის სარწმუნოებისათჳს, და უჩვენებს შჯულისაგან და აბრაჰამის ცოლთა სახისმეტყუელებისა, ვითარმედ ჟამადმდე მოცემულ იყო აჩრდილი იგი² წინადაცუეთაჲ, და ამიერითგან დაცხრომილ არიან მოსლვითა უფლისაჲთა. და ესე რაჲ გამოაჩინა, ამცნებს, რამთა არღარა ერჩდენ მაცთურთა მათ, არამედ უფროდსლა რამთა ეგნენ სარწმუნოებასა ზედა ქრისტესსა, და რამთა უწყოდინ, ვითარმედ ქრისტეს მიერი მაღლი განაქარვებს წინადაცუეთასა; და ჩუეულეებისა(vH)ებრ იწყებს სწავლად მათდა, და ესრეთ აღასრულებს ებისტოლესა თჳსსა. (vF)

თავნი გალატელთა ებისტოლისანი

Г. შემდგომად დაწყებისა ებისტოლისა – თხრობად ჰურიან(99rB)-ბისაგან მოქცევისა თჳსისაჲ გამოცხადებით.

ღ. მოციქულთა მიერ წამებისათჳს და სარწმუნოებით ცხორებისა და ერთობისა მის მათისა.

ღ. პეტრეს მიმართ სიტყვსაგებისათჳს, ვითარმედ სარწმუნოებითა და არა შჯულითა არს ცხორებაჲ.

ო. ვითარმედ სარწმუნოებისა მიერ მიეცემის სიწმიდე და არა შჯულისა.

ქ. ვითარმედ აბრაჰამიცა სარწმუნოებითა განმართლდა და სახე ჩუენდა იქმნა.

¹ ქრისტესსა E. ² იგი + და E.

7. ვითარმედ შჯული არა განამართლებს, არამედ ამხილებს და წყევასა შესთხვეს, რომელი დაჰქსნა ქრისტემან.

8. ვითარმედ არა შჯულისაგან, არამედ აღთქმისაგან არიან კეთილნი, ზოლო შჯული – განმამზადებელი მხილებისა მიერ.

9. ვითარმედ შჯულსა ქუეშე იყვნეს შჯულსა შინა მყოფნი.

10. ვითარმედ რომელთა აზნაური იგი ცოლი აბრაჰამისი და ჭემ-მარიტი ძე სახე¹ გუეჰმნენს, არა ჯერ-არს დამონებაჲ შჯულისაჲ.

11. ვითარმედ ჩინებაჲ ჩუენი არა თანამდებ არს წინადაცუეთისა და შჯულისა ქრისტეს ენებისა მიერ.

12. სახე² სულისა აზნაურებისაჲ.

13. გარე-მიქცევაჲ წინადაცუეთისა მასწავლელთაჲ და სწავლაჲ ახლისა ცხორებისა სულიერისაჲ. (8rH; 3rM)

პავლე მოციქულისა წიგნი გალატელთა მიმართ

პავლე მოციქული არა კაცთაგან, არცა კაცთა მიერ (1,1).

გუაკურთხენ, მამაო. (vE)

ვინამთგან ჰურიათაგანნი იგი, რეცა მორწმუნენი, ამით სახითა განსდრეკდეს გალატელთა, კუალად მონებად წესთა ჰურიანობისა და წინადაცუეთისათა, ვითარმედ: არა ჯერ-არს პავლესი რწმუნებაჲ, რამეთუ იგი არა თუაღლით მხილველი არს ქრისტესი, არამედ უკუანამსკნელ მოსრული მოწაფე პეტრესი და მისთანათაჲ, რომელნი-იგი უწინარესნი არიან მისსა, და არავის აყენებენ წინადაცუეთად, ვითარცა მოციქულნი ქრისტესნი და თვთ სწავლულნი მისგან. რამეთუ ჯერეთ მათ ჟამთა სათნო-ყოფისათჳს ჰურიათამსა არა ფრიად აყენებდა პეტრე წინადაცუეთად, ვითარცა ქადაგი ჰურიათაჲ, ზოლო პავლე წარმართთა ქადაგებასა შინა განცხადებულად მაყენებელ (6rF) იყო. და ამას ჰყოფდეს ორნივე ზოგადითა შეთქმულებითა. ამისთჳსცა დასაბამსავე ებისტოლისასა წინა-აღსადგომელად მათდა, რომელნი კაცთა მოწაფად³ უწოდდეს მას, მყის აღამაღლებს სიტყუასა თავისა თჳსისათჳს და დაჰქსნის იჭუსა ამას, ვითარმედ არა არს იგი მოწაფე კაცთაჲ, არცა მათ მიერ წოდებული და მოვლინებული ქადაგებად, არამედ თვთ თავადისა ქრისტეს გზასა ზედა ჩუენებითა ერწმუნა მას საქმე მოციქულებისაჲ.

მოციქულისაჲ: არამედ იესუ ქრისტეს მიერ და ღმრთისა მამისა,

1 სახმ B. 2 სახმ B. 3 მოწაფედ B.

რომელმან აღადგინა იგი მკუდრეთით (1,1). თარგმანი: ქრისტეს მიერ წოდებულებამ ცხად ყო, ვითარცა მოწაფემან და მოციქულმან მისმან. ხოლო რამთა სამარ(vB)ადისოა ჩუეულებამ მისცეს სიტყუათა თუს-თა მსმენელსა, ვითარ¹ სამარადისოდ განუყოფელად მოიქსენებს მა-მასა და ძესა და სულსა, რამეთუ ოდესმე ერთისა მოქსენებასა კმა-იყოფს სამთათესევე, და ოდესმე ორთასა, ხოლო აწ პირველად ძე აქსენა, ვითარცა მოქმედი განგებულებისა და კორცპესხმითა თუსი-თა გამოქსნისა ჩუენისა; ამისსა შემდგომად მამასა უწოდს მკუ-დრეთით აღმადგინებელად ძისა, რამეთუ პატივ-სცემს მას უძლურებისათჳს მსმენელთაჲსა, და რამეთუ ღმრთეებით ერთ არს და განუყოფელ (vH) მამისა და ძისა — მკუდრეთით აღდგინებამ კორცთაჲ მათ, რომელ ჩუენგან მიიხუნა ქრისტემან. ხოლო ჟამიერად მოიქსენა ჯუარცუმაჲ და სიკუდილი ძისაჲ, რამთა მოაქსენეს ქეელისმო-ქმედებანი მისნი მათ, რომელთა-იგი დაერწმუნა მისი დატევებაჲ და ძუელისავე შჯულისა წესთა მიდევნებაჲ.

მოციქულისაჲ: და ჩემ თანა ყოველნი ძმანი (1,2). თარგმანი: ვინამთგან ივინი ამას ცილისმწამებელ იყვნეს, ვითარმედ პავლე მარ-ტოჲ არს მაყენებელი წინადაცუეთისაჲ, ამისთჳს ყოველნი ძმანი მოიქსენნა, ვითარმედ: ზოგად მრავალნი ერთნება არიან საქმესა ამას ზედა.

მოციქულისაჲ: ეკლესიათა გალატიაჲსათა (1,2). თარგმანი: იხი-ლეთ მკსინვარებაჲ, ვითარ არა ჩუეულებისაებრ უწოდს შესაკრებელთა მათთა წმიდად ანუ საყუარელად, არამედ ლიტონად დასწერს: „ეკლესიათა გალატიაჲსათა“, რამეთუ გალატიაჲ ყოვლისა მის სოფ-ლებისა სახელი არს და ა(vF)რა ქალაქისა ერთისაჲ.

მოციქულისაჲ: მადლი თქვენდა და მშჳდობაჲ ღმრთისა მიერ მამისა (1,3). თარგმანი: ვინამთგან იბრძოლებოდეს შემოღებითა შჯულისა მის წინადაცუეთისაჲთა განვრდომად მადლისაგან, ამისთჳს ულოცავს არა-განშორებასა მადლისასა და მიფენასა მშჳდობისასა, რამეთუ მა-შინ ჯერეთ ღმრთის-მბრძოლებდეს კუალად-მიქცევითა ჰურიობად. ამისთჳს ეტყჳს, ვითარმედ: ვინამ უწოდთ ღმერთსა მამად; ანუ არა შვილებითა ნათლისღებისაჲთა? და რამსათჳსღა ეძიებთ წინადაც-უეთასა?

მოციქულისაჲ: და უფლისა იესუ ქრისტესსა, რომელმან მისცა თავი თჳს(vM)სი ცოდვათა ჩუენთათჳს (1,3-4). თარგმანი: აჲა თჳთ

¹ ვითარმედ B.

ითქუმის მიმცემელად თავისა თუხისა, ვითარცა ჭეშმარიტებით თუთფულობელი; ვინაჲცა შენ, რაჟამს მამისა მიერ მიცემაჲ გესმოდის,¹ ესრეთ გულისკმა-ყავ, ვითარმედ სათნო-ყოფითა მამისაჲთა იქმნა ძისა მიერ ცხორებაჲ ჩუენი, რაჟამს (246rE) საღზი-(9rH)ნებელად ცოდვათა ჩუენთა მსხუერპლ ყო თავი თუხი.

მოციქულისაჲ: რამთა განმარინნეს ჩუენ სოფლისა ამის ბოროტისაგან (1,4). თარგმანი: არა სოფელსა უწოდს ბო(100rB)როტ, არცა ჟამთა საწუთრომასთა, რომელნი-ესე ღმრთისა მიერ კეთილად დაბადებულ არიან, (1) არამედ ცოდვათა ამათ და უწესობათა,² რომელნი შეგუემთხუევიან საწუთროსა ამას სოფელსა შინა დღითი-ღღე და ჟამითი-ჟამად, ბრძოლათა მიერ ბოროტისა მტერისათა, ვითარ-იგი უფალი ეტყჳს მამასა: „არა ვიტყჳ, რამთა აღიხუნე ესენი სოფლისაგან, არამედ რამთა დაიცვენ ბოროტისაგან“. (2) ვინაჲცა მოციქულმან ჩუეულებითა სიტყჳსამთა უწოდა აწ სოფელსა ბოროტ, ვითარ-იგი ჩუენ, ღღესა, რომელსა ბოროტი რამეჲ შეგუემთხუის, ვიტყოდით, ვითარმედ: ბოროტი ღღე გარდაველე“,³ ხოლო სიბოროტე იგი არცა სოფელსა შინა არს, არცა ჟამსა, არამედ გარეთ შემოვალს; ანუ შემთხუევითა სენთამთა ანუ ბრძოლითა ეშმაკისამთა; დაღაცათუ⁴ ჩუენ რომელსაცა ჟამსა შეგუემთხუოს რამეჲ, მის ჟამისად უწოდთ, და რომელსაცა ადგილსა – მის ადგილისად, ჩუეულებითა სიტყჳსამთა.

მოციქულისაჲ: ნებითა ღმრთისა და მამისა ჩუენისამთა, რომლისაჲ არს დიდებაჲ უკუნიითი-უკუნისამდე, ამენ⁵ (1,4-5). თარგმანი: ვინამთგან ზემო კეთილად ცხად-ყო, ვითარმედ არა დაუსაბამო, არცა დაუსრულებელ, არამედ უკუანამსკენელ შემოსრულ და წუთ ჟამისა არს სიბოროტე, ამისთჳს უწოდა მას სოფლისა ამის, ვითარცა ამას შინა შემთხუევადსა, და აღსასრულსა მისსა თანა დასრულებადსა, რომლისა ღონე მკსნელმან ლოცვით გუასწავა მამისა მიმართ, ვითარმედ: „მიკსნენ ჩუენ ბოროტისაგან“, (3) ხოლო აქა მოციქულმან ძისა მიერ თქუა კსნაჲ, რამეთუ ყოველივე მათი – ერთ არს. და შესძინა: „ნებითა ღმრთისა და მამისა ჩუენისამთა“. ნებაჲ უკუე თქუა, რამეთუ სათნო-ყოფითა მამისამთა იქმნა კსნაჲ ჩუენი განკორციელებითა ძისამთა, ხოლო მამად ჩუენდა წოდებითა ღმრთისამთა კუალად შვილებისა იგი მაღლი მოაკსენა, ნათლისღებისა მი(vH)ერი, რამთა მისნი მიმთხუეულნი არღარა ეძიებდენ წინადაც-

1 გესმოდის B. 2 უწესობათა B. 3 გარდაველე BE. 4 დაღათუ E. 5 ამენ E.
(1) დაბ. 1,31. (2) იოვანე 17,15. (3) მათე 6,13; ლუკა 11,4.

უეთასა, რამეთუ ჭეშმარიტებისა მიმთხუეულთადა არღარად საკმარ არიან სახენი. ვინამცა მოციქულმან მყის დასაბამსავე ამხილა რამ, მოკსენებითა ჯუარცუმისა და აღდგომისა, ცოდვათაგან ქსნისა და საუკუნეთა კეთილთა მიმთხუევისა, მამისა სათნო-ყოფისა და ძისა განზრახვისა და ყოველთა კეთილთა მონიჭებისამთა, მყის ღიდების-მეტყუელებად აღიძრა ურიცხუებასა ზედა ქველისმოქმედებათასა, რომელთა მიერ აღტყინებულმან გონებითა მადლობასა დაჰბეჭდა ამინითა, და თუთ უფიცხესად იწყებს სიტყუად შეურაცხის-მყოფელთა მათ მიმართ ესოდენისა ამის მადლისათა.

მოციქულისამ: (vB) მიკრს, რამეთუ ესრე აღრე გარდაიქცევით მისგან, რომელმან-იგი გიჩინნა თქუენ მადლითა ქრისტესითა (1,6). თარგმანი: ორნი ბრალნი დასხნა მათოჲს: ვითარ გარდაიქცეს, და ესრეთ მსწრაფლ, რომელ არცაღა ჟამეულად მიამყოვრეს წინააღდგო-მამ მიმდრეკელთამ მათ. ხოლო შენ იხილე სიბრძნე, ვითარ სადამთ-იგი ჰგონებდეს შეძინებასა, ვითარმედ მამისა მსახურებაჲ არს პყრო-ბამ ძუელისა შჯულისამ, მიერვე მოციქული წარუკუეთს სასოებასა, ვითარმედ ქრისტესგან და სახარებისგან განშორებული — მამისაგან-ცა განშორებ(vF)-ულ არს, რამეთუ თუთ მამამან მიწოდნა ჩუენ მადლ-სა ამას ძისა მისისასა. რამეთუ მამამ გვწოდს მადლისა მიმართ, ხოლო ძე უსასყიდლოდ მოგუმადლებს განთავის(4rM)უფლებასა ცოდ-ვათაგან სისხლითა თჳსითა, ხოლო სული წმიდამ თანა-სათნო-იყოფს და სრულ-გუყოფს ნათლისღებისა მიერ. ესრეთ ზოგადი არს სამთამევე და ერთ მოქმედებაჲ ქსნისა ჩუენისამ ერთარსებისა მიერ წმიდისა სამებისა. (vE).

მოციქულისამ: სხუად სახარებად, რომელ სხუა არა არს, გარნა არიან ვინმე, რომელნი აღგძრვენ თქუენ და ჰნებაჲს გარდაიქცეად სახარებაჲ იგი ქრისტესი (1,6-7). თარგმანი: (10rH) რამთა მსგავსე-ბითა სახელისამთა შეიტყუენენ, ამისთჳს, რომელნი-იგი თჳსსა საც-თურსა შაბათთა დაცვისა და წინადაცუეთისასა არწმუნებდეს გალატელ-თა, სახარებად უწოდდეს სიჩქურსა მას მათსა, რომლისათჳს აწ მოციქული დაუმტკიცებს, ვითარმედ თჳნიერ ერთისა ამის სახარებისა ქრისტესისა, არა არს სხუამ სახარებაჲ, არამედ გარდამაქცეველი ოდენ და შფოთებით წინააღმდგომი სახარებისა ამის ქრისტესისამ.

მოციქულისამ: არამედ დაღათუ ჩუენ, გინა თუ ანგელოზი ზეცით გახარებდეს თქუენ გარეშე მისსა, რომელი-იგი გახარე თქუენ, შერუნებ-ულ იყავნ (1,8). თარგმანი: რამთა არა თქუან, ვითარმედ: „ამპარტა-ვანებით თჳსსა ოდენ დაამტკიცებს სიტყუასა“, ამისთჳს პირველად

თავი თუსი შეაჩუენა, უკუეთუ იპოოს შემცვალელებ რაამსამე, მის მიერ ერთგზის მათდა ქადაგებულისა. ამისსა შემდგომად იტყვს, ვითარმედ: „არლა ვიტყვ პეტრეს ანუ იოვანეს ანუ სხუასა ვისმე კაცთაგანსა, არამედ დაღაცათუ ზეცისა ძალთაგანი იყოს სხუსა ქადაგებისა შემომღებელი, შერუენებულ იყავნ“. ხოლო ამას რამ იტყვს, არა თუ პეტრე ანუ ზეცისა ძალნი იპოებიან ოდესცა შემცვალელებ ქრისტეს ქადაგებისა; ნუ იყოფინ! არამედ ყოვლად ერთობასა აჩუენებს თუსისა და სხუათა მოციქულთა ქადაგებისასა, რამთა ამით სახითა წარუკერნეს პირნი მათნი, რომელნი განსწვალებენ ქადაგებასა (101rB) მოციქულთასა, ვითარმცა პეტრე სხუებრ და (8rF) პავლე სხუებრ რასმე ქადაგებდეს, რომელთა ერთკმობისა სწორებით მოწამე არიან ანგელოზნი კაცთა თანა.

მოციქულისამ: ვითარცა წინამსწარ ეთქუ და აწ კუალად ვიტყვ: უკუეთუ ვინმე გახარებდეს თქუენ მისსა გარეშე, რომელი-იგი მიიღეთ, შერუენებულ იყავნ (1,9). თარგმანი: რამთა არა თქუან, ვითარმედ: „ნუუკუე განრისხებულმან თქუა სიტყუამ იგი შერუენებისამ“, – ამისთუს კუალად-მოქცევობითა მისითა ცხად-ჰყოფს, ვითარმედ დაწყნარებულთა ბჭობითა სიმშუდისამთა აღმო(vH)უთქუამს მას სიტყუამ იგი შერუენებისამ, რომელსა შინა, გესმას რამ „გარეშე მისსა“, გულისკმა-ყავ, ვითარმედ ზოგად შეაჩუენებს მცირედ და დიდად განმდრეკელსა, რომელი შემატებითა ანუ დაკლებითა დიდისა ანუ მცირისამთა განსდრეკედეს ქადაგებასა სამოციქულოთა შჯულთა მართლმადიდებლობისასა.

მოციქულისამ: აწ კაცთა-მე ვერწმუნო ანუ ღმერთსა, ანუ ვეძიებ რას კაცთმოთნებასა? რამეთუ უკუეთუმცა კაცთაღა სათნო-ვეყოფოდე,¹ ქრისტეს მონამცა არა ვიყავ (1,10). თარგმანი: ვინამთგან ამას შეასმენდეს მას წინააღმდგომნი, ვითარმედ: „კაცთმოთნებით თუალ-ახუამს, რამეთუ ეგერა ტიმოთეს წინა-დასცუთა სხუათა სათნო-ყოფისათუს, და თქუენ სხუებრ გიქადაგებს“, ამისთუს² ეტყვს, ვითარმედ: დაღაცათუ თქუენ დაგიფარო რამმე სივერაგე გონებისა ჩემისამ, ღმრთისაგან დაფარვამ შეუძლებელ არს, რამეთუ მან მხოლომან უწყნის დაფარულნი გულისა და გონებისანი, და რომელი კაცთა ერუენებოდის,³ ქრისტეს მონა ვერ იქმნების. ვინამცა მე, მინდა თუმცა კაცთა სათნო-ყოფამ, არამცა დამეტევა პურილობამ, მეგობარნი და ნათესავნი, მხოლოდ ქრისტესა⁴ დამონებითა თავისა ჩემისამთა.

1 სათნო-ვეყოფოდე B. 2 ამისი (?) E. 3 ერუენებოდეს B. 4 ქრისტესა E.

თავი C. შემდგომად დაწყებისა ებისტოლისა
თხრობამ პურილობისაგან¹ მოქცევისა თჳსისამ გამოცხადებით

მოციქულისამ: ხოლო გაუწყებ თქვენ, ძმანო, სახარებასა მას, რომელი-იგი გეხარა ჩემ მიერ, რამეთუ არა არს კაცობრივ, და რამეთუ არცაღა მე კაცისა მიერ მოვიღე იგი გინა ვისწავე, არამედ გამოცხადებითა იესუ (vM) ქრისტესითა (1,11-12). თარგმანი: (vF) ვითარ-იგი ზემო ვთქუთ, მოციქულთა (247rE) მიერ და არა ქრისტესგან განსწავლულად იტყოდეს პავლეს წინააღმდეგომნი; ამისთჳს ეტყჳს გალატელთა, ვითარმედ: რამ-იგი მიქადაგებიეს თქვენდა, არა კაცობრივისა სიბრძნისა, არცა მოციქულთა მოძღურებისა, (11rH) არამედ თჳთ თავადისა ქრისტესგან ვისწავე, გამოძეცხადა რამ გზასა ზედა მისლჳსა მას ჩემსა დამასკოდ.

მოციქულისამ: რამეთუ გესმინა თქვენ ოდესმე სლჳამ ჩემი პურიებასა შინა, რამეთუ გარდარ(vB)ეულად ესდევნიდ ეკლესიათა ღმრთისათა და ვსტყუენევდი მათ (1,13). თარგმანი: აწ წარმოუთხრობს მათ სახესა, ვითარ მღევარი იყო და ესოდენ განთქმული მღევარი ამისი, რომელსა აწ ქადაგებს, ვიდრელა პალესტინით გალატიად მიაწევდა სასმენელ ყოფასა თჳსისა მძლავრებისასა, რამეთუ არა მოძულე-ბულ, არამედ ესოდენ შეყუარებულ იყო მისგან პურიობამ, ვიდრელა მის ძლით სდევნიდა წინააღმდეგომთა მისთა და წარმოსტყუენვიდა მათ. და ესევეითარი-იგი დაუტევა მან და შეუდგა დევნულსა მას, რომელი-ესე კმა არს ყოველთა მსმენელთა, განმტკიცებად მისსა მიმართისა სარწმუნოებისა.

მოციქულისამ: და წარვემატებოდე პურიებასა შინა უფრომს მრავალთა პასაკისწორთა ჩემთა ნათესავთა შინა ჩემთა; უმეტეს მოშურნე ვიყავ მამულთა ჩემთათჳს მოძღურებათა (1,14). თარგმანი: ესრეთ იტყჳს, ვითარმედ: არა ზუაობით ვპყოფდ დევნასა მას, არამედ რამეთუ უმეტეს მოშურნე ვიყავ შეურაცხ-ყოფისათჳს მამულთა მათ ჩემთა მოძღურებათაჲსა, უფრომს ყოველთა მოპასაკეთა ჩემთა, რომლისათჳს წარჩინებულცა ვიყავ მათ შორის. და ესე ყოველი არარამსა სხჳსათჳს დაუტევე, თჳნიერ ამისთჳს, რამეთუ ვიწოდე ქრისტეს მიერ გამოცხადებითა მისითა, და განვიჩინე წინამბრძოლად მათდა, რომელთა-იგი ვპბრძოდე პირველ.

მოციქულისამ: ხოლო რაჟამს სათნო-იყო ღმერთმან, რომელმან გამოძირჩია მე დედის მუცლით ჩემითგან (1,15). თარგმანი: ესრეთ

¹ პორიურილობისაგან B.

იტყვს. ვითარმედ: უკუეთუ აჩრდილთა შინა მც(9rF)ოფი არარას ვიქ-
მოდე ზუაობით და მაჩუენებლობითა კაცთმოთნებისამათა, ვითარ აწ,
შემდგომად ჭეშმარიტებისა შემეცნე(vH)ბისა, დაფარულ რამთმე ვიქმნე
ბნელითა სიცრუეისა და ორგულეებისამათა. ხოლო დედის მუ-
ცლითგან ჩინებულებაა თჳსი თქუა, რამათა პირი დაუყოს
მათ, რომელნი უკუანამსკენელ მოსრულობითა დააკნინებდეს პატივისა
მისსა, რომელი-იგი პირველ შობისა განკუთნვილ იყო ღმრთისა, დაღათუ
ჟამ ერთ დრო-სცა წოდებად მისსა, უკუანამსკენელ მწოდებელმან და
პირველ მჩინებელმან მან მისმან. ხოლო დროებაა იგი განგე-
ბულებითა რამთმე იყო გამოუთქუმელითა, რამათა ესრეთ მეყსა შინა
შეცვალებისათჳს მდედარ-ყოფილისა მის უმეტეს სარწმუნო იქმნეს
ჭეშმარიტებაა.

მოციქულისამ: და მიწოდა მე მადლითა მისითა გამოცხადებად ძე
მისი ჩემ მიერ, რამათა ვახარო იგი წარმართთა შორის (1,15-16).
თარგმანი: მადლით წოდებულობასა დამდაბლებისათჳს იტყვს
თა(102rB)ვისა თჳსისა, რამეთუ რომელი-იგი ჭურად რჩეულად
იწოდა უფლისა მიერ,¹ თჳთ – მადლით წოდებასა იტყვს,
ვითარმედ: არა ღირს ვიყავ მოსლვად მისსა, უკუეთუმცა არა მას
მადლით მოეტევენეს უღირსებანი ჩემნი. ხოლო შემდგომი იგი სი-
ტყუაა ესრეთ უსაკუთრეს არს: გამოცხადებად ძე მისი
ჩემ შორის. რამეთუ თავსა შორის თჳსსა მეტყუელად იტყვს
მხოლოდშობილსა ძესა, მამისა მიერ დედის მუცლითგან განკუთ-
ნვილი იგი, რამათა არა ხოლო ენითა მეტყუელ მისთჳს, არამედ
გულითა და გონებითა სავანე იქმნეს მისსა. და ესრეთლა მრავალთ-
ესლთა წარმართთა შორის მიმოდადეას სახარებაა მისი, რომლისა
ქადაგად არცა ერთისა ვის კაცთაგანისა, არამედ თჳთ მის თავადისა
მიერ კელთდასხმულ იქმნა პავლე.

მოციქულისამ: მეყსეულად არა ვაუწყე იგი ქორცითა და სისხლ-
ითა (1,16). თარგმანი: * ესე იგი არს, ვითარმედ არა ქორცთა და
სისხლთაგან მისწა(vE)ვიეს ქადაგებაა მისი, არამედ თჳთ მისგან,
რომელი-იგი ასწავებს და მიჰყენს კაცთა, სულსა სი(vF)ბრძნისა და
მეცნიერებისასა.

მოციქულისამ: არცა აღვედ იერუსალმმდ² მათდა, (12rH) რომელნი-
იგი იყვნეს უწინარეს ჩემსა მოციქულნი, არამედ მივედ არაბიად და

* აქ. 4v-ზე წყდება M ტექსტი.

1 საქმე მოტ. 9,15. 2 იშლმდ E. იშლიმდ B.

კუალად მოვიქცე დაბასკედ (1,17). თარგმანი: ესრეთ იტყვს, ვითარმედ: „არა მოციქულთა მიერ წარვივლინე იერუსალემით,¹ მოწაფედ მოციქულთა, არამედ თუთ მოძღურისა მის და წარმაკლინებელისა მოციქულთაჲსა ხილვამან და ჩუენებამან მეცა მოციქულად წარმავლინა ქალაქთა არაბიას და დამასკოს. რამეთუ წინადაცუეთილეთისათაგან გამოძირჩია ქდაგი წინადაუცუეთელობისაჲ“;² რამთა არავინ თქუას. ვითარმედ: „თუთ წინადაუცუეთელ იყო, რომელი ქდაგებდა დაქსნასა მისსა, ვითარცა ვერ-შემძლებელი წინადაცუეთად“, ამისთჳს, არა ვითარცა ძნელსა და საკმარსა, არამედ ვითარცა ნამეტავსა და უკმარსა დაეკსნინდ მას. ხოლო არაბიას წარსლვითა ამას ცხად-ჰყოფს, ვითარმედ არღა ხარებულ იყო მათდა, ამისთჳს³ უქმსა ქუეყანასა თუთ იწყო მუშაკობად და სრბით თესვად თესლსა ღმრთისმსახურებისასა.

მოციქულისაჲ: და მერმე შემდგომად სამისა წლისა აღვედ იერუსალმად⁴ ხილვად პეტრესსა და ვიყავ მის თანა ათოთხმეტ ღღე (1,18). თარგმანი: ესრეთ იტყვს, ვითარმედ პატივისათჳს პეტრესსა აღვედ ხილვად მისსა, არა თუ სწავლად რასმე მისგან, და ათოთხმეტ ღღე ვიყავ ოდენ მის თანა, არა ვისწავებდი-ცა რასმე მისგან.

მოციქულისაჲ: ხოლო სხუაჲ მოციქულთაგანი არავინ ვიხილე, გარნა იაკობ ძმაჲ უფლისაჲ (1,19). თარგმანი: არა თუ თჳსებითა კორციელითა, არამედ სახელითა ოდენ საგონებელითა იყვნეს, იოსებ — ძმა, ხოლო ძენი მისნი (vB) — ძმა უფლისა, არამედ მოციქული პატივისათჳს იაკობისსა უწოდს მას სახელითა ამით, და ყოველსაჲე შინა მათ წინა-აღუდგების, რომელნი-იგი მოციქულთა განსწავლულად მოწუად⁵ ოდენ უწოდდეს მას და არა მოციქულდცა ქრისტესა;⁶ რომელთა ეტყვს, ვითარმედ: არა ხოლო უსწავლელ, არამედ უხილაეცა ვიყავ მათდა, და პირველ ხილვისა მათისა ვიწყე ქდაგებად არაბიას, (vH) და მიერ მოქცეულმან — დამას(10rF)კეს. და მისრულმან ხილვად ოდენ პეტრესსა, სხუაჲ მოციქულთაგანი არავინ ვიხილე თჳნიერ იაკობისსა.

მოციქულისაჲ: და რომელსა-ესე მივსწერ თქუენდა, აჰა ესერა წინაშე უფლისა, რამეთუ არა ვტყუევი (1,20). თარგმანი: ჰხედაეა, ვითარ ყოვლით კერძო მოსწრაფე არს, რამთა სარწმუნო და უტყუე-ელ მათდა ყოს ქდაგებაჲ თჳსი, ვითარმედ არავისი კაცთაგანისაჲ.

1 იწმლით BE. 2 წინადაუცუეთილობისა B. 3 ამის B. 4 იწმლით BE. 5 მოწაფედ B. 6 მწკლდცა ქესსა E.

არამედ ქრისტეს მოწაფე არს და მის მიერ მოვლინებული ქადაგებად.

მოციქულისამ: და მერმე მოვედ ადგილთა მათ ასურეთისა და კილიკიამსათა (1,21). თარგმანი: შემდგომად პეტრეს ხილვისა კუალად მასკე გზასა რბიოდა თჳსისა ქადაგებისასა წარმართთა მიმართ, რამეთუ მათდა მიმართ მივლინებულ იყო უფლისა მიერ.

მოციქულისამ: ხოლო ვიყავ შეუსწავებელ წინაშე პირსა ეკლესიათა მათ ჰურიასტანიასათა, რომელნი იყვნეს ქრისტეს მიმართ, გარნა სმენით ხოლო ესმინა, ვითარმედ: რომელი-იგი გუდგენიდა ჩუენ ოდესმე, აწ ახარებს სარწმუნოებასა მას, რომელსა-იგი ოდესმე ტყუენიდა; და აღიღებდეს ჩემთჳს ღმერთსა (1,22-24). თარგმანი: ვინაჲთგან ამას შეასმენდეს მას წინააღმდეგომნი, ვითარმედ: „თქუენ გალატელთა ოდენ წარმართთა გაყენებს წინადაცუეთად, ხოლო ჰურიანობისაგან მოქცეულთა უქადაგებს წინადაცუეთასა“, ამისთჳს ეტყჳს, ვითარმედ: ესოდენ არაოდეს მიქადაგებიეს წინადაცუეთაჲ ვისდაცა, ვიდრემდის ყოვლად უმეტარ იყვნეს ჩემდა ეკლესიანი იგი წინადაცუეთილებისაგან და ჰურიანობისა მოქცეულნი ქრისტეს მიმართ, და არავინ მათგანი თუალით მხილველ ქმნილ არს ჩემდა, თჳნიერ ყურით მსმენელ ხოლო და მმადლობელ ღმრთისა, რამეთუ ჩემი ყოველივე მისი საქმე არს: მოქცევაჲ მღევარ-ყოფისაგან და ქადაგ-ყოფაჲ ჩემ მიერ დევნულისაჲ მის. ხოლო ეკლესიად ჰურიასტანიასა – კილიკიას და ასურეთს შინა მყოფთა მათ იტყჳს შესაკრებელთა ადგიდ-ადგიდისათა, რომელთა ქრისტეს მიერ მყოფად უწოდს, ვითარცა ქრისტიანობად¹ მოქცეულთა, ხოლო „აღიღებდეს ჩემთჳს ღმერთსა“ – ესე უსაკუთრეს არს,² ვითარმედ: აღიღებდეს ჩემ შორის ღმერთსა; რომლისა მიერ ამას ცხად-ჰყოფს, (vF) ვითარმედ: ყოველივე საქებელი და სადიდებელი საქმე არა ჩემი არს, არამედ ჩემ შორის მეტყუელისა და მოქმედისა ქრისტეს ღმრთისაჲ, რომელი-იგი ყოველთა შორის მო(103rB)მანიჭებს კადნიერებით ქადაგებასა სახელისა მისისასა.

თავი 9.

მოციქულთა მიერ წამებისათჳს

და სარწმუნოებით ცხორებისა და ერთობისათჳს მათისა

მოციქულისამ: მერმე მებათოთხმეტესა წელსა კუალად აღვედ იერუსალჴმდ³ ბარნაბაჲს თანა. ჩემ თანა წარვიყვანე ტიტეტა (2,1).

1 ქებაობად BE. 2 არს – B. 3 იწმლმდ E, იწლიმდ B.

თარგმანი: პირველისა მის აღსვლისა მიზეზ იყო ზილვაჲ პეტრესი, ზოლო აწ კუალად წარავლინებს მას გამოცხადებაჲ საღმრთოჲ ბარნაბათურთ და ტიტეტ, რამთა მრავალთა მოწამეთა წინაშე განაცხადოს ქადაგებაჲ თჳსი.

მოციქულისაჲ: ზოლო აღვედ გამოცხადებით და ეუწყყ მათ საზარებაჲ იგი, რომელსა ექადაგებდ წარმართთა შორის (2,2). თარგმანი: რამსათჳს არა პირველ ესოდენტა ამათ წელთა აუწყა, არამედ აწლა აუწყებს? — ესე ამისთჳს, რამეთუ მრავალნი დაბრკოლდებოდეს; ვითარ პეტრე არა აყენებდა, ზოლო პავლე აყენებდა წინადაცუეთად, და ამის პირისათჳს წინააღმდეგომ ურთიერთას ჰგონებდეს ყოველსავე ქადაგებასა მათსა. ამისთჳს სულმან წმიდამან გამოცხადებით უბრძანა პავლეს, რამთა ბარნაბაჲს¹ და ტიტეს თანა აღვიდეს იერუსალემად² და ყოველთა განუცხადოს, ვითარმედ: არა წინა-აღდეგომა იყო სიტყუაჲ იგი მათი ურთიერთას, არამედ განგებულება; ამისი — ყენებაჲ, ზოლო მისი — არა-ყენებაჲ წინადაცუეთისაჲ. ამისთჳს, რამეთუ ესე — წინადაცუეთილებისა,³ ზოლო პეტრე წინადაცუეთილებისაგანთა ქადაგი იყო.

მოციქულისაჲ: ზოლო თჳსაგან მათ, რომელნი-იგი საგონებელ იყვნეს, ნუუკუე⁴ ცუდად ვრბიოდე ანუ ვრბი (2,2). თარგმანი: ამისი ყოველთაჲ ენება უწყებად, ვითარმედ არა წინააღმდეგომ იყვნეს ქადაგებანი მათნი ურთიერთას. ზოლო წინადაცუეთისა დაქსნისათჳს გამოძიებაჲ, (vE) ვინამთგან ჰურიათაგანთა შეაწუხებდა, ამისთჳს არა საეროდ, არამედ თჳსაგან მათ ოდენ აზრახა, რომელნი-იგი გა(11rF)მოცილდ და სრულ საგონებელ იყვნეს თავად მოციქულთა. ზოლო შენ საგონებელთაჲ ესე ნუ შეგირაცხიეს დამკსნელად პატივსა პეტრესსა და მისთანათასა, არამედ ვითარ-იგი თავსა თჳსსა დაიმდაბლებს იჭუთ თქუმითა, — „ეპკონებ, ვითარმედ სული ღმრთისაჲ მაქეს“, (1) და მას უეჭუელად აქუნდა, ჯერეთვე მათთჳსცა უეჭუელსა საქმესა, ვითარცა იჭუთ იტყჳს, რამთა ზოგად ყოველთათჳს განაცხადოს, ვითარმედ სწორებით მოყუარე იყვნეს სიმაღლისა. ზოლო აუწყებს სხუათა თავისა თჳსისათჳს, რამეთუ მათდა საკმარ იყო ცნობად დაფარულსა პავლეს გონებისასა, ვითარმედ არა ცუდად რბის, არცა ამოდ პერსა სცემს, არამედ თუთ უეჭუელ არს და მტკიცედ უწყის მართლგა(vB)მომეტყუელებაჲ⁵ სიტყჳსაჲ მის, რომელი ესწავა

1 ბარნაბას B. 2 იწმოდ E, იწლიმდ B. 3 sic. BE. 4 ნუუკუე B. 5 მართლგამეტყუელება B.

(1) 1 კორ. 7,40.

მას გამოცხადებითა ქრისტეს მიერთა.

მოციქულისამ: არამედ არცაღა ტიტე, რომელი-იგი იყო ჩემ თანა, რამეთუ წარმართლა იყო, იიძულა წინადაცუეთად, შემოსრულთა მათ-თჳს ძმათა მტყუვართა, რომელნი შემოვიდეს განმსტურობად აზნაუ-რებასა მას ჩუენსა, რომელი მაქუს ქრისტე¹ იესუმს მიერ, რამთა ჩუენ დაგემონენ (2,3-4). თარგმანი: წარმართ იყო ტიტე და წი-ნადაცუეთელ, რომლისა არა-იძულებამ წინადაცუეთად მოციქულთა მიერ — განცხადებული სამხილებელი იყო მათი, რომელთა უძლურე-ბისათჳს პეტრე და მისთანანი შეუნდობდეს წინადაცუეთად, რამეთუ უკუეთუმცა საჭიროდ საქმარ ვისსამე იყო წინადაცუეთამ, უეჭუელად მას წინა-დასცუეთდეს. ხოლო ძმად მტყუვრად უწოდს მათ, რომელნი რეცა ქრისტიანობასა² იჩემებდეს და თჳთ წინადაცუეთასა ქადაგებდეს; არღარა მიშუებით პეტრესებრ, არამედ კუალად მათეე ჰურიათა შჯულსა დაამონებდეს, ქრისტეს მიერ გამოქსნილთა მათ. და კუალად, პეტრე და მისთანანი ჰურიათაგანთა ოდენ მიუშუებდეს ჟამ ერთ შენდობით წინადაცუეთად, ხოლო იგინი წარმართთაგანთაცა აიძულებდეს-ვე; და ესევე იყვნეს აღმაშფოთებელ გალატელთა, რამთა განხრწნან მათ შორის აზნაურებად იგი ქრისტეს მიერი (vF) კუალად შჯულისავე წესთა დამონებითა, რომელთა სამართლად მსტურად³ უწოდს, ვითარცა აშაგთა, შინა-განმცემელთა ქრისტიანობისათა.⁴

მოციქულისამ: რომელთამ ჟამ ერთცა არა თავს-ვიდევიტ დამორ-ჩილებამ, რამთა ჭეშმარიტებად იგი სახარებისამ დაადგრეს თქუენ თანა (2,5). თარგმანი: რამ იყო არა-დამორჩილებამ? — გარნა რამეთუ არღარავის თუალ-ახუნა ტიტესცა წინადაცუეთითა აწ, ვი-თარ-იგი სხუასა ადგილსა — ტიმოთესითა. ესე ამისთჳს, რამთა ქადაგებად თჳსი წარმართთა მიმართ განცხადებულად დაამტკიცოს, ვითარ-იგი იტყოდა, ვითარმედ: ბუელნი წარქდეს; და ვითარმედ: უკუ-ეთუ წინა-დაიცუთოთ, ქრისტემან თქუენ არამ გარგოს.

მოციქულისამ: ხოლო მათ, რომელნი-იგი ჰკონებდეს, ვითარმედ არიან რამმე, რომელნი-იგი ყოფილ ოდესმე იყვნეს, არარამ უმჯობეს ჩემსა (2,6). თარგმანი: უკუეთუმცა განცხადებულად ეთქუა პავლეს, ვითარმედ ჟამ ერთ განგებულებით მიუშუეს, ვიეთ-იგი მიუშუეს წინა-დაცუეთად, ამით სიტყუთა განდგებოდეს (249rE) ქრისტიანობისაგან⁵ ჰურიათაგანნი იგი, მოხარულნი წინადაცუეთასა ზედა, ამისთჳს მი-

1 ქრისტეს B 2 ქანობასა BE. 3 E-ში ჯერ დაუწერიათ: „მტყუვრად“. შემდეგ გადაუკეთებიათ. 4 ქანობისათა BE. 5 ქანობისაგან BE.

ფარულად იტყვს სიტყუათა თჳსთა, ვითარ თუმცა დრტუნვიდა პეტრესთჳს, რომელი-იგი (104rB) წინადაცუეთად მიუშუებდა, და დაამძიმებს სიტყუათა თჳსთა წმიდათა კერძო, რამთა აღუსუბუქოს უძლურთა. ამისთჳს იტყვს, ვითარ-იგი უსაკუთრეს არს: ხოლო საგონებელ-რადმე-განთაჲ მათი, რომელნი-იგი ვითარ რამმე იყვნეს ოდესმე, არარაჲ განმყოფს მე. ესე იგი არს, ვითარმედ: საგონებელთაჲ მათი რეცა უმჯობეს ჩემსა რამთამე, რომელნი-იგი ოდესმე სხუებრ ქადაგებდეს მიშუებასა წინადაცუეთისასა, მაშინდელი იგი თანა-მიყოლაჲ მათი უძლურებასა მოწაფეთა მათთასა ვერ მიმდრეკს, ვერცა განმყოფს მე, ქადაგსა ამას წინადაცუეთისა დაქსნისასა, რამთამცა სხუაჲ და სხუაჲ გიქადაგე; ვერდაცა კუალად მათსა მძაგებელ ანუ მაქებელ ვარ მიშუებასა წინადაცუეთი(12rF)სასა, რამეთუ მათ უწყიან, რასა-იგი ჰყოფდეს და რამსათჳს ჰყოფენ, ვინამცა „იყვნეს ოდესმეობაჲ“ ამას ცხად ჰყოფდეს, ვითარმედ: მაშინ სადმე იყვნეს მცირედ მიმყოლელ, ხოლო აწ არღარას ჰფარვენ იგინიცა, მსგავსად ჩემსა, საღმრთოთა ქადაგებათაგანსა.

მოციქულისაჲ: პირსა კაცისასა ღმერთმან არა თუალ-ახუნის (2,6). თარგმანი: ესრეთ იტყვს, ვითარმედ: არა ხოლო მე, რომელსა უდარესად მიწოდთ, არამედ ვერცაღა თქუენგან უპირატეს საგონებელთა მათ მოციქულთა ვერცე კელ-ეწიფების, რამთამცა დაიდუმეს ჟამ ერთ მიფარული და არამცა განაცხადეს სისრულე შჯულთა ქრისტიანობისათაჲ,¹ და ესე თუ არა ყონ, სიტყუაჲ მიცემად უც მისსა, რომელი-იგი არაეისსა პირსა თუალ-ახუამს.

მოციქულისაჲ: რამეთუ მე, რომელნი-იგი საგონებელ იყვნეს, არარაჲვე მითხრეს, არამედ წინააღმდეგომი (2,6-7). თარგმანი: ესრეთ იტყვს, ვითარმედ: თქუენი არა უწყი, რასა მეტყუთ წინადაცუეთისა დაქსნისათჳს, რამეთუ თჳთ მათ, რომელნი-იგი თქუენ საგონებელ გიჩნან უპირატესად ქადაგად წინადაცუეთისა, რაჟამს ვაუწყე, ვითარმედ ვაყენებ წინადაცუეთასა, არაჲვე მითხრეს, რამთა არა ვქადაგებდე, არამედ უფრომსლა წინააღმდეგომი მაგისი, რასა-ევგე თქუენ ჰგონებთ, რომელ არს დამტკიცებაჲ ჩემისა ამისვე ქადაგებისაჲ, რომლითა არცა მოწაფე ვარ მათი, რამეთუ ქრისტეს მიერ წარვლინებულმან ვიწყე ქადაგებად მისსა, რომელი მეჩუენა გზასა ზედა. არცა კუალად წინააღმდეგომი ვარ მათი, არამედ მათითა განზრახვითა ერთკმა ვართ ყოველსა შინა ქადაგებასა.

¹ ქენობისათა BE.

მოციქულისაჲ: უწყოდეს, რამეთუ რწმუნებულ არს ჩემდა სახარებაჲ იგი წინადაცუეთილებისაჲ, [ვითარცა-იგი პეტრეს — წინადაცუეთილებისაჲ],¹ რამეთუ რომელი შეეწია პეტრეს მოციქულებად წინადაცუეთილებისა, შეეწია მეცა წარმართთა მიმართ (2,7-8). თარგმანი: ამას ადგილსა სასწრაფო არს მისსა, ვინამთგან შემასმენელნი დააკნინებდეს, რამთა ყოვლითურთ თანა-შეასწოროს (vB) თავი თუსი თავსა მოციქულთასა პეტრეს, და ერთჲმ და ერთნებაობაჲ თავთა (vF) თუსთაჲ უჩუენოს გალატელთა, ვითარმედ ზოგადითა წილთგდებითა,² იგი — ჰურიათა, ზოლო მე წარმართთა მოციქულად ჩინებულ ვართ ღმრთისა მიერ. ზოლო შენ აწინდელი „უწყოდესი“ ქუემოთა მარჯუენისა მოცემითა გულისკმა-ყავ, იტყოდის რაჲ, ვითარმედ: „მარჯუენე მოგუცეს მე და ბარნაბას“. (1)

მოციქულისაჲ: და ვითარცა ცნეს მადლი იგი, რომელი მოცემულ იყო ჩემდა იაკობ და კეუა და იოვანე, რომელნი-იგი ჰგონებდეს სუეტად თავთა თუსთა, მარჯუენე მოგუცეს მე და ბარნაბას ზიარებისაჲ (2,9). თარგმანი: მადლისა (vE) მისთუს მოციქულებისა თუსისა პეტრეს და მისთანათა მათ მოიყვანებს მოწამედ, რომელნი-იგი სუეტ ეკლესიისა არიან და საგონებელ არიან, ვითარმედ: „ესევეითართა მათ ყოველთა შორის წამებულთა მარჯუენე მოგუცეს“. ესე იგი არს, რამთა ზიარ და სწორ იყოს ყოველივე ქადაგებაჲ ჩუენი და მათი. და არცა ერთი რაჲ გუაქუნდეს განყოფილებაჲ ნებათაჲ განყოფილებისათუს ადგილთაჲსა, არამედ ზოგადითა ნებითა უქადაგებდეთ ადგილადგილ, რამცა ვის უფროჲს სარგებელ ეყოფევოდის.

მოციქულისაჲ: რამთა ჩუენ წარმართთა მიმართ, ზოლო იგინი წინადაცუეთილებისა მიმართ, გარნა რამთა გლახაკნი ზოლომცა გუაქსონან (2,9-10). თარგმანი: ადგილნი უკუე განიყვნეს ქადაგებისანი, ზოლო მოღუაწებაჲ გლახაკთაჲ სწორად და განუყოფელად იპყრეს.

ვინ არიან გლახაკნი ესე? — ცხად არს, ვითარმედ ქუეყანასა ჰურიასტანისასა მყოფნი ჰურიათაგან მოქცეულნი ქრისტიანობად,³ რომელთა ნაქონენნი თუთ მათთავე ნათესავთა, ჰურიობასა შინა დაშთომილთა, იავარ-ყენეს, ვითარცა განძნებულთა მათისა მის ქრისტიანობად⁴ მოქცევისაგან. და ამას თუთ ესევე მოციქული ცხადჰყოფს ებრაელთა მიმართსა მას შინა ებისტოლესა, ვითარმედ: „იავარის-ყოფაჲ მონაგებთა თქუენთაჲ სიხარულით შეიწყნარეთ“. (2) და

1 B-ში ეს სიტყვები ამაზუა ჩამატებული. რადგან თავდაპირველად მწუსხველს გამოირჩენია. 2 წილგდებითა B. 3 ქენაობად BE. 4 ქენაობად BE.

(1) იხ. გალატ. 2,9. (2) ებრ. 10,34.

იყვნეს-ცა ნამდვლვე ღირს ქებისა, (13rF) რომელთა-იგი სიყუარული-სათუს ქრისტესისა ყოველივე ნაგევად შეპრაცხეს, (1) რამეთუ არა ეგოდენ იბრძოლებოდეს წარმართთაგანნი თჳსთა მათთაგან, წარმართობასა შინა დაშთომილთა, რაოდენ ჰურიათაგანნი – ჰურიობასა შინა დაშთომილთაგან.

მოციქულისაჲ: რომელცა-იგი ვისწრაფეთ ამისა ყოფად (2,10). თარგმანი: ამას მოსწრაფებასა თავისა თჳსისათუს იტყჳს, რომელი-ესე ცხად არს, ვითარ თჳსისა საზრდელისათუს არავისი დამამძიმებელი, მყოფთა მათთუს ჰურიასტანს ქრისტესთუს დაგლახაკებულთა, ყოველსა აღგილსა ილუწის ზრდად, მიმოდატხოვითა მათთუს, და (105rB) ყოვლით კერძო წარცემითა საკმართაჲთა, და თავისაცა მიერ თჳსისა მიმრთუმელობითა¹ მათდა სხუათა წარცემულისაჲთა.

თავი 7. პეტრეს მიმართ სიტყვსგებისათუს,
ვითარმედ სარწმუნოებითა და არა შჯულისთა არს ცხორებაჲ

მოციქულისაჲ: და რაჟამს მოვიდა პეტრე ანტიოქიად, წინაშე პირსა მისსა აღუდეგ, რამეთუ შეკდემულ იყო, და რამეთუ პირველ მოსლვადმდე ვიეთამე იაკობისგან, წარმართთა თანა ჭამდა; ხოლო რაჟამს მოვიდეს, იჯმნა და განაშორა თავი თჳსი, რამეთუ ეშინოდა წინადაცუეთილთა მათგან (2,11-12). თარგმანი: კეთილად და მტკიცედ უწყოდე, ვითარმედ ვითარ-იგი ჟამ ერთ მიშუებაჲ წინადაცუეთისაჲ, ეგრეთვე აწინდელიცა ესე წინააღდგომაჲ პავლესი პეტრეს მიმართ განგებულებაჲ იყო და არა გულითადი მკისინარებაჲ. ამისთუს თუთვე იტყჳს, ვითარმედ: „წინაშე პირსა მისსა აღუდეგ“, ესე იგი არს, ვითარმედ გარეშე ოდენ პირისაჲ იყო წინააღდგომაჲ ჩუენი, რომელთა გულნი ერთ იყვნეს ღმრთისა მიმართ. ხოლო მიზეზი ესე იყო რეცა წინააღდგომისაჲ მის, რამეთუ პეტრე უძლურებისათუს ჰურიათ-აგანთაჲსა ჟამ ერთ თანა-მიჰყვებოდა სიჩჩოებასა მათსა, ვითარცა ქადაგი მათი და მათ შორის მყოფი, რეცა რიდობითა მათდა საძნაურთა საქმეთაჲთა, რომელნი-იგი მათ ბუელსა შინა აქუნდეს, (vF) არა პურისმტე ყოფაჲ წინადაუცუეთელისაჲ, და ამის საქმისა კრძალვასა ჯერეთ მათ თანა იჩემებდა პეტრე, ვიდრე იყო იგი იერუსალმშს,² ხოლო მო-რაჲ-ვიდა ანტიოქიად, არღარა საკმარ იყო წარმართთა შორის ქონებაჲ მისვე რიდობისაჲ. ამისთუს მათ თანა ჭამდა, ვიდრემ-

¹ მიმრთუმელობითა B. 2 იწლშს BE.

(1) შდრ. ფილიპ. 3,8.

დის მოივლინ(250rE)ნეს მუნ იაკობისგან, ძმისა უფლისა და პირველისა ებისკოპოსისა იერუსალმმისა,¹ პურიათაგანნი მორწმუნენი, ჯერეთ დამცველნი ძუელთაცა წესთანი, რომელთა წინაშე შეიკდიმა პეტრე, რამთა არა გამოჩნდეს თუთ თავით თუსით მცვალებელ ჩემებულსა მას მათ შორის, რეცა თუ წესსა შჯულიერისა კრძალულებისასა, ამის-თუს ჟამ ერთ იგივე იპყრა, რამთა არა დააბრკოლნეს წინადაც-უეთილებისაგანნი იგი, რამეთუ ეშინოდა, არა თუ მათგან შემთხუევი-სათუს ძურთამსა, რომელი-იგი მზა იყო ყოვლისავე ჭირისა მიმართ კორცთამსა, არამედ პრიდებდა სულთა მათთა, ჯერეთ უძღურთა და დაუმტკიცებულთა, ნუუკუე განდგენ სარწმუნოებისაგან ქრისტესისა, რაჟამს დასწამონ ქადაგსა და მოძღუარსა მათსა მიმომქცევობამ წეს-თა და ქცევათამ, ამისთუს პეტრე ნებსით თავს-დებითა პავლესსა მას შერისხვასა იკუმევს განსაცხადებულად ყოვლისავე სრულისა ქადაგე-ბისა ქრისტიანეთამსა,² (vB) ხოლო „შეკდებულისასა“³ განწირუ-ლი უსაკუთრეს არს; რამეთუ არა პავლესგან, მარადის ერთსულისა და ერთნებისა, არამედ სხუათა ვიეთმე უძღურთა და უმეცართაგან ნებისა მისისათა განწირვით იბრალეობდა პეტრე, ვითარცა კაცთმოთ-ნე, პირველ — ჭამისათუს, და უკუანამსკნელ — განყენებისათუს.

ჯკუმენისი: ევსევი პამფილესი საეკლესიოსა მას შინა თხრობასა თუსსა იტყუს, ვითარმედ: არა თავი მოციქულთამ პეტრე იყო, არამედ სხუამ სამეოცდაათთგანი კეფა, მოსახელე პეტრესი, რამეთუ არა უკმდარო თავსა მოციქულთასა მხილებითა ვისითამე განმართვამ რამ-სამმე, რომელი-იგი თუთვე ჯეროვნად სიტყუსმგებელ ექმნა მათ, რომელნი-იგი აბრალობდეს მას (14rF) კორნილიოჲს თანა შეკრებულ-თა მათ წარმართთა თანა ჭამისათუს, არამედ ჩუენ თუთ ამითვე მოციქულისა სიტყუთა (რაჟამს აღმოვიკითხოთ უსაკუთრესად) — წინაშე პირსა მისსა აღუდგე, რამეთუ განწირულ იყო, — ამას გულისკმა-ვყოფთ, ვითარმცა იტყოდა, ვითარმედ: „არა გულითა, არამედ გარეშე, წინაშე პირსა ოდენ საკმარ იქმნა წინა-აღდგომამ ჩემი პეტრეს მიმართ, რამეთუ გულითადსა ცთომასა შესა-ძლებელ იყო თუსაგანითაცა მარტოდ მხილებითა განმართვამ. არამედ მისსა მიმართ, რომელსა არარამ აქუნდა გულითადი ცთომამ, წინაშე პირსა ოდენ ქმნილისა რიდობისათუს მის მიერისა ვიჩემე მე წინა-აღდგომამ, რამთა არღარა აბრალონ მას მათ, რომელთა წინა-გან-წირვით აბრალეს კორნილიოჲს თანა ჭამამ, რამთა რაჟამს იხილონ

1 იმლმისა BE. 2 ქენეთამსა BE. 3 შეკდებულისასა B.

მოძღუარი მათი, ჩემგან წინაშე პირსა მათსა მხილებული და დუმილით თავსმდებელი, გულისკმა-ყონ, ვითარმედ არად საქმარ არს ახალსაცა ამას შინა დაცვაჲ რათამე ბუელისა შჯულისა ჩუეულე-ბათამ, დაღათუ ჟამ ერთ არა წინა-აღუდგა, არამედ თანა-მიჰყვა პეტრე უძღურებასა მათსა“.

მოციქულისამ: და მის თანა ორგულ იქმნეს სხუანიცა ჰურიანი, ვიდრე ბარნაბაცა მიერჩდა მათსა მას ორგულებასა (2,13). თარგმანი: ო რ გ უ ლ ე ბ ა დ ამისთჳს უწოდს განგებულებით ქმნილსა მას საქმესა, რამეთუ, ვითარცა პირველ ვთქუ, ჯერეთ არღა პნებაჲს განცხადებაჲ, ვითარმედ განგებულებით მოუშუებდეს ჟამ ერთ პყრობად ჩუეულებისა წესთა შჯულისათა, რამეთუ არა სარგებელ იყო განცხადებაჲ ამისი ჰურიანობისაგან მოქცეულთა მათ მიმართ. ხოლო ს ხ უ ა დ პ უ რ ი ა დ იტყჳს ანტიოქიას მყოფთა მათ წინადაცუეთილებისაგანთა, რომელნი-იგიცა რიდობითა იერუსალჴმით¹ მოსრულთამთა განეყენეს² წარმართთა მათ წინადაუცუეთელობისაგანთა, ვიდრეღა თჳთ ბარნაბაცა (106rB) ყო ესე, რომელი-იგი ჩინებულ იყო (vE) პავლეს თანა ქადაგად წარმართთა.

მოციქულისამ: არამედ რაჟამს ვიხილე, ვითარმედ არა მართლ-წარმართებულ არიან ჭეშმარიტებისა მიმართ სახარებისა (2,14). თარგმანი: რომლითა გულისკმის-ყოფითა (vF) თქუა ზემო ო რ გ უ ლ ე ბ ა ჲ, მითვე აწ იტყჳს ა რ ა - მ ა რ თ ლ წ ა რ მ ა რ თ ე ბ ა ს ა, რადთა არა განაცხადოს განგებულებით ქმნაჲ თანა-მიყოლისაჲ.

მოციქულისამ: ვარქუ პეტრეს წინაშე ყოველთამსა (2,14). თარგმანი: იხილე, ვითარ წინაშე ყოველთამსა³ აბრალეbs პეტრეს, რადთა განგიცხადოს, ვითარმედ სხუათა ცთომილებისა განსამართებელ ჰყოფს სიტყუათა მათ სამხილებელთა პეტრეს მიმართ, რომელი-იგი არცა ერთისა ვის კაცთაგანისა მხილებასა მოქენე არს.

მოციქულისამ: უკუეთუ შენ ჰურიანა ხარ და წარმართებრ და არა ჰურიანებრ სცხონდები, ვითარ აიძულებ წარმართთა ჰურიანებად? (2,14). თარგმანი: უკუეთუმცა ეთქუა, ვითარმედ: „რამსა თანა-სათნო-ეყოფვი ჰურიანთაგანთა“, — ამას ზედა განაძვნებდა მათ თავისა თჳსისათჳს, ვითარცა მეშფოთისა მოძღურისა მათისა მიმართ. ამისთჳს ღონიერად ჰყოფს მხილებითა პეტრესითა განცხადებასა ჭეშმარიტებისასა, ვითარმცა ეტყოდა იაკობისგან მოსრულთა მათ, ვითარმედ: ემსგავსენით მოძღუარსა ამას თქუენსა პეტრეს, რომელი ყოვლად წარმართებრ და

1 იწმლით B. 2 განეყენეს B. 3 ყლთასა BE.

არა ჰურიანებრ, ესე იგი არს, ვითარმედ ყოვლად ახლითა, ქრისტეს მიერთთა, და არცა ერთითა რამთ ძუელითა და მოსეს მიერთთა მოქალაქობითა მოქალაქობს. ამისთჳს, რასა¹ თჳთ არა ჰყოფს, სხუასა ვერვის აიძულებს მისდა ქმნად.

მოციქულისამ: ჩუენ ბუნებით ჰურიანი ვართ და არა წარმართთაგანნი ცოდვილნი; უწყით, რამეთუ არა განმართლდების კაცი საქმეთაგან შჯულისათა, გარნა სარწმუნოებითა იესუ ქრისტესითა, და ჩუენ იესუ ქრისტეს მიმართ გურწმენა, რამთა განვმართლდეთ სარწმუნოებითა ქრისტესითა და არა საქმეთაგან შჯულისათა (2,15-16). თარგმანი: ზემო სრულ ყო ჰამბავი იგი პეტრეს მიმართ სიტყჳს-გებისამ, და აწ კუალად მასვე იპყრობს გზასა სიტყჳსა თჳსისასა, ვითარმცა ესრეთ ეტყოდა გალატელთა, ვითარმედ პეტრეს მიმართისა სიტყჳს-გებისა თხრობამ ესოდენ იყავნ, ზოლო აწ ჩემთჳს გითხრა: „ბუნებით ჰურიამ ვარ“, ესე იგი არს, პირველთა მამათა და პაპთამთ(15rF)გან და არა მწირ ვარ, არცა სხჳთ ნათესავით მოსრულ ჰურიანობად, რამეთუ ჰურიანი მწირთა ცოდვილ უწოდდეს წარმართთაგანობისათჳს, გარნა ვინამთგან ვცან, ვითარმედ არად სარგებელ მეყოფვის ღონედ განმართლდებისა დამცველ-ყოფამ წუელილადთა მათ წესთამ და მოქმედებამ საქმეთა (vB) შჯულისათამ. ამისთჳს მოუკედ სარწმუნოებასა ქრისტესსა, რომელი-იგი უეჭუელად განგუამართლებს და გუაცხოვნებს.

მოციქულისამ: რამეთუ საქმეთაგან შჯულისათა არა განმართლდეს ყოველი კორციელი (2,16). თარგმანი: შჯულისა საკუთარნი და თჳსნი საქმენი ესე იყვნეს: შაბათობანი და წინადაცუეთანი, კეთროვანთათჳს და მსხუერპლთა, ჰკურებათა და სხუათა მსგავსთა ამათთა, რომელთა ქმნამ დაღაცათუ წინა-გამომსახველი იყო დიდთა საიდუმლოთამ, არამედ მოქმედებამ მათი ვერვე განამართლებდა ყოველსა კორციელსა. ზოლო „არა იმრუშო“, „არა კაც-ჰკლა“, „არა იპარო“ — ესე და მსგავსნი ამათნი, არა ზოლო შჯულისაგან წიგნისა, არამედ თჳთ ბუნებითისაცა მისგან ღმრთივმოცემულისა ესწავებოდეს კაცთა. ამისთჳს, დაღაცათუ ახალი ესე უმაღლესსა ამათსა ასწავებს — ძირითურთ აღმოფხურასა ამათსა, არამედ აწცა იგინიცა საქმარ და კეთილ არიან, ვითარცა ბუნებით ღმრთივდანერგულნი, მომჭრელნი ოდენ ენებისა რტოთანი, ზოლო თჳსნი იგი და საკუთარნი შჯულისანი, რომელნი ზემო ვთქუენით, მის ჟამისანი ოდენ იყ(251rE)ვნეს შემს-

¹ ამ სიტყვის ნაცულად B-ში ექვსწერტილია დასმული, იმის ნიშნად, რომ გადამწერის ხელთ არსებულ დედანში ეს ადგილი დაზიანებული იყო და ვერ იკითხებოდა.

გავსებულნი: მადიდებელნი დამცველთანი და მტანჯველნი გარდამავალ-
თანი, ხოლო აწ ყოვლად არღარად საკმარ არს ჭეშმარიტებასა შინა
ჯერეთ ჰყრობაჲ სახეთაჲ.

თავი Ծ. ვითარმედ სარწმუნოებისა მიერ მიეცემის სიწმიდე
და არა შჯულისა

მოციქულისაჲ: უკუეთუ მით ვეძიებდეთ განმართლებასა ქრისტეს
მიმართ, ვიპოვნეთ ჩუენცა ცოდვილ; აწ უკუე ქრისტე ცოდვისა-მე
მსახურ იქმნა? – ნუ იყოფინ (2,17). თარგმანი: (vF) უსაკუთრეს
არს ესრეთ: ხოლო უკუეთუ მეძიებელნი ქრისტეს მიერ
განმართლებისანი, ვიპოვენიტ ჩუენცა ცოდვილ, ნუ-
უკუე ქრისტე არსა ცოდვისა მსახურ? – ნუ იყო-
ფინ! ესე იგი არს, ვითარმედ: უკუეთუ მეძიებელთა ამათთჳს გან-
მართლებისათა და მის ძლით მოსრულთა ქრისტესსა, არა კმა არს
სარწმუნოებაჲ ქრისტესი განმამართლებელად, და მის ზედა საკმარ
არს კუალად დართვაჲ წესთაცა შჯულისათა. უეჭუელად ვცოდეთ
სადმე დატევებაჲ მისი, და ცოდვისა ამის მიზეზი ქრისტეს ზედა
დაიდვას, ვითარმედ მის ძლით დაუტევეთ შჯული სასოებითა გან-
მართლებისათა; რომელი-ესე ნუ იყოფინ, – ვითარმცა ქრისტე, ყოველთა
განმამართლებელი იგი, ცოდვისა მიზეზ ექმნა ვისცა!

მოციქულისაჲ: რამეთუ უკუეთუ რომელი-იგი დავარდჳე და კუ-
ალად მასვე ვაშენებდე, გარდამავალად შჯულისა თავი ჩემი შეეკრა-
ცხო (2,18). თარგმანი: (107rB) ესრეთ იტყვს, ვითარმედ: დავარდჳეთ
შჯული, რაჟამს დაუტევეთ იგი და ქრისტესა მოუკედით; ხოლო
უკუეთუ აწ კუალად აღშენებად მისსა კელ-ვჰყოფდეთ, თჳთ მებრ
მისმან აღშენებამან დაგუსაჯოს გარდამავალობაჲ მისი, ვითარ აღ-
შენებისა ღირსსა მას ჩუენ დამარღუეველ ვიქმნენით. იხილე სიბრძნე
ყოვლად ბრძნისა მამხილებელისაჲ; ვითარ, სადაჲთ იგინი ჰგონებდეს
დაცვასა შჯულისსა, მიერ შჯულისა გარდამავალ ჰყოფს მათ.

მოციქულისაჲ: რამეთუ მე შჯულისათჳს შჯულითა მოვკუედ,
რამათა ღმრთისა ვცხოვნდე¹ (2,19). თარგმანი: ესრეთ იტყვს, ვი-
თარმედ: მე თჳთ მის შჯულისაჲ ვირწმუნე,² მეტყოდა რაჲ შჯულისმ-
დებელი ქრისტესთჳს, ვითარმედ: „წინამსწარმეტყუელი აღგიდგინოს
თქუენ უფალმან ღმერთმან, მისი ისმინეთ“. (1) ამან შჯულისა სი-

¹ ეცხნდე B, ეცხოვნდე E. 2 ვერწმუნე (?) B.

(1) II შჯ. XVIII,15,18; საქმე მოც. 3,22.

ტყუამან მომაკუდინა თუთ მის შჯულისაგან, რამთა, ვითარცა მკუ-
დარი, უქმ ვიყო მოქმედებად მისსა, და ყოვლითა ძალითა შეუდგე
საღმრთოდ ცხორებასა, რომელ არს მოქმედებაჲ მცნებათა და ბრძა-
ნებათა ქრისტესთაჲ.

გინათუ ესრეთ, რამეთუ შჯულად სულისა ცხორებისა
მის მიერ სხუასა ადგილსა წოდებულმან სახარებამან მოაკუდინა
(16rF) იგი შჯულად სიკუდილისა სახელდებულისა მისგან
ბუელისა შჯულისა, რამთა მისგან — უქმ, ხოლო ამისსა — მოქმედ
იყოს; რამეთუ ამისი მოქმედებაჲ არს მისი დაცვაჲ, ხოლო მისი
მოქმედებაჲ — ზოგად ამისგან და მისგან გარდამავალ გუყოფს.

გინათუ ესრეთცა, ვითარმედ: რომელი-იგი მიბრძანებდა ყოველ-
სავე მას შინა წერილსა დაცვად, ხოლო ქმნად ვერცა ერთისა რამს
შემეწოდა, და არა-ქმნისათჳს მომკლვიდა წყევითა და პატიყის-ყოფითა,
ამისთჳსცა მის მიერ მოკლული წყევითა და პატიყითა მკუდარ და
უქმ ვარ ყოვლითურთ, არა თუ ღმერთმან განმაცხოველოს მადლით
მოტყეებითა ბრალთაჲთა, და იგივე თავადი შემეწიოს საქმედ გან-
მაცხოველებელთა მცნებათა ძისა მისისა საყუარელისათა.

მოციქულისაჲ: ქრისტეს თანა ჯუარცუმულ ვარ. ხოლო ცხოველ
არღარა მე ვარ, არამედ ცხოველ არს ჩემ თანა ქრისტე (2,19-20).
თარგმანი: ქრისტეს თანა ჯუარს-ვეცუმით ნათლისღებითა, რამეთუ
მოვკუდებით ცოდვისაგან და ჩუეულებისა პირველთა საქ(vE)მეთამსა,
და აღუთქუამთ მას ჯმნასა მათგან. ხოლო მათგან რაჲ მოვკუდეთ და
არღარა მივიქცეთ კუალად მოქმედებად მათდა, მიერითგან ქრისტე
ჩუენ შორის არს, და არღარა ჩუენ ვმოქმედებთ კეთილსა მას, არამედ
ყოველსავე იგი თავადი გუაქმნევს, უკუეთუ ოდენ შეუდგეთ მორჩილე-
ბასა მცნებათა მისთასა, შეგუეწვეის და გუძღვს, ვინამცა ენებოს. და
ესე არს მისი ჩუენ შორის ცხორებაჲ, რაჟამს არარაჲ იქმნებოდის
თავთა შინა ჩუენთა არასათნოჲ (vB) მისი, რამეთუ, ვითარცა-იგი
ცოდვაჲ, რაჟამს განძლიერდეს, მოაკუდინებს სულსა, და თუთ ცხოვე-
ლებს და მოქმედებს კორცთა მათ შინა, რომელთა იუფლონ იგი,
ეგრეთვე კაცმან, რაჟამს განძლიეროს სათნოებაჲ, მკლველ ექმნების
ცოდვასა; და თუთ მოკუდების ცოდვისაგან; და ესრეთ, მიერითგან მის
შორის მკუდარ და მოქმედ არს ქრისტე, და იგი იქმს ყოველსავე კორ-
ცთა მათ შორის, მომკუდართა ცოდვისაგან, საქმითისა და გონებითისა.

მოციქულისაჲ: ხოლო რომელ-ესე აწ ცხოველ (vF) ვარ კორცი-
თა, სარწმუნოებითა ცხოველ ვარ ძისა ღმრთისაჲთა, რომელმანცა
შემიყუარა მე და მისცა თავი თჳსი ჩემთჳს (2,20). თარგმანი: ესრეთ

იტყვს, ვითარმედ არა ხოლო საუკუნოა იგი და უხილავი ცხორებამ, არამედ თვთ საწუთროა ესე და აწინდელი არაინაა სხუთ მომღლები, თვნიერ სარწმუნოებითა იესუ ქრისტესითა, რამეთუ ესე თუმცა არა, არარაა დამაყენებელ იყო კუალად ყოფად წყლითრღუნისა და წარრღუნად ყოვლისა კორციელისა, გარდარეულებისათჳს ცოდვთა და უშჯულოებათა ჩუენთამსა, არამედ ქრისტეს განკორციელებამან დააცხრვო რისხვამ ღმრთისამ, და მომიყიდა ჩუენ ცხორებამ სარწმუნოებითა მისსა მიმართ. ხოლო რომელ-ესე ზოგადსა გამოკსნასა კაცთა ნათესავისასა სისხლთა მიერ და ენებისა საუფლომსა ქმნილსა თჳსად მარტოდ განიკუთნებს განკურვებული და მოტყინარე სიყუარულითა ქრისტესითა პავლე, ამით სახესა მოგუცემს ჩუენ, ვითარმედ კაცად-კაციდი ესოდენსა მადლობასა თანამდებ ვართ სიტყუთ და საქმით მოქმედებითა მცნებათა მისთამთა, ვითარმცა კაცად-კაციდისა თითოეული-სათჳს მარტოდ ქმნილ იყო განკორციელებამ სიტყუსა ღმრთისამ.

მოციქულისამ: არა შეურაცხ-გჳყოფ მადლსა მას ღმრთისასა, რამეთუ უკუეთუ შჯულისაგან არს სიმართლე, ქრისტე სამე ცუდად მოკუდა (2,21). თარგმანი: იხილე, თუ სადა აღიყვანა სიტყუამ მხილებისამ, ვითარმედ: რომელნი-იგი შჯულსა ქმსახურებენ, ქრისტეს მადლსა შეურაცხ-ჳყოფენ, რამეთუ უკუეთუ შჯული არს განმამართლებელ და უპირატეს არს იგი მადლისა, ნამეტავ სამე იქმნა სიკუდილი ქრისტესი, რომელი-იგი განმართლებისა ჩუენისათჳს მოკუდა. ხოლო მე არცა ეკმსახურებ შჯულსა, არცა მის ძლით შეურაცხ-გჳყოფ მადლსა მას ქრისტეს მიერისა განმართლებისასა.

მოციქულისამ: ჳ უცნობელნო გალატე(17rF)ლნო, ვინ გეშურებოდა თქუენ ჳეშმარიტებისა არა-მორჩილებად? (3,1). თარგმანი: პირველ წარმოთქმულთა სიტყუათა მიერ ჯეროვნად განუცხადა თჳსი არა კაცთა, არამედ ღმრთისა მიერ მოვლინებულებამ მოციქულებისამ, ხოლო აწ იწყებს ფარულისა მხილებისა განცხადებად და შჯულისა მადლსა თანა შეტყუებად (108rB) და დაკნინებად.

ხოლო არა ქრისტეს მცნებათა წინააღმდეგომ არს (252rE) ცოფ და უცნობო წოდებამ ესე გალატელთამ, რამეთუ მან არა ლიტონად ბრძანა საშჯელი, არამედ მისთჳს ოდენ, რომელმან ცუდად და უსამართლოდ ჰრქუას ვისმე ძმათაგანსა ცოფ: (1) ხოლო ამათსა ვინმცა უცოფეს ანუ უუგუნურეს იყო, რომელნი ქრისტესა დაუტეობდეს და კუალად ჰურიან-ყოფად მიიქცეოდეს, რომლისათჳსცა სიტყუთა ამით, ვითარმედ: „ვინ გეშურებოდა თქუენ?“ – კეთილად ცხად-

ჰყოფს, ვითარმედ საშურველსა საქმესა შინა იყენეს, ოდეს-იგი იყენეს მორჩილ ჭეშმარიტებისა.

მოციქულისაჲ: რომელთა თუალთა წინაშე პირველვე გამოიწერა თქვენ შორის იესუ ქრისტე ჯუარცუმული (3,1). თარგმანი: ესევე სიტყუაჲ ზოგად ქებისაჲცა არს და ძაგებისაჲ, რამეთუ აქებს პირველსა მას ესოდენ მტკიცედ მორწმუნეობასა, რომელ იერუსალმს¹ ქმნილი იგი განგებულებამ ჯუარცუმისაჲ, ვითარცა მუნვე გალატიას ქმნილი წინაშე თუალთა გამოიწერეს, განცდად იგი თუალითა გონებისაჲთა, ზოლო სძაგებს აწინდელსა ესოდენ ადრე გარდაქცევასა, ვითარ მყის დაივიწყეს ყოველივე იგი სიტყუთა ქადაგებისაჲთა გამოწერილი მათდა შემთხუევამ ვნებათა მათ საუფლოთაჲ, რომელ ჩუენთჳს თავს-იღვა ქრისტემან: განშიშულებამ, ქენჯნამ, კიცხევამ და ბასრობამ, სუმაჲ ძმრისაჲ და მიმთხუევამ ლახურისაჲ, რომელნი-ესე დაღაცათუ მათ დაივიწყნეს, ზოლო პავლე ესოდენ მოქადულ არს, რომელ ცისა² და ქუეყანისა, და ყოვლისაჲვე მათ შორის შემოქმედობამ და დამბადებელობამ დაუტევნა მისთჳს (vF) თქუმად და მხოლოდ ჯუარცუმასა ოდენ მისსა კმა-იყოფს თქუმად, ვითარცა თავსა ცხორებისა ჩუენისსა.

მოციქულისაჲ: ესე ზოლო მნებაჲს თქუენგან უწყებად: საქმეთაგან შჯულისათა სული იგი მიიღეთ, ანუ სმენითა მით სარწმუნოებისაჲთა? (3,2). თარგმანი: თუთ მათვე პკითხავს, ვითარმედ: ვინამთგან ესოდენსა ამას საიდუმლოსა ქრისტეს ჩუენთჳს ჯუარცუმისასა დამვიწყებელ ზართ, ამისილა მინებს თქუენგან ცნობამ: პირველ მადლისა, ოდეს-იგი შჯულსა შინა იყვენით, მაშინვე გაქუნდაა სული იგი მადლისაჲ? ანუ აწლა მადლისაგან მიიღეთ, რომელი-იგი არა გაქუნდა შჯულისა მიერ? – აწ უკუე, უკუეთუ სმენითა სარწმუნოებისაჲთა შეგებატა, რაჲ-იგი პირველ არა გაქუნდა შჯულსა შინა, და იქმნენით არა ზოლო მხილველ, არამედ მოქმედცა ნიშებისა და სასწაულებისა, რადღა დაუტევეთ სარწმუნეობამ და მიიქცევით შჯულისა?

მოციქულისაჲ: ესრეთ უცნობელ ზართ, იწყეთ სულიერად და აწ კორციელად აღასრულებთ? (3,3). თარგმანი: ესრეთ ეტყჳს, ვითარმედ: ჯერ-იყო მიმყოფრებასა ჟამისასა წარმატებამ (vB) თქუენი, ზოლო თქუენ მოაკლდებით და უზეშთაესსა საზომსა სულისა მიერ სასწაულთა მოქმედებისასა აღსრულნი კუალად უგუნურებით კორცთა წინადაცუეთადვე მიიქცევით, რომელსა აღსრულება სამართლად უწოდ, რამეთუ პირუტყუებერ უგრძნობელად მოსწყდებით განჭრილნი მგელთა მიერ.

მოციქულისაჲ: ესოდენი გვენო ცუდად? და თუმცა ცუდად (3,4).
თარგმანი: ესე არს ვნებაჲ, რამეთუ წინადაცუებითა ცუდ იქმნებოდა
მათთვის ნათლისღებაჲ, და უქმ — კეთილნი იგი, მის მიერ მინიჭე-
ბულნი. ხოლო ამის ცუდ ქმნისაჲ არს ღონე კუალად ცუდ ქმნისაჲ,
რომელი-იგი ჰეთუმცა¹ იქმნა, რამათამცა კუალად მოქცევითა და შედგო-
მითა მაღლისაჲთა ცუდ და ამო ყვეს ვნებაჲ იგი და ზღვევაჲ მისგან
განერღობისაჲ, რამეთუ ამას ინატრის მოციქული, რამთა მისცეს მათ
სასოებაჲ შენანებისაჲ.

თავი 7.

ვითარმედ აბრაჰამიცა სარწმუნოებითა განმართლდა
და სახე ჩუენდა იქმნა (18rF)

მოციქულისაჲ: აწ უკუე, რომელმან-იგი მოგცა (vE) თქუენ სული
და იქმს ძალთა თქუენ შორის, საქმეთაგან-ჲე შჯულისათა² ანუ სმენითა
სარწმუნოებისაჲთა, ვითარცა აბრაჰამს პრწმენა ღმერთი და შეერ-
აცხა მას სიმართლედ (1) (3,5-6). თარგმანი: ესრეთ ეტყჳს, ვითარმედ:
მომცემელი იგი თქუენდა სულისა წმიდისაჲ და მის მიერ მოქმელი
ძალთა და სასწაულთაჲ ღმერთი, რამსათჳს ჰყოფს მას, ანუ ოდეს?
— რაჟამს შჯულისა მოქმედ იყვნეთა, ანუ ოდეს მსმენელ სარწმუნოე-
ბისა ქრისტესისა? — ცხად არს, ვითარმედ სარწმუნოებითა. ხოლო
გნებაჲს თუ შემოგართუა სახედ პირველ შჯულისა სარწმუნოებითა
ოდენ განმართლებული მამათმთავარი აბრაჰამ, რამთა სცნათ, ვი-
თარმედ, ვითარ³ იგი თჳნიერ შჯულისა განმართლდა, სარწმუნოები-
თა ოდენ ღმრთისაჲთა, ეგრეთჲე თქუენ, სარწმუნოებითა ქრისტესითა
განმართლებულთა, არღარა გიქმს მიდევნებაჲ წესთა შჯულისათაჲ.

მოციქულისაჲ: უწყით-ჲე-ა, რამეთუ სარწმუნოებისაგანნი იგი არიან
შვილნი აბრაჰამისნი? (3,7). თარგმანი: ვინამთგან მოშიშ იყვნეს,
ვითარმედ: ნუუკუე დატევებითა შჯულისაჲთა განგარდენ შვილებისა-
გან აბრაჰამისსა, ამისთვის ჟამიერად ამასცა იჭუსა დაჰქსნის, ვი-
თარმედ: არა შჯულისა, არამედ სარწმუნოებისა მიერ იქმნების შვილებაჲ
აბრაჰამისი.

მოციქულისაჲ: რამეთუ წინამსწარ იცოდა წიგნმან, ვითარმედ სა-
რწმუნოებით განამართლებს წარმართთა ღმერთი, წინამსწარ ახარა
აბრაჰამს, ვითარმედ: „შენდამი იკურთხოდიან ყოველნი წარმართნი“. (2)

1 ქითუმცა E. 2 შჯულისაჲთა E. 3 ვითარი B.

(1) დაბ. 15,6. (1) დაბ. 12,13.

აწ უკუე, სარწმუნოებისაგანნი იგი იკურთხევიან მორწმუნისა მის აბრაჰამის თანა (3,8-9). თარგმანი: ესრეთ ეტყჳს, ვითარმედ: მომცემელმან ბუელისა და ახლისა შჯულისამან და წინამსწარ მეცნიერმან ყოვლისამან, (109rB) რომელმან განაჩინა სარწმუნოებითა განმართლებამ კაცთამ, მანვე ყოფადი იგი წინამსწარ ახარა აბრაჰამს, ვითარცა წამებს წიგნი დაბადებისამ სიტყუათა ამათ, ვითარმედ: „შენდამი (ესე იგი არს – სარწმუნოებისა შენისა მსგავსებითა) იკურთხეოდინ ყოველნი წარმართნი“. (1) აწ უკუე, რომლისათჳს მაშინ აბრაჰამ ხარე(vf)ბულ იქმნა ესევეითარისა შვილთ-სხმისათჳს, აჰა ესე არს ნათესავისა მისისაგან კორციელად შობილი ქრისტე. მათ აკურთხევს, რომელნი ებადებოდინ შეუორგულებელსა მას სარწმუნოებასა მორწმუნისა მის აბრაჰამისსა, და მათვე ჰყოფს შვილ მისსა, რომელნი არა კორცთა თჳსებითა, არამედ სულისა სარწმუნოებითა შვილ მისსა იქმნებოდინ, და, ყოვლითურთ თავისუფალნი შჯულისაგან, ერთგულებით ჰმონებდენ მას.

**თავი 7. ვითარმედ შჯული არა განმართლებს,
არამედ ამხილებს და წყევასა შესთხვეს,
რომელი დაჰკნნა ქრისტემან**

მოციქულისამ: რამეთუ რადენნი-იგი საქმეთაგან შჯულისათა არიან, წყევასა ქუეშე არიან. რამეთუ წერილ არს: „წყეულ იყავნ ყოველი, რომელი არა დაადგრეს ყოველსა წერილსა წიგნისა ამის შჯულისასა ყოფად მისსა“ (2) (3,10). თარგმანი: ვინამთგან იგინი ამისთჳს მიედევნებოდეს შჯულსა, რამთა არა შთავარდენ წყევასა ამას, ამისთჳს მოციქული წინაუკუმო¹ უჩუენებს, ვითარმედ არა განდგომილი, არამედ შედგომილი შჯულისამ შთავარდების წყევასა ამას, რომელი წერილ არს მეორესა შჯულსა შინა. რამეთუ ვინამთგან ვერვინ შედგომილი შჯულისამ აღასრულებს ყოველსა, რომელი წერილ არს მას შინა, ამისთჳს მცირესაცა მისგანსა გარდასლვამ თანამდებ ჰყოფს ყოვლისავე მის წყევისა, შედგომილსა სჯულისსა, ხოლო დამტევებელი შჯულისამ და შედგომილი ქრისტესი თავისუფალ არს ყოვლისავე მისგან სიმძიმისა და წყევისა (253rE) ბუელისა მის შჯულისა.

მოციქულისამ: და რამეთუ შჯულითა არავინ განმართლდების ღმრთისა წინაშე, ცხად არს, რამეთუ მართალი სარწმუნოებითა ცხოვნდეს.² ხოლო შჯული არა არს სარწმუნოებისაგან, არამედ, ყოს თუ

¹ წინაუკუმო BE. ² ცხოვნდეს E.

(1) დაბ. 12,13. (2) II შჯ. 27,26.

იგი ვინმე კაცმან, ცხონდეს მას შინა (1) (3,11-12). თარგმანი: ამისთვის არავენ განმართლდების შჯულობა, რამეთუ ვერ აღასრულებს ყოველსავე წერილსა მას შინა. ამისთვის, დაღაცათუ კაცთა წინაშე მართალ ჩნდეს ზოგისა აღსრულებისათვის, (19rF) არამედ ღმრთისა წინაშე ვერვე სრულ არს დაკლებულისა მისთვის, რამეთუ მას არა დაეფარვის კნინ-ოდენიცა ნაკლულევანებაჲ, არამედ ყოველივე ცხად არს წინაშე მისსა. და ამას წამებს ამბაკუმ, ვითარმედ: „მართალი სარწმუნოებითა ცხონდეს“, (2) და არა საქმეთაგან. ხოლო შჯული არა სარწმუნოებითა გონებისაჲთა, არამედ მოქმედებითა თესთა ბრძანებათაჲთა (vB) აცხოვნებს კაცსა, რომლისათვის იტყვან მეორე შჯული და ეხეკიელ, ვი-თარ-იგი უსაკუთრეს არს: არამედ რომელმან ყვნეს იგი, ცხონდეს მათ შინა. ესე იგი არს, ვითარმედ მოქმედებითა მათითა იქმნების ცხორებაჲ მოქმედისაჲ მის მას შინა. ხოლო ურჩთა და არა-მოქმედთა სტანჯავს და მოჰკლავს, რამთა ვერღარა იყვნენ მას შინა.

მოციქულისაჲ: ქრისტემან მოგუყიდნა წყევისა მისგან შჯულისა და იქმნა ჩუენთვის წყევასა ქუეშე, რამეთუ წერილ არს: წყეულ იყავნ ყოველი, რომელი დამოეკიდოს ძელსა (3) (3,13). თარგმანი: რამთა არა თქუან მათ, ვითარმედ: „აბრაჰამ ამისთვის სარწმუნოებითა ოდენ განმართლდა, რამეთუ პირველ შჯულისა იყო, და არა იყო მის ზედა წყევამ გარდამავალობისა მისისაჲ, ხოლო აწ ჩუენ, შემდგომად შჯულისა მყოფნი, ვინლა მიქსნნეს წყევისაგან შჯულისა, უკუეთუ განვადგეთ მას?“ — ამისა დასაქსნელად იტყვს, ვითარმედ: ქრისტემან არა ლიტონად მიქსნნა, არამედ სასყიდლით მომიყიდნა თანამდებნი წყევისანი წყევისაგან შჯულისა, რაჟამს სასყიდლად მისცა თუთ მის, არა-თანამდებისაჲ წყევასა, თავისა თესისაჲ შეყვანებაჲ წყევასა ქუეშე. ხოლო სხუებრისა წყევისა თანამდებ ვიყვნით ჩუენ, მისსა, რომელი-იგი იტყვს: „წყეულ იყავნ ყოველი, რომელი არა დაადგრეს ყოველსავე წერილსა წიგნისა ამის შჯულისასა“, (4) და ქრისტე ამის წყევისაგან თავისუფალ იყო; რამეთუ გარდასლვამ შჯულისაჲ ცოდვამ იყო, ხოლო „ქრისტემან ცოდვამ არა ქმნა, არცა იპოვა ზაკუვამ პირსა მისსა“. (5) ვინაჲცა, ვითარცა-იგი სიკუდილისა თავს-დებამ საკმარ იქმნა მისსა, კსნად ჩუენდა სიკუდილისაგან, ეგრეთვე, ვინა-თგან წყევისა თავს-დებამ ჯერ-იყო დაქს(vF)ნად წყევისა, ამისთვის, რომელი-იგი ცოდვისა მიერ არა თანამდებ იყო წყევისა, ჯუარცუმისა

(1) ლევ. 18,5. (2) ამაკ. 2,4. (3) II შჯ. 21,23. (4) II შჯ. 27,26. (5) I პეტ. 2,22.

იგი წყევამ ანაცვალა წყევასა ცოდვისა მის შჯულისა გარდასლვისასა, რამეთუ ძელსა დამოკიდებულისათჳსცა თქმულ იყო: „წყეულ იყავნ ყოველი, რომელი დამოკიდოს ძელსა“, (1) რამთა თავს-დებითა წყევასა მას ძელსა დამოკიდებისასა გამომიქსნნეს ჩუენ წყევისაგან შჯულისა გარდასლვისა, და ესრეთ მიიტაცა პატიჲი ჩუენი, ვითარ-იგი თანამ-დებსა ვისმე სიკუდილისასა ენაცვალის ვინმე სიკუდიდ, ყოვლად არა-თანამდები სიკუდილისაჲ.

მოციქულისაჲ: რამთა წარმართთა მიმართ კურთხევამ იგი აბრა-ჰამისი იყოს ქრისტე იესუმს შიერ (3,14). თარგმანი: წყევასა მას ძელსა დამოკიდებისასა თავს-დებითა ქრისტემან კურთხევამ იგი, აბრა-ჰამის მიმართ აღთქმული, დაუმკჳდრა, ვითარ-იგი თქმულ იყო, ვითარმედ: ნათესავისა შენისა მიმართ იკურთხეოდინ ყოველნი წარ-მართნი, რომელი-ესე პურიათა არა შეეტყუების, რომელნი-(110rB)იგი თანამდებ იყვნეს წყევასა მას შჯულისა გარდასლვისასა; და ვერვინ, თუთ თანამდები წყევისაჲ, სხუათა (vE) მიმცემელ ექმნეს კურთხევი-სა. ვინაჲცა ცხად არს, ვითარმედ ქრისტე იყო ნათესავისაგან აბრაჰა-მისა¹ შობილ, და მისსა მიმართ, ესე იგი არს — მისგან იკურთხნეს ყოველნი წარმართნი, რომელთა პრწმენა მისსა მიმართ.

მოციქულისაჲ: რამთა აღთქმამ იგი სულისაჲ მოვიღოთ სარწ-მუნოებითა (3,i4). თარგმანი: თითოეული კეთილთა ამათგანი ურთ-იერთას დამოკიდებულ არს, რამეთუ წყევამ დაიქსნა ჯუარითა, და სარწმუნოებამ შემოვიდა ქრისტეს მიმართითა სარწმუნოებითა. და სარწმუნოებასა მისსა მიმართ — შეუდგა მოღებაჲ სულისა წმიდისაჲ, რომელი-იგი წინა-აღთქმულ იყო ქრისტეს მიმართ, კურთხევისათჳს წარმართთაჲსა. რამეთუ ესე არს აბრაჰამის ნათესავისა ქრისტეს მიერი კურთხევამ — მის მიერ მოცემამ ჩუენდა სულისა წმიდისაჲ, რომელი-იგი განმათავისუფლებს ჩუენ მონებისაგან ცოდვათაჲსა.

თავი ზ. ვითარმედ არა შჯულისაგან,
არამედ აღთქმისაგან არიან კეთილნი,
ხოლო შჯული — განმმზადებელი მხილებისა მიერ

მოციქულისაჲ: ძმანო, კაცობრივ ვიტყჳ, რამეთუ კაცისა და(20rF)მტკიცებული წიგნი არავინ შეურაცხ-ყვის, გინა სხუამ ბრძა-ნებამ ბრძანის მის ზედა (3,15). თარგმანი: ვინაჲთგან ზემო მაღალთა

1 აბრაჰამისსა E.

(1) II ზგ. 21,23.

სახეთაგან, და უფრომსლა საქმეთა, რომელ არიან მოცემა სულისა და ჯუარცუმი¹ ქრისტესითა ცხორება კაცთა ნათესავისა დაამტკიცა ახლისა ამის უდიდებულებობა, აწ კუალად ძმად უწოდს, პირველ უცნობელად წოდებულთა მათ გალატელთა, რამთა გუასწავს² მოწაფეთა მიმართ ზომიერად განზავება სიტყუათა სიფიცხისა და სიტკბოებისათა. და კაცობრივ ეტყვს, რამთა საღმრთოთა თანა და მაღალთა, კაცობრივნიცა და მღაბლნი სახენი წინაუყვენს, ესე იგი არს სამარადისოდ მტკიცე უცვალეებლობა წიგნსა კაცთა ანდერძისასა, რომლითა სახის-შეტყუელებს მაღლსა უპირატესად შჯულისა, რომელი-იგი დღეთა აბრაჰამისთა განაჩინა ღმერთმან აღთქუმით, რამთა თესლისაგან აბრაჰამისსა განკაცებულისა ქრისტეს მიერ იკურთხნენ წარმართნი, რომელთა³ პრწამს მისსა მიმართ. ზოლო შჯული შემდგომად⁴ ამის აღთქუმისაღა ოთხას ოცდამეათესა წელსა შორის-შემოვიდა, რამთა წინა-გზა-უყოს სარწმუნობასა ქრისტეს მიმართ და არა თუთ იგი არს წინააღთქმული მაკურთხეველად ჩუენდა, არამედ ქრისტე, რომლისათუც წინა-აღუთქუა ღმერთმან აბრაჰამს, რამთა მისგან კორციითა შობილისა მისგან აკურთხნეს ყოველნი წარმართნი. აწ უკუე, უკუეთუ კაცობრივი აღთქემა, კელით-წერით ქმნილი, ვერვინ კაცთაგანმან დაჰკსნის, ვითარ ვინ⁵ დამკსნელ იქმნეს ღმრთივ აღთქემულსა ამას ქრისტეს მიმართსა სარწმუნობასა, სხუსა ბრძანებისა ბრძანებითა მის ზედა, (vB) რომელ არს კუალად შემოყვანება ძუელისა ახალსა ზედა!

მოციქულისაჲ: ზოლო აბრაჰამის მიმართ ითქუნეს აღთქემანი ესე და ნათესავისა მისისა; არა ეტყვს „და ნათესავთა“, ვითარცა მრავალთასა, არამედ ვითარცა ერთისასა, და ნათესავისა შენისა, რომელ არს ქრისტე (3,16). თარგმანი: ამას ადგილსა თარგმნის სიტყუასა მას დაბადებისასა, ვითარ-იგი მუნ წერილ არს; არა⁶ ვითარცა მრავალთათუც, ვითარმცა ეთქუა თუ: „ნათესავთა (vF) შენთა მიმართ“, რომელი-ესე სამრავლო არს, არამედ ესრეთ ეტყვს აბრაჰამს, ვითარმედ: „ნათესავისა მიმართ შენისა“, რომელი-ესე ერთისათუც თქმულ არს, ცხად არს, ვითარმედ — ქრისტესთუც, რომელი-იგი ნათესავ არს აბრაჰამისა, რამეთუ წმიდაჲ ქალწული, კორციელად მშობელი მისი, აბრაჰამის ნათესავისაგან შთამომავალ არს.

მოციქულისაჲ: ზოლო ამას ვიტყვ წიგნად აღთქემისა დამტკიცებულად ღმრთისა მიერ ქრისტეს მიმართ (3,17). თარგმანი: თუთვე

1 ჯრცითა E. 2 გუასწავოს E. 3 რომელთაცა B. 4 შემდგომად — B. 5 ერვინ BE. 6 არცა B.

თარგმნის სახესა მას თვსსა, რომელ თქუა, ვითარმედ: წიგნ აღთქუმისა ითქუმის სიტყუაჲ იგი, რომელი აბრაჰამს აღუთქუა ღმერთმან, ხოლო ქრისტეს მიმართ აღასრულა, რამეთუ მისსა მიმართ (254rE) სარწმუნოებითა იკურთხევიან ყოველნი წარმართნი.

მოციქულისაჲ: რომელ შემდგომად ოთხას ოცდაათისა წლისა იყო შჯული, არა დაუმტკიცებელ ჰყოფს, რამათამცა განაქარვა აღთქუამა იგი (3,17). თარგმანი: ესრეთ განიმარტების სიტყუაჲ ესე, ვითარმედ: აღთქუმასა მას აბრაჰამის მიმართ თქუმულსა ვერ დაუმტკიცებელ ჰყოფს შემდგომად ოთხას ოცდაათისა წლისა შორის-შემოსრული შჯული, რამათამცა განაქარვა იგი, რომლისა გზათა წინა-განმზადებელად შორის-შემოვლინებულ იქმნა იგი, არამედ უეჭუელად მიჰრიდებს შემოსლვასა მისსა.

მოციქულისაჲ: ხოლო უკუეთუ შჯულისაგან არს მკუდრობაჲ იგი, არღარა აღთქუმისაგან არს, ხოლო აბრაჰამს აღთქუმისა მიერ მოჰმადლა ღმერთმან (3,18). თარგმანი: მკუდრობად უწოდს დამკუდრებასა კურთხევისასა, რომელი-იგი უკუეთუ შჯულისაგან¹ მოგუეცემის, დაშრეტილ და უქმ არს აღთქუამა, რამეთუ აღთქუმითა აბრაჰამის მიმართითა და არა შჯულითა მოსეს მიერიოთა ბრძანებულ იყო ღმრთისა მიერ მოღებაჲ კურთხევისაჲ.

მოციქულისაჲ: აწ უკუე რაჲ? შჯული გარდასლვისათჳს-მე მოეცა? (3,19). თარგმანი: უსაკუთრეს არს ესრეთ: რაჲ-მე უკუე არს შჯული; გარდასლვისა მიზეზისათჳს მოეცა? ხოლო ძალი სიტყუათაჲ ამათ ესე არს: ვინამთგან (21rF) ყოვლით კერძო აღამადლა სარწმუნოებაჲ და უპირატეს ყო იგი შჯულისა, რამათა არავინ ნამეტნავ და უკმარ ჰგონოს შჯული, ამისთჳს თუთვე იკითხავს, ვითარცა სხჳსა მაგიერ, ვითარმედ: ვინამთგან პირველ უხუცეს იყო შჯულისა და აწ უწინო-მყოფელ არს შჯულისა სარწმუნოებაჲ, რადლა² მოეცა შჯული? — და თუთვე მიუგებს, ვითარმედ: გარდასლვისა მიზეზისათჳს* მოეცა. ესე იგი არს მათთჳს, რომელნი ბუნებითსა მას შჯულსა სუნიდისისასა³ გარდაჰკლდეს ჰურიანი, რამათა არა სრულიად უაღვრობითა შთავარდენ მთხრებლსა ცოდვისასა. ამისთჳს წერილი იგი შჯული ნაცვალ აღვრთა ექმნა მათ, რამათა არა პირუტყუებრ მიუშუნეს, არამედ სწავლიდეს და სწურთიდეს, და კორციელითაცა ტანჯვითა აყენებდეს გარდამავლობისაგან ბრძანებათა მათთაჲსა.

* აქ B ხელნაწერს აკლია რამდენიმე ფურცელი (110-111 ფურცლებს შორის). და მისში გალ. 3,19-4,30-ის განმარტების ტექსტი დაკარგულია.

1 სჯულისაგან B. 2 რადლა] რად არ B. 3 სუნიდისსა F.

მოციქულისა: ვიდრემდის მოვიდეს ნათესავი იგი, რომელ¹ აღთქმულ არს (3,19). თარგმანი: ვითარცა ზემო არა უქმარება, ეგრეთვე აწ წუთჟამობაა შჯულისა გჯრუნენ; ვითარმედ არა დაუსრულებელთა საუკუნეთა, არამედ ესოდენ ჟამ მოცემულ იყო, [ვიდრემდის მოვიდეს]² ნათესავი იგი აბრაჰამისი — ქრისტე, რომლისა მიმართ აღუთქვა ღმერთმან აბრაჰამს კურთხევამ ყოველთა ნათესავთა.

მოციქულისა: ბრძანებული ანგელოზთაგან კელითა შუამდგომელისა მათა.³ ხოლო შუამდგომელი⁴ ერთისა არა არს, ხოლო ღმერთი ერთ არს (3,19-20). თარგმანი: გინათუ მღდელთა უწოდს ანგელოზად, რომელნი-იგი მსახურ და მბრძანებელ იყვნეს შჯულისა; გინათუ თვთ ანგელოზთა იტყვს, რომელნი მსახურ და მომრთუმელ კაცთა იყვნეს შჯულისა. ხოლო კელ შუამდგომელისა არს თვთ თავადი ქრისტე, მარჯვენე და მკლავი მამისა. რომელი თვთ იგი არს მომცემელი შჯულისა, და თვსსა მას მოცემულსა თვთვე დაქსნად კელ-ეწიფების. ხოლო შუამდგომელ⁵ ღმრთისა და კაცთა არს ქრისტე. არა თუ ბუნებითა მით ღმრთეებისა მათა (რამეთუ შუამდგომელი⁶ ერთისა არა არს, ხოლო ღმერთი ერთ არს და ერთღმრთეებად (vF) იქადაგების წმიდამ სამებად), არამედ ბუნებითა მით კაცებისა, ჩუენგან მიღებულისა მათა, რომლითა დამაგნა ზოგად თავსა თვსსა და მამისასა, მტერ ყოფილნი პირველ. ხოლო აწინდელი ესე სიტყუამ მოციქულისა აღური არს, და უფრო მსლა დამყოფელი პირისა მწვალებელთა მსა, რომელნი ძესა უდარეს ჰყოფენ მამისა, და სულსა კუალად — უდარეს ძისა; არამედ მოციქული კმამაღლად კმობს, ვითარმედ: „ღმერთი ერთ არს“. ესე იგი არს, ვითარმედ ერთღმრთეება და ერთარსება არს სამებად წმიდამ, რომლისათვს არა იხილვე (vE) ბის მათ შორის ნებად განყოფილი. ამისთვს ძე კორცთა ბუნებითა შუამდგომელ⁷ არს, ვითარცა კაცი, კაცთათვს, და რომელი-იგი ძუელისა შჯულისა მომცემელ არს, თვთ იგივე დაქსნის მას, და იგივე გუაცხოვნებს ჩუენ, მისსა მიმართითა სარწმუნოებითა.

გენადისი: ესრეთ იტყვს, ვითარმედ: მოსე შუამდგომელ [შუამდგომელ BF.] იქმნა მოცემასა ზედა შჯულისასა, არამედ ერთისა ოდენ ნათესავისა ისრაიტელთა მსა.⁸ გარნა ჯერ-იყო ჭეშმარიტისა შუამდგომელისა⁹ ყოფამ, რომელი არა ერთისა ოდენ ნათესავისათვს ევედრებოდის ღმერთსა ყოველთა ნათესავთასა, არამედ ზოგად ყოვე-

1 რომელ] რამეთუ F. 2 ეს სიტყვები („ვიდრემდის მოვიდეს“) F-ში ჩამატებულია აშიაზე. 3 შუამდგომელისა მათა E. 4 შუამდგომელი EF. 5 შუამდგომელ BF. 6 შუამდგომელი B. 7 შუამდგომელ BF. 8 იშლთა მსა EF. 9 შუამდგომელისა BF.

ლისათჳს ნათესავისა კაცთაჲსა. რამეთუ ერთ არს ღმერთი ყოველთაჲ. ამისთჳსცა ამისი ქმნაჲ არა ლიტონისა კაცისაჲ იყო, არამედ ქრისტესი, რომელი ერთი და იგივე არს ძე ღმრთისა და ღმერთ ჭეშმარიტ, და იგივე — ძე დედაკაცისა (1) და კაც ჭეშმარიტ. ამისთჳს თჳსებითა ორთაჲთავე შუემდგომელ¹ იქმნა დაგებისა და შეერთებისა ღმრთისა და კაცთაჲსა. რამეთუ იგი თავადი ქრისტე არს მშუდობაჲ ჩუენი, რომელმან ყო ორივე ერთ.

მოციქულისაჲ: აწ უკუე შჯული მტერ-მე არსა აღთქმათა მათ ღმრთისათაჲ? — ნუ იყოფინ! (3,21). თარგმანი: კუალად ამასცა იჭუსა თუთვე დაჰქსნის, რაჲთა არავინ თქუას, ვითარმედ: ვინაჲთგან შჯული წყევისა თანამდებ ჰყოფდა კაცთა, ხოლო ქრისტე კურთხევასა მოატყუებს, ნუკუე მტერ-მე² იყოს შჯული აღთქმათა მათ ღმრთისათა აბრაჰამის მიმართ, რომელნი ქრისტეს მიერ მოგუეცნეს! — ამისი უჯერობაჲ ესრეთ ცხად ყო, ვითარმედ: „ნუ იყოფინ!“

მოციქულისაჲ: რამეთუ უკუეთუმცა მოცემულ იყო შჯული, შემძლებელი ცხორებად, (22rF) ნამდვლვე სამე შჯულისაგანმცა იყო სიმართლე, არამედ შეაყენა წიგნმან ყოველივე ცოდვასა ქუეშე, რაჲთა აღთქმაჲ იგი სარწმუნოებისაგან იესუ ქრისტესისა მოუცეს მორწმუნეთა (3,21-22). თარგმანი: აქა მიზეზსა აჩუენებს, ვითარმედ არა ამისთჳს მოცემულ იქმნა შჯული, რაჲთა განამართლოს ვინმე, არამედ ამისთჳს ოდენ, რაჲთა ამხილოს ცოდვასა შინა ყოფაჲ; რამეთუ უკუეთუმცა შჯული განამართლებელად მოცემულ იყო, სარწმუნოებაჲ არღარად საკმარ იყო. ამისთჳსცა, რომლისათჳს³ მოცემულ იყო იგი, შეუძლო ქმნად, ხოლო რომელი არა მისდა ბრძანებულ იყო ქმნად, მისსა შეუძლებელ იქმნა ქმნად. რამეთუ ესე ქმნა დაწერილმან მან წიგნმან შჯულისამან, რაჲთა ამხილოს გარდამავლობაჲ ბუნებითისა შჯულისაჲ გარეშეთა შჯულისათა, და თუთ შჯულსა ქუეშე მყოფთა მათ ჰურიათა ამხილა, რაოდენსა-იგი უგრძნობელად ცოდვიდეს; და ესრეთ, ზოგად ყოველნი შეაყენა ცოდვასა — გარეშენი შჯულისანი და შჯულსა ქუეშე მყოფნი. ხოლო შეყენებაჲ ესე იყო, რამეთუ ამხილა წყლულებაჲ დაფარული, და უმეტესად⁴ ტკივნეულ ყვნა განცხადებითა უჩინოთა ნაგუემთაჲთა,⁵ რაჲთა ეძიებდენ მკურნალსა, და ესრეთ, რაჲამს გამოჩნდეს სარწმუნოებისა მიერი იგი წინა-აღთქმული განმართლებაჲ ქრისტეს მიერი, მყის სიხარულით მირიბიოდინ

1 sic. BEF. 2 მტერ-მე B, მტერ E, მტერ (?) F. 3 რომლისათჳს] სულისათჳს B. 4 უმეტესად F. 5 ნაგუემთაჲთა B.

(1) იხ. გალატ. 4,4.

მისსა. ესრეთ ცხად ყო მოციქულმან, ვითარმედ არა მტერ იყო შჯუ-
ლი, არამედ – წინა-განმმზადებულ და მიმყვანებულ კაცთა აღთქმისა-
მიერისა მის მიმართ¹ განმართლებისა² ქრისტეს მიერ; რომელი-იგი,
გამოჩნდა რამ და მოიწია, ამიერითგან შჯული აღსრულებად თჳსსა
შეჰრაცხს დატევებასა მისსა და შედგომასა ქრისტესსა; რამეთუ იგი
თუთ ამას ქადაგებდა, ვითარმედ: „მისი ისმინეთ!“ (1)

მოციქულისამ: ხოლო პირველ მოწევნადმდე სარწმუნოებისა
შჯულსა ქუეშე მოცეულ ვიყვნით და შეყენებულ მერმისა მისთჳს
სარწმუნოებისა გამოჩინებადმდე (3,23). თარგმანი: არა თუ პირველ
ქმნულთა ცოდვათა მოტევებაჲ, არამედ წინამდებარეთა მიმართ განკრძა-
ლებაჲ აქუნდა (vF) შჯულსა; რამეთუ დაშჯითა (255rE) და ტანჯვი-
თა, მხილებითა და განქიქებითა ცოდვისაჲთა გარე-მოვეცვენით³ სახელ
ზღუდისა, და შეყენებით შეიწრებითა მათ შინა, გუაჭირვებდა ძიებად
განმათავისუფლებელსა ცოდვათაგან, რომლისა ყოფადსა მოსლვასა
გჳქადაგებდა, რამთა წინა-განგუსწავლნეს სურვილით მოლოდებად
და⁴ მივლტოლვად⁵ მისსა მიმართ, რამთა არა შიშითა უკურნებელო-
ბისაჲთა დავსძინოთ ცოდვაჲ ცოდვასა ზედა, ვითარცა შუენის სა-
სოწარკუეთილთა.

მოციქულისამ: ვინაჲცა შჯული იგი მზარდულ გუექმნა ჩუენ
ქრისტეს მიმართ, რამთა სარწმუნოებითა განემართლდეთ (3,24).
თარგმანი: კეთილად თქუა შჯულისათჳს სახელი მზარდულო-
ბისაჲ, რამეთუ ვითარცა-იგი მზარდული ამას ასწავლის საზრდოსა
თჳსსა, ვითარმედ: „ზედაჲსზედა მიხედოდე მოძღურისა, რამთა გან-
ჰმსდიდრდე სწავლულებითა“. ეგრეთვე შჯულმან წინა-აუწყა კაცთა,
რამთა განემზადნენ და მცირედ-მცირედ წარემართნენ სრულებისა
მიმართ ქრისტეს სარწმუნოებისა.

მოციქულისამ: ხოლო მო-რამ-იწია სარწმუნოებაჲ, არღარა მზარ-
დულთა ქუეშე ვართ, რამეთუ ყოველნი შვილნი ღმრთისანი ხართ
სარწმუნოებითა ქრისტე იესუჲსითა (3,25-26). თარგმანი: ესრეთ
იტყჳს, ვითარმედ: ვიდრე-იგი ჩჩულ იყო კაცთა ბუნებაჲ, უკმდა მზარ-
დულობასა ქუეშე შჯულისასა ყოფაჲ. ხოლო აწ, აღიზარდა რამ და
სრულ იქმნა მადლითა ქრისტესითა, არღარა ერთი ნათესავი ისრაიტ-
ელთაჲ,⁶ არამედ ყოველი ნათესავი კაცთაჲ შვილებასა ღმრთისასა
ღირს იქმნა. იხილე სიბრძნით შეწყობილებაჲ სიტყუათაჲ ამათ, ვი-

1 მიმართ – B. 2 მიმართლებისა (?) F. 3 გარე-მოვეცენით F. 4 და – B. 5
მივლტოლვად B. 6 იწლთაჲ EF.

(1) ლუკა 9,35.

თარ შვილებისაგან აბრაჰამისა შვილებად ღმრთისა აღიყვანებს კაცთა.

მოციქულისაჲ: რამეთუ რავდენთა ქრისტეს მიმართ ნათელ-იღეთ, ქრისტე შეიმოსეთ (3,27). თარგმანი: ვინამთგან ზემო გუახარა შვილებად ღმრთისაჲ, რამთა არავინ შეორგულდეს მიმთხუევად სიმაღლისა ამის, ამისთჳს სახესაცა იტყჳს მიმთხუევისასა; რომლისა დაღაცათუ წესი (23rF) სიტყუათა შემდგომობისაჲ ამას ითხოვდა, ვითარმედ: „რავდენ-თა ქრისტეს მიმართ ნათელ-იღეთ, შვილ ღმრთისა ქმნილ ხართ“, არამედ იგი ამისსაცა უმაღლეს ილიყვანებს სიტყუასა თჳსსა, ვი-თარმედ: რავდენთა სახელითა ქრისტესითა ნათელ-იღეთ, არღარა სხუაჲ უდარესი რამე, არამედ თუთ იგი თავადი ქრისტე შეიმოსეთ; რამეთუ ხატად მისსა შეიცვალენით, და ყოვლითურთ თავთა შინა თქუენთა შეწყნარებითა მისითა თანაზიარ ძეობისა მისისა იქმნენით, რამთა, ვითარ-იგი ბუნებით ძე¹ არს ღმრთისაჲ, ეგრეთვე თქუენ მადლით ძე ღმრთისა გყვნეს.

მოციქულისაჲ: არა არს ჰურიება, არცა წარმართება; არა არს მონება, არცა აზნაურება; არა არს რჩევა მამაკაცისა, არცა დედაკა-ცისა, რამეთუ თქუენ ყოველნი ერთ ხართ ქრისტე იესუმს მიერ (3,28). თარგმანი: ვინამთგან ჩუენ ყოველთა, ქრისტეს მიერ ნათელ-ლებულთა, ერთი ხატი დაგუედების ქრისტეს შემოსისაჲ, ამისთჳს იგი თავ არს, და ჩუენ – ასოებ, დამოკიდებულ² მისსა, და ერთგუამ მის თანა, მადლითა მისითა, რომელმან-იგი ჩუენთჳს ჯუარცუმად და სიკუდ-ილი თავს-იღვა.

მოციქულისაჲ: ხოლო უკუეთუ თქუენ ქრისტესნი ხართ, აბრაჰა-მისნი ვიდრემ³ შვილნი ხართ და აღთქუმისა მისგან – მკედრნი* (3,29). თარგმანი: იხილე, ვითარ ერთად შეასრულა სიტყუაჲ თჳსი, რამეთუ ზემო თქუა, ვითარმედ: არა შჯულისაგან, არამედ სარწმუ-ნოებისა მიერ შეირაცხვის კაცი შვილად აბრაჰამისსა, რამეთუ იგი სარწმუნოებითა განმართლდა, და მის ძლით მიიღო აღთქუმაჲ, ვი-თარმედ: არა მრავალთა ნათესავთა, არამედ ერთისა მის ნათესავისა მისისა – ქრისტეს მიმართ იკურთხეოდინ ყოველნი წარმართნი. (1) ამისსა შემდგომად აჩუენა, ვითარმედ ქრისტე არს ნათესავ აბრაჰამის-სა, რამეთუ ჯორციელად მშობელი მისი ქალწული აბრაჰამის ნათე-

* მონაწერი აშააზე: „შეისწავე, რამეთუ მკედრი ბერძულად საკუთარი სახ-ელი არს შვილისა მის. გინათუ შვილებულისაჲ, რომელსა ზრდიდენ, რამთა მან დაიმკედროს უფლებაჲ სახლისაჲ“ F.

1 ძმ B. 2 დამოკიდებ[ელ] (?) B. 3 ვიდრე F.

(1) შლრ. დაბ. 12,3; გალ. 3,8.

სავით შთამომავალ იყო. ამას შეუდგინა, თუ ვითარ ვიქმნებით ჩუენ შვილ ღმრთისა (ცხად არს, ვითარმედ — ქრისტეს მიმართ ნათლისღებისა მიერ, შე(VI)მოსითა ქრისტესითა), ხოლო კუალად ამას — ესე, ვითარმედ: მის მიერ ნათელღებულნი ყოველნი ერთგუამ ვართ მის თანა. ხოლო აწ ზოგად ყოველთა დაგვმკურდრებს შვილებასა თანა ღმრთისასა შვილებასაცა (vF) აბრაჰამისსა, რამეთუ მადლით ძეობისა პატივისა აღმცენებელი ჩუენი ქრისტე, ვითარ-იგი ზეცას — ბუნებით ძე ღმრთის,¹ ეგრეთვე ქუეყანასა ზედა, ბუნებით განკაცებითა ქალწულისაგან, შვილ აბრაჰამისსა არს. და, ვითარ-იგი ძეობასა ღმრთისასა, ეგრეთვე აბრაჰამისსაცა დამიმკურდრებს ჩუენ.

თავი II. ვითარმედ საშჯელსა ქუეშე იყვნეს შჯულსა შინა მყოფნი

მოციქულისამ: ხოლო ამას ვიტყუ: რაედენჟამ მკედრი² იგი ყრმა არნ, არარამთ კმატნ მონასა, უფალ ღათუ არნ ყოვლისა, არამედ ეზოამსმოძღუართა და მნეთა ქუეშე არნ, ვიდრე აღგილად მორღომადმდე მამისა თჳსისა (4,1-2). თარგმანი: კეთილად შემოიღო სახე ესე კაცობრივი, რამთა ამიერ გულისკმა-გუყოს, ვითარმედ, ვითარცა-იგი კორციელი მამაჲ ამისთჳს აყენებს შვილსა ფლობად მონაგებისა მის, მისთჳს შეკრებულისა, რამეთუ ჯერეთ ჩჩულ არს და ნაკლულევან ცნობითა განგებად სიმღიდრისა (ამისთჳს ზედამდგომელნი და განმგენი დაუდგინნის, რამთა აღზარდონ და განსწავლონ მოსლვად იგი პასაკსა და სრულებასა მამისა თჳსისასა), ეგრეთვე, არა თუ სხჳსა რამსათჳსმე, არამედ სიჩჩოებისათჳს ჩუენისა გუაყენებდა ღმერთი დასაბამსაჲ არა-მოცემად ჩუენტჳს განმზადებულსა ამას სრულებასა მადლისასა, რამეთუ ვერ კმა-ვიყვენით ჯეროვნად შემწყნარებელ ყოფად ამისსა, უსრულობისათჳს ჩჩულთა და უწურთელთა გონებათა ჩუენტამას; ამისთჳს ზედამდგომელად³ და მზრდელად მოგუცა შჯუ-ლი, რამთა წინა-განსწავლოს გონებაჲ ჩუენი ჯეროვნად შემწყნარებელ ყოფად სრულებასა მადლისასა.

მოციქულისამ: ეგრეცა ჩუენ, ვიდრე-იგი ყრმაჲ ვიყვენით, წესთა მათ ქუეშე ამის სოფლისათა⁴ ვიყვენით დაკირთებულ (4,3). თარგ-მანი: უსაკუთრეს არს ესრეთ: ეგრეცა ჩუენ ვიდრემდის

1 აქ F-ში ერთი სიტყვაა წაშლილი. შესაძლოა, ეწერა: „არს“. და იგი განგებ წაშალა მწესხველმა, სტილის დახვეწის მიზნით, რადგანაც იმავე წინადადებაში მეორე „არს“-იც გვაქვს. 2 მკედრნი B. 3 ზედამდგომლად E. 4 სუფლისათა F.

ვიყვენით ჩჩულ, ნივთთა ქუეშე¹ სოფლისათა ვიყვენ-
ით დამონებულ. ზოლო მიზეზი სიტყუათაჲ ამათ ზემო გუთქუა-
მს, ვითარმედ: კორცთა სიჩჩოსა სულიე(24rF)რისა სიჩჩოებისა სახედ
შემოიღებს, რამეთუ ვითარცა-იგი კორციელად ჩჩულსა, მოქენესა ზრდ-
ისასა, არა ერწმუნების განსაგებელი მამისა თჳსისაჲ, რომელ არს
მონაგები მშობელთაჲ, შეილთათჳს შეკრებული, არამედ უფალ ყოფა-
დი იგი ჟამერთ² კმონებს მზარდულთა და ეზოამსმოდლუართა, მამისა
მისისა მიერ დადგინებულთა. ეგრეთვე ჟამსა გონებათა ჩუენთა სიჩ-
ჩოებისასა არა გუარწმუნა ღმერთმან, ბუნებით დამბადებელმან და
მადლით მამამან ჩუენმან, ჩუენთჳს წინაგანმზადებული ესე მადლი
შეილებისაჲ, (256rE) არამედ დამამონნა ნივთთა ამის სოფლისათა.

ნივთ ამის სოფლისა უწოდიან ქუეყანასა და ცეცხლსა,
ჰერსა და წყალსა, რომელთაგან არს კაცი და ყოველი აგებულებამ
სოფლისაჲ. ზოლო აწ მოციქული ნივთთა სოფლისათა მონებად
უწოდს³ შჯულიერთა⁴ მათ მსახურებათა, რომელნი-იგი მზისაგან და
მთოვარისა, ღამეთა და ღღეთა სრულ-იქმნებოდეს; რამეთუ ღღეთაგან
იქმნებიან შჯდელნი და თუენი და წელიწადი, ზოლო შჯული იგი
ბუელი ამათგან იმსახურებოდა — შაბათთაგან და თჳსთავთა და
ღღესასწაულთა წელიწადისათა, ვიდრელა თჳთ წელიწადთაცა შჯ-
დელი იცეებოდა. ვინაჲცა მოციქულმან, რამთა დაამდაბლოს მსახ-
ურებაჲ შჯულისაჲ, ამისთჳს ნივთთა ქუეშე ყოფად უწოდა
შჯულისა მონებასა, ამით გულისკმის-ყოფითა, ვითარცა ესერა ზემო
წარმოვთქუთ.

გენადისი: ცნობათა სიჩჩოებისათჳს და შჯულისა დამკობისათჳს
შჯულსა ქუეშე მყოფთა — ნივთთა მონად უწოდს, რამთა ჰური-
აობისაგან მოქცეულნი იგი სრულებით განაყენნეს მისგან, რომლისა
წესთა და ჩუეულებათა, ვითარ-იგი სხჳსა ადგილსა კორციელ
უწოდს სიზრქისათჳს, ეგრეთვე აქა — ნივთიერ, რამეთუ ნივთთა
მიერ აღესრულებოდა; ვითარ-იგი წყალსა იკუმევედეს განსაბანელად,
ზოლო ცეცხლსა — საკუერთხთა დასაწუველად; და ესე ყოველი
გარეშე ხილულად და ზრქელად აღესრულებოდა მათგან, რამეთუ არა
აქუნდა მათ (vF) სულისა მიერ წმიდისა ძალი ხედვათაჲ; ვითარ-ესე
ჩუენ, დაღაცათუ ხილულად რასმე ვიქმოდით მსახურებასა, არა კორ-
ციელთა მათ და ხილულთა ნივთთა შინა დაეშთებით, არამედ ყოველ-
სავე მას სულიერად გულისკმა-ვჳყოფთ,⁵ რაჲმას მადლი სულისა

1 ქმ E. 2 „ჟამერთ“ ერთ სიტყუადაა EF-ში. 3 უწოდს + და B. 4 შჯული-
ერთა] დშქ-ლი ერთა (?) F. 5 გულისკმა-ვჳყოფთ B.

წმიდისაჲ გუბოდის ხედვათა მიმართ საიდუმლომასათა.

მოციქულისაჲ: ხოლო ოდეს მოიწია აღსასრული ჟამთაჲ, მოავლინა ღმერთმან ძე¹ თჳსი, შობილი დედაკაცისაგან, და იქმნა იგი შჯულსა ქუეშე, რამთა შჯულსა ქუეშე მყოფნი გამოიქსნნეს და რამთა შეილებაჲ იგი მოვილოთ (4,4-5). თარგმანი: მოწვენად აღსასრულისა ჟამთაჲსა იტყვს სრულ-ქმნასა ჟამისა მის წინა საუკუნეთა განსაზღვრებულისაჲ, რომელსა შინა განჩინებულ იყო მოსლვაჲ ქრისტესი. ესევეთარსა მას ჟამსა თჳსსა მოავლინა ღმერთმან ძმ თჳსი, ვითარ-იგი უსაკუთრეს არს: შობად დედაკაცისაგან. ხოლო შენ „მოვლინებაჲ“² ესე — ერთნებობად³ შეჰრაცხე ერთარსთა მათ, რამეთუ სათნო-ყოფითა მამისამთა იქმნა ცხორებისათჳს ჩუენისა განკაცებაჲ მხოლოდშობილისა ძისაჲ, რომელი ნებითა მამისამთა მოივლინა შობად⁴ დედაკაცისაგან. ესე იგი არს — არა საოცრად, არამედ ჭეშმარიტებით და სრულებით კორცთა შესხმად მისგან. რამეთუ ვინამთგან შჯულსა ქუეშე მყოფნი თანამდებ (vE) იყვნეს წყევისა და დაშჯისა, ვითარცა ვერ აღმასრულებელნი მისნი, ამისთჳს იგი თავადი იქმნა შჯულსა ქუეშე, რაჟამს წინადაიცჳთა, და ყოვლითურთ აღასრულა წესი შჯულისაჲ,⁵ რამთა ვერ აღმასრულებელნი იგი გამოიქსნნეს ჯუარცჳმითა თჳსითა; რომელნი-იგი არა ხოლო ცოდვათაგან, რომელთა შჯული ამხილებდა, ანუ წყევისაგან, რომელთა-იგი დასდებდა გარდამავალთა მისთა ზედა, გამოიქსნნა, არამედ შეილებისაჲცა მადლითა განამდიდრნა, ვინამცა მოციქულმან ამისთჳს თქუა მოღებაჲ შეილებისაჲ, რამთა სცნა, ვითარმედ: დაღაცათუ მაშინ მოგუეცა, არამედ პირველითგან ჩუენთჳს განმ(25rF)ზადებულ იყო, რომლისა მოღებად დაგუეყვნა სიჩრებისათჳს ცნობათა ჩუენთამსა.

მოციქულისაჲ: და რამეთუ ხარო შევილნი. გამოავლინა ღმერთმან სული ძისა თჳსისაჲ გულთა შინა ჩუენთა (4,6). თარგმანი: ამით საცნაურ არს შეილებასა ღმრთისასა ღირს-ქმნაჲ ჩუენი, რამეთუ ძისა მიერ თჳსისა მომცა ჩუენ სული წმიდაჲ, რომელი მამისაგან გამოვალს; და ვითარცა მამისა, და ეგრეთვე ძისა სულ არს. ხოლო ამას ადგილსა სულ ძისა უწოდს, რამეთუ ძისა მიერ მოგუეცემის; ხოლო გულთა შინა ჩუენთა, ესე იგი არს — უხილავად და საცნაურად, არა ხილულად და გრძნობადად.

მოციქულისაჲ: რომლითა ვლალადებოთ: აბბა მამაო! (4,6). თარგ-

1 ძმ B. 2 მოველინებაჲ F. 3 ერთნებობად B. 4 შობად] შემდგომად B. 5 სშჯლისა F.

მანი: ამით მტკიცე არს ნიჭი ესე შვილებისაჲ, რამეთუ უკუეთუმცა არა სული წმიდაჲ გუაქუნდა მოცემული ძისა მიერ, ვერცა ვიკადრებდით ღმრთისა მამად ჩუენდა წოდებად, რომლისა დასამტკიცებელად მოციქულმან მრჩობლ თქუნა სახელი მამისაჲ: „ავვა“, რომელ არს ებრაულად, და „პატირ“, რომელ არს ბერძულად სახელი მამისაჲ.

მოციქულისაჲ: ამიერითგან არღარა ხართ მონა, არამედ შვილ. ხოლო უკუეთუ შვილ, მკვდრცა ღმრთისა ქრისტეს მიერ (4,7). თარგმანი: აჰა ესერა, აქაცა შეასრულა სიტყუაჲ, ვითარმედ: არღარა ხართ მონა შჯულისა, პირველისა მის მზარდულად თქუენდა დადგინებულისა, რომლისაგან გამოქსნილთა არცაღა თუთ დაგიმონებს გამოქსნიელი იგი, არამედ სრულიად აღილებს თქუენგან უღელსა მონებისასა და გყოფს შვილ. და არა კმა-იყოფს შვილებასა, არამედ მკვდრცა გიჩინებს¹ მამულთა სიმდიდრეთა ჯუარითა და ვნებითა ქრისტესითა.

მოციქულისაჲ: არამედ მაშინ არა იცოდეთ ღმერთი და ჰმონებდით მათ, რომელნი-იგი არა იყვნეს ბუნებით ღმერთ. ხოლო აწ იცანთ ღმერთი; უფროჲსღა გიცნნა თქუენ ღმერთმან. ვითარ მიიქცევით კუალად უძლურისა მის და გლახაკისა წესისა? (4,8-9). თარგმანი: ესე სიტყუაჲ ზოგად ორთავე მიმართ თქუემად შეეტყუების – წარმართთაგანთა და ჰურიათაგანთა. წარმართთაგანთა ესრეთ, ვითარმედ: ოდეს-იგი კერპთმსა(vF)ხურ იყვნით, არა ეგოდენ საბრალოებელ იყვნით, ნივთთა მონებისათჳს, რომელ არიან კერპნი ოქროჲსა და ვეცხლისა, ძელისა და ქვისანი; ხოლო აწ² მრავალწილ უძძიმეს არს ბრალი თქუენი, უკუეთუ ოდეს-ესე³ იცანთ ღმერთი (უფროჲსღა მან გიცნნა თჳსითა მოწყალებითა), და კუალად მიიქცეთ,⁴ – ვითარ-იგი უსაკუთრეს არს, – უძლურთა მათ მიმართ და გლახაკთა ნივთთა. ესე იგი არს ჰურიათაჲ იგი შჯულსა ქუეშე ყოფაჲ, რომელი-იგი დაღაცათუ არა კერპთმსახურება არს, არამედ უძლურ და გლახაკ, ზრქელთა ნივთთადა მონებითა, რომელ არიან ბანანი და დაწუგანი, ავლნი და ჰკურებანი. ხოლო ჰურიათაგანთა მიმართ, მითვე ზემოწერილთა სიტყუათა გულისკმის-ყოფითა, რამეთუ ზრქელად და კორ(257rE)ციელად აღსრულებასა შჯულისასა ნივთთა მონებად უწოდა ზემო, და აქა გლახაკად და უძლურად სახელსდებს. ხოლო „არა იცოდეთ ღმერთი“, – არათუ სრულიად ღმრთისა უმეცრებასა აჩუენებს ჰურიათასა, არამედ სიზრქესა და სიკნინესა ცნობისა მათისასა; ვითარ მოქცევთა რათმე მზისა და მთოვარისათა

1 გაჩინებს (?) B, – F. 2 აწ[ცა] (?) B. 3 sic. EF. 4 მოიქცეთ B.

იცვიდეს¹ თვსთავობად და კერძო დღესასწაულობად.

კურილესი: უძლურ და გლახაკ კუალად მათვე უწოდს ნივთთა სოფლისათა, რომელ არიან მზე და მთოვარე, რომელთა მოქცევა ზედა იყვნეს თვსთავნი იგი და დღესასწაულნი მათნი, რომელთაჲ კორციელად და ზრქელად აღსრულებამ იყო სიგლახაკე და უძლურება. და შემდგომად ქრისტეს მოსვლისა და მათგან გამოქსნისა კუალად მათდავე მიქცევამ იყო ღირს სამარადისო მსა ბრახობისა.

ჯკუმენისი: რამ არს მზისა და მთოვარისა და ვარსკულავთა უშუენიერეს, არამედ მოციქული გლახაკ და უძლურ უწოდს მათ, ვითარცა დაკლებულთა გრძნობისა და ცნობისაგან.

მოციქულისამ: რომელთაჲ კუალად ზემოთვე გნებაჲს მონებად (4,9). თარგმანი: ზემოთვე მონებაჲ ესე არს, რაჟამს კაცი პირველისავე სიყრმითგანისა ჩუეულებისა კმნად მიიქცეს, ერთგზის უსრულესად ჰასაკად და უმჯობესად საქმედ მიწევნული.²

მოციქულისამ: დღეთა იზმნით და თუეთა, ჟამთა და წელთა (4,10). თარგმანი: ამიერ ცხად არს, ვითარმედ ცრუმოციქულნი იგი, რომელნი წინადაცუეთასა ქდაგებდეს, ამასცა შესძინებდეს გარეშე³ შჯულისა, რამეთუ ზემოთგანვე პურიათათყსცა ნივთთა მონებად ამას უწოდს მოციქული, ვითარ შჯულისა წესნი ზმნად გარდაექცინეს, რამეთუ მზე და მთოვარე და მოქცევი ვარსკულავთაჲ — სამკაულნი ოდენ არიან ცისანი, განმყოფელნი დღისა და ღამისანი, და შესასწავებელნი ჟამთა და წელთანი, რომელთაგან იქმნების აღრიცხუვამ მათი. ხოლო ესე გარეშე შჯულისა არს, რამთა იზმნიდეს ვინმე ანუ პატივ-სცემდეს მათ, ვითარ-თუ-მცა გრძნობამ რამვე აქუნდა, ანუ შემძლებელ იყვნეს კაცთა კეთილის-ყოფად ანუ ბოროტისა, რომლისა მიერ იქმნების მონებაჲ ნივთთაჲ.

მოციქულისამ: მეშინის მე თქუენთყს, ნუუკუე ცუდად დავშუერ თქუენდა მიმართ (4,11). თარგმანი: იხილე მოწყალებაჲ მოციქულისამ; სხუანი იღელვებიან და მას ეშინის. ხოლო ცუდად და შრომასა „ნუუკუეობითა“ საეჭუელ ჰყოფს, რამთა არა სრულიად წარუკუეთოს მათ სასოებაჲ მოქცევისა და სინანულისაჲ. გარნა ხოლო მყუდროებით ეტყჳს, ვითარმედ: მოიქსენენით შრომანი და ღუაწლნი ჩემნი თქუენდა მიმართ და ნუ ცუდ ჰყოფთ მათ.

მოციქულისამ: იქმნენით, ვითარცა მე, რამეთუ მე ვიყავ, ვითარცა — თქუენ (4,12): თარგმანი: ამით სიტყუთა თავსა თყსსა სახედ

1 [სცვიდეს (?) B (F-ში ეს ადგილი გაურკვევლად წერია). 2 მიწვენილი B. 3 გარე B.

მისცემს პურიანობისაგან მოქცეულთა მათ, ვითარმედ: ესრეთ ყავთ, ვითარცა მე ვყავ, რომელი-ესე პირველ ფრიად მოშურნე ვიყავ შჯულისა, ხოლო აწ სრულიად დაუტყვე და განვეშორე მას.

მოციქულისაჲ: ძმანო, გვედრები თქუენ, არარაჲ შემცოდეთ მე (4,12). თარგმანი: რასა ევედრების? – არამედ ამას, ვითარმედ: ნუ გგონიეს შეცოდებისა რამსამე ანუ გულძრობისათჳს, განფიცებაჲ მხილებათა ჩემთაჲ თქუენდამი, რომელთა არარაჲ შეგიცოდებიეს ჩემდა, არამედ რასა-ეგე ავნებთ თავთა თჳს(vF)თა, მე მას ჩემდა ვნებად შევპრაცხ, და ამისთჳს ძლიერად გამხილებ, რამთა მის მიერი სარგებელი თქუენი ჩემდავე მოიწიოს.

მოციქულისაჲ: ხოლო ესე იცით, რამეთუ უძლურებითა კორცთამთა გახარე თქუენ პირველად; და განსაცდელი იგი კორცთა ჩემთაჲ არა შეურაცხ-ჰყავთ, არცა მოიძაგეთ (4,13-14). თარგმანი: იხილე, ვი(vE)-ნაჲ შეჰმზადებს მათდა მიმართ სიტყუათა სამადლობელთა, რამეთუ უძლურებად კორცთა უწოდს კრულებათა და პყრობილებათა და ჭირთა, რომელთა შინა მყოფ იყო, რაჟამს უქადაგებდა მათ; ამისთჳს მადლიერ არს, ვითარ არცა ერთისა მისთჳს კორციელისა განსაცდელისა მისისა შეურაცხ-ყვეს მადლი იგი მის შორის მყოფი; არცა ორგულ და ურწმუნო იქმნეს მისსა მიმართ, ვითარცა დევნულისა და ტანჯულისა.

მოციქულისაჲ: არამედ ვითარცა ანგელოზი ღმრთისაჲ შემიწყნარეთ მე, ვითარცა ქრისტე იესუ (4,14). თარგმანი: „ანგელოზი“ ქადაგად გამოითარგმანების, ხოლო „ანგელოზი ღმრთისაჲ“ – ქადაგად ღმრთისა. ამისთჳს [ვითარცა]¹ ნამდვლვე ჭეშმარიტად ქადაგი ღმრთისაჲ, ვითარცა თჳთ თავადი უფალი, შეიწყნარეს² გალატელთა.

მოციქულისაჲ: რაჲ-მე უკუე იყო ნეტარებაჲ იგი თქუენი? რამეთუ გეწამები თქუენ, ვითარმედ, შე-თუ-მცა-საძლებელ იყო, თუალნიმცა თქუენნი აღმოიკადენით და მომცენით მე (4,15). თარგმანი: ესრეთ იკითხავს, ვითარმედ: სადა არს აწ ნეტარებაჲ იგი თქუენი, მორჩილებაჲ სახარებისაჲ და მოშურნე ყოფაჲ სარწმუნოებისაჲ, რომლისათჳს მე და მრავალნი გნატრიდით თქუენ? სადა არს აწ, – რამეთუ ვერ-ღარა ვხედავ, ვითარცა არა-ყოფილსა, – რამეთუ მაშინ თუალთაცა თქუენთა აღმოიკდიდით,³ დაღათუმცა ესე ჯერ-იყო, რომელთასა უპატიოსნეს შეგერაცხე მე. ხოლო აწ არცა თუ კნინოდენსა მხილებასა ჩემსა მითუალავთ.

1 ვითარცა – E. 2 შეიწყნარებს B. 3 აღმოიკდით F.

მოციქულისაჲ: ვითარცა მტერრამჲ გექმენ თქუენ, რომელი-ესჲ ჭეშმარიტსა გეტყოდე თქუენ (4,16). თარგმანი: ესრეთ ეტყჳს, ვითარმედ: სხუაჲ არა უწყი მე მიზეზი მტერად შერაცხვისა ჩემისაჲ,¹ თუნიერ² მართლისმეტყუელებად, რომლისათჳს გიკმდა უმეტეს შეყუარებაჲ ჩემი.*

მოციქულისაჲ: (27rF) გეშურებიან თქუენ არა კეთილისათჳს, არამედ გარდაქცევაჲ თქუენი ჰნებაჲს,³ რამთა მათ ჰბადვიდეთ (4,17). თარგმანი: ვინამთგან არს შური საღმრთოჲცა კეთილსა ზედა, რაჟამს კაცი წადიერ იყოს მსგავსებად სათნოებასა ვისსამე, ამისთჳს აწ მოციქულმან დაპრთო: „არა კეთილისათჳს“, ვინამთგან ესე არა კეთილი შური არს, რაჟამს არა ზოლო სხჳსა სათნოებათა არა ვებაძევიდით, არამედ ესრეთ მოშურნე ვიყვნეთ, რამთა იგიცა დავაბრკოლოთ სათნოებისაგან, ვითარ-იგი იყვნეს გარდამაქცეველნი გალატელთანი, რომელთა ენება თჳთ დასხდომად ადგილსა⁴ მოძღუართასა, ზოლო ერისა მის ყოვლისაჲ⁵ — მორჩილებაჲ შჯულთა სივერაგისა თჳსისათა, რამთა გარდააქცინენ ქრისტიანობისაგან⁶ ჰურიაებად.

მოციქულისაჲ: ზოლო კეთილ არს ბაძეაჲ კეთილისათჳს მარადის, და ნუ მისლვასა მას ზოლო ჩემსა თქუენდა მიმართ (4,18). თარგმანი: ამას ცხად-ჰყოფს, ვითარმედ: ოდეს-იგი მუნ იყო მოციქული და ქადაგებდა მათ შორის სახარებასა, მაშინ საშურველ იყვნეს წინააღმდეგომთა მიერ კეთილად წარმართებულებისათჳს, რომელთა-იგი რაჟამს პოვეს ჟამი, შემდგომად მოციქულისა მიერ წარმოსლვისა დააკუეთეს სიმაღლე იგი სულიერად შენებულებისა მათისაჲ. ამისთჳს აწ მოციქული⁷ ეტყჳს ერსა მას, ვითარმედ: არა ზოლო მანდა ყოფასა ჩემსა, არამედ სამარადისოდ გიკმდა დაცვაჲ კეთილსა ზედა წარმართებულებისა თქუენისაჲ, რომლითა საშურველ იყვენით წინააღმდეგომთა თქუენთა.

მოციქულისაჲ: შეილნო ჩემზო, რომელთათჳს კუალად მელმის, ვიდრემდე გამოიხატოს ქრისტე თქუენ შორის (4,19). თარგმანი: იხილე წყალობაჲ მამობრივთა ნაწლევთაჲ, რომელთა მიერ ფრიად უსალმობიერეს მუცელ-ქმულთასა⁸ კმობს, ვითარმედ: დაღაცათუ განჰხრწენით ხატებაჲ და კუალად მოქნენ იქმნენით ქრისტეს შემოსასა მას ნათლისღებისა მიერსა, სხუებრ — განაზლებად, არამედ ევრეთცა⁸

* აქ F-ში ქვედა აშიაზე მიწერილია: „რიდით-რიდობს რივიანად რომინითა რხევით. სემს ჭაფუსტიონი (?)“.

1 ჩემისა B. 2 თუნიერ F. 3 ნებაჲს F. 4 ადგილსა + მას B. 5 ყოვლისა BF. 6 ქეანობისაგან EF. 7 მოციქული + აწ... B. 8 მუცელ-ქმულთასა FB. 8 ევრეთცა B.

შვილად გიწოდ და სალმობა(258rE)სა მიდგომილისასა ვაჩუენებ თქუენ-
თჳს სწავლითა* (vF) და მოძღურებითა, ვიდრემდის კუალად განვაახ-
ლო თქუენ ზედა ხატებაჲ მეუფისა ჩემისა ქრისტესი.

კჯრილესი: ესრეთ ეტყჳს, ვითარმედ: ვიდრე მუნ ჟამადმდე¹ მელ-
მის თქუენთჳს, ვიდრემდის დიდნი იგი და ზემთა ბუნებისანი ხატნი
ქრისტეს ღმრთეებისანი სიმტკიცით გამოისახნენ² გონებათა შინა
თქუენთა.

მოციქულისაჲ: ზოლო მინდა მისლვად თქუენდა აწ, და ცვალებად
კმაჲ ჩემი, რამეთუ განკჳრებულ ვარ მე თქუენთჳს (4,20). თარგ-
მანი: ცვალება კმისა არს მტკიცედ მდგომთა ზედა სიხარული,
ზოლო შერყეულთა ზედა გოდებაჲ, ვინამცა აწ მოციქული არა კმა-
იყოფს³ წიგნით მიწერასა, ვითარცა ვერ განმაცხადებელსა ტირილ-
ისასა. ამისთჳს ეძიებს პირისპირ მისლვასა, რამთა ცვალოს სწავლაჲ
გოდებად, და ტირილითა განზაებულ ყვნეს სიტყუანი თჳსნი, თუ
ვითარ დაეკუეთნეს სიმაღლისა მისგან სახარებისა შჯულთაჲსა, და
ითრეგებიან ქუე სიმდაბლესა შინა პურილობისა⁴ წესთასა, ვითარცა
ჩჩჳლნი და ყოვლად არა მიმთხუეულნი მადლთა სრულებისანი.

თავი C. ვითარმედ, რომელთა
აზნაური იგი ცოლი აბრაჰამისი⁵
და ჭემმარიტი ძე სახე-გუექმნენს,
არა ჯერ-არს დამონებაჲ შჯულისაჲ

მოციქულისაჲ: მითხარ-ლა მე, რომელთა-ეგე შჯულსა ქუეშე გნებაჲს
ყოფაჲ, შჯული არა აღმოგიკითხავსა? რამეთუ წერილ არს, ვი-
თარმედ (4,21-22). თარგმანი: კეთილად ეტყჳს, ვითარმედ: გნებაჲს,
რამეთუ მათისა უჟამოჲსა და უწესოჲსა ცნობისაჲ იყო გარდასრულ-
თა ძუელთა წესთა მონებაჲ. ზოლო შჯულისა აღმოკითხვად ჩუეულ
არს მოციქული წოდებად ყოველთაჲე წიგნთა ძუელისა შჯულისათა.

მოციქულისაჲ: აბრაჰამს ორ ძე ესხნეს; ერთი მკეველისაგან და
ერთი აზნაურისაგან. არამედ მკეველისაგანი იგი კორციელად შობილი
იყო, ზოლო აზნაურისაგანი იგი – აღთქუმისაგან (4,22-23). თარგმა-
ნი: ვინამთგან დიდ იყო პურიათა შორის სახელი მამ(vF)ათმთავრისა
აბრაჰამისი, კუალად მასჲე შემოიღებს სახედ წიგნისაგან დაბადებისა,

* აქ F-ში ქვედა აშიაზე მხედრულით მიწერილია „მამო ჩუენოს“ ტექსტი
სრულად, ოღონდ შეცდომებითა და მართლწერის დარღვევით.

1 ჟამადჲ E. 2 გამოისახნენ F. 3 კმა-კყოფს B. 4 პურიობასა F. 5 E-ში ჯერ
„აბრაჰამი“ დაუწერიათ, შემდეგ „პ“ წაუშლიათ.

ვითარმცა ეტყოდა, ვითარმედ: გნებავს თუ, მე გიჩუენო, ვითარ ძუელსავე მას შინა წინა-მოესწავა განკლად ძუელისა მის შჯულისაჲ. ვინამცა აწ დამტყევებელი მისი არს აღმასრულებელ, ხოლო არა-დამტყევებელი — დამკსნელ მისსა. რამეთუ აბრაჰამს ორ ძე ესხნეს, და ორთავე ძე ერქუა; ხოლო ერთი — მკეელისაგან, და მეორე — აზნაურისაგან; ესე იგი არს, ორნივე შჯულნი ღმრთისანი არიან, არამედ ძუელი — მკეელისაგან არს და უნდო, ხოლო ახალი — აზნაურისაგან, და ესოდენ უმაღლეს მისსა, რაოდენ დედუფლისაგანი¹ — ხარჭისაგანისაჲ. ესე — ერთდიდება ახლისა ამის, და კუალად ესე — მეორე, რამეთუ მკეელისაგანი იგი კორციელად შობილი იყო; რამეთუ აბრაჰამცა ჟამსა ოდენ იყო შვილიერებისასა, და აგარ არა ბერწ იყო, ამისთვის არა საკრველ იყო წესისაებრ ბუნებისა შობილი იგი. ხოლო სარა ბერწ იყო და აბრაჰამ — გარდასრულ ჟამთა. ამისთვის ზეშთაბუნებისა აღთქმად იგი ოდენ მოქმედებდა მათ შორის. და ამითცა სახითა ესოდენ უმაღლეს არს ახალი ძუელსა, რაოდენ ბუნებითა — ზეშთაბუნებისაჲ.

მოციქულისაჲ: რომელი-იგი არს იგავად, რამეთუ ესე არიან ორნი შჯულნი (4,24). თარგმანი: ესრეთ იტყვს, ვითარმედ თხრობად იგი მათთა მათ ძუელთა საქმეთაჲ სახედ და იგავად შემოიღებვის ორთა შჯულთა — ძუელისა და ახლისა.

მოციქულისაჲ: ერთი იგი სინა-მთით შობილი მონებად, რომელ არს აგარ; რამეთუ აგარ სინაჲ-მთაჲ არს არაბიას; ხოლო თანა-შეეტყუების ამას იერუსალმისა,² რამეთუ ჰმონებს იგი შვილთა მისთა³ თანა (4,25). თარგმანი: ვინამთგან ძუელი იგი შჯული სინას მოცემულ იყო, ხოლო იერუსალმის⁴ ჰმონებდა, რამეთუ მას შინა აღესრულებოდა. და ამის ძუელისა შჯულისა სახე იყო ისმაელ, (vE) შობილი აგარისგან, რამეთუ მთასა სინასა აგარ სახელ-ვადების არაბთა ენისა მიერ, რამეთუ თუთ ქუეყანადცა⁵ იგი არაბიად არს. ხოლო გამოითარგმანების სახელი აგარისი მსხემ გინა მკეეჲალ. და ამით სახითა წინა-გამოსახვიდა აგარისგან შობად ისმაელისი სინას მოცემასა შჯულისასა, რამეთუ ვითარ-იგი ისმაელ დაღაცათუ მისვე აბრაჰამის ძე⁶ იყო, არამედ მკეელისაგანი იყო. ვგრეთვე ძუელი შჯული დაღაცათუ მისვე თავადისა ღმრთისაჲ არს, რომლისაჲ — ახალი ესე, არამედ ეგრეცა მკეელისაგანად ითქუმის, რამეთუ სინას მოცემული არს, და ვითარ-იგი სინაჲ სამთავრო არს იერუსალმისა,⁷ ეგრეთვე მუნ მოცემული იგი შჯული ჰმონებს ქუეყანისა

1 დედოფლისაგანი E. 2 იშლმსა F. იშლემი F. 3 მის B. 4 იშლმს E. 5 ქუეყანაცა B. 6 მმ B. 7 იშლმისა EF. 8 იშლმისა EF.

იერუსალმისა,⁸ რამეთუ მას შინაღა აღესრულებოდა, და შეიღთა თანა იერუსალმისათა¹ კმონებდა აღსრულებასა შჯულისა წესთასა.

მოციქულისაჲ: ხოლო ზეცისა იგი იერუსალმში² აზნაურ არს, რომელ არს დედაჲ ჩუენ ყოველთაჲ; რამეთუ წერილ არს: „იხარებდ, ბერწი ეგე, რომელი არა კმობდ; აღიმალლე და კმობდ, რომელსა არა გელმოდა, რამეთუ მრავალ არიან შეილნი ოკრისანი უფრომს, ვიდრე-იგი³ რომელსა-იგი ესუა ქმარი“ (1) (4,26-27). თარგმანი: ვინამთგან ძუელი შჯული მონა ყო ქუეყანისა იერუსალმისა,⁴ ვითარცა სინაჲ სამთავრო არს ქუეყანისა⁵ იერუსალმისა,⁶ ხოლო ზეცისა იგი იერუსალმში⁷ სახე არს სარრამსი, თავისუფლებით და აზნაურებით დედაჲ ჩუენ ყოველთაჲ. რამეთუ არღარა არს მის შორის მონებაჲ ზრქელისა რამსჲ და ჯორციელისაჲ. და კუალად, ზეცისა იერუსალმში⁸ და აზნაურ წესთაგან ძუელისა შჯულისათა – ქუეყანისაჲ ამას უწოდს ეკლესიასა, ვითარცა გამომსახველსა ზეცისა იერუსალმისასა,⁹ რამეთუ ესეცა, მსგავსად სარრამსსა, ბერწ და უშვილო იყო პირველ, ხოლო აწ ფრიად რამჲე სძლო აგარის მსგავსსა მას შესაკრებელსა ჰურიათასა, სიმრავლითა შეილთსზმისაჲთა,¹⁰ რომლისა მოწამელ მოციქულსა შემოჰყავს წინამსწარმეტყუელი ესაია, რომელი ბრძანებით ეტყჳს: იხარებდ, უდაბნოჲ ეგე ცალიერი და ბერწი ყოველთაგან ნაყოფთა ღმრთისმეტ(29rF)ნიერებისათა; აღიმალლე და კმობდ, რომელსა არაოდეს გელმოდა შობაჲ შეილთა ღმრთისმსახურებისათაჲ, რამეთუ მრავალ არიან აწ შეილნი შენ, უდაბნო ოკერ ქმნულისანი, უფრომს მისსა, რომელსა-იგი მაშინ აქუნდა მეუღლეებაჲ შჯულისაჲ წინამხედველად და განმგებელად ყოვლისა, რამეთუ მას შესაკრებელსა ჰურიათასა ერთი ხოლო ნათესავი ისრაიტელთაჲ¹¹ აქუნდა. ხოლო შენ, ეკლესიაო წარმართთაო, მრავალთესლნი ნათესავნი შეგიკრებიან ქუეყანით და ზღუთ, და ყოველთა კიდეთაგან. იხილე, ვითარ საქმით – სარრა, ხოლო სიტყუთ – წინამსწარმეტყუელი ესაია – წინა-გამომსახველ იქმნეს სრულებასა ამას ახლისა მადლისასა.

მოციქულისაჲ: ხოლო ჩუენ, ძმანო, ისაკისგან აღთქუმისა შეილნი ვართ (4,28). თარგმანი: არა ხოლო ბერწობითა, არამედ შობითაცა მსგავს არს სარრამსსა ეკლესიაჲ წარმართთაჲ. რამეთუ ვითარ-იგი თჳნიერ წესთა ბუნებისათა ჟამთა გარდასრული შეილიერ ყო აღთქუ-

1 იშლმისათა F. 2 იშლმი EF. 3 ვიდრე E. 4 იშლმისა EF. 5 ქუეყანისა – E. 6 იშლმისა EF. 7 იშლმი EF. 8 იშლმ EF. 9 იშლმისასა F. 10 შეილთა სზმისაჲთა B. 11 იშლთაჲ F.

(1) ეს. 54,1.

მამან მან უფლისამან, ვითარმედ: „ჟამსავე ამას მოვიდე და ესუას სარრას ძე“,¹ (1) – ეგრეთვე ჩუენ ეკლესიამ, არა კორცთა და სისხლთა მიერ, არამედ საბანელითა წმიდისა ემბაზისამთა და მას ზედა წართქუმიტა მღღელისა მიერ სიტყუათა ღმრთისათამთა შშობს; რომლისა მიერ დაღაცათუ ბერწისა შვილ ვართ,² არამედ – აზნაურისა. იხილე³ სახისამ ამის უცვალებელი თანა-შეტყუებაჲ საქმეთამ.

მოციქულისამ: არამედ ვითარცა-იგი მაშინ კორციელად შობილი იგი სდევნიდა სულიერსა მას, ეგრეცა აწ (4,29). თარგმანი: ყოვლითურთ შეასწორა⁴ საქმე სახეთა, რამეთუ ვინამთგან მაშინ იღვენებოდეს მორწმუნენი ჰურიათაგან, ამისთვის ეტყეს, (259rE) ვითარმედ: ესე ნუ შეგაშფოთებს, რამეთუ მაშინცა კორციელითა შჯულთა ბუნებითა შობილი იგი ისმაელ სდევნიდა (vF) სულიერისა მის საღმრთოჲსა აღთქუმისა მიერ შობილსა ისაკს.

მოციქულისამ: არამედ რასა იტყეს წიგნი?⁵ – „განაძე მკევალი ეგე და ძე მაგისი, რამეთუ არა დაიმკდროს შვილმან მკეველისამან ძისა თანა აზნაურისამას“ (2) (4,30). თარგმანი: რამთა რომელნი ღვენულებისათჳს შეწუხდებოდინ, ამით ნუგეშინის-ეცეს, რამეთუ მღევარნი იგი განიკადებიან, არა ზოლო მღევარობისათჳს,⁶ არამედ რამთა უმკდრო იქმნენ და არა ენაწილნენ მამულსა, აღთქუმისაგანთა მათ თანა. აჰა ესერა თჳთ შჯულისა წიგნთაგან სიტყუთა დაბადებისამთა ცხად ყო მოციქულმან, ვითარმედ მათ შინა წერილ არს გან(111rB)კდამ მათივე, რომელ არს დაცხრომაჲ ძუელისამ და აღორძინებაჲ ახლისამ, რამთა გულისკმა-გუყოს, ვითარმედ შედგომილი ახლისამ და დამტევებელი ძუელისა შჯულისამ – ზოგად ორისავე აღმასრულებელ ქმნილ არს, ვითარ-იგი წინაუკუმო:⁷ ამისგან განვრდომილი მისგანცა განვრდომილ არს.

მოციქულისამ: ზოლო ჩუენ, ძმანო, არა ვართ შვილნი მკეველისანი, არამედ აზნაურისანი; აზნაურებითა მით, რომლითა ქრისტემან ჩუენ განგუაზნაურნა, მტკიცედ დევით და ნუ კუალად უღელსა მას მონებისასა თავს-იღებთ (4,31-5,1). თარგმანი: ესრეთ ეტყეს, ვითარმედ: ვინამთგან ჩუენი სახე არა აგარ არს, არამედ სარრა, არა მკევალი, არამედ აზნაური და თავისუფალი; ამისთვის, ნუ ირყევით,

1 ძმ B. 2 შვილ ვართ] შვილი ერთ B. 3 იხილეს F (აქვე F-ში საგანგებოდაა წაშლილი ერთი სიტყვა, რომელიც შეცდომით დაუწერია ჰუსხველს). 4. აქ F-ში საგანგებოდაა წაშლილი ერთი სიტყვა, რომელიც შეცდომით დაუწერია ჰუსხველს. 5 წიგნი – B. 6 მღევრისათჳს B. 7 წინაუკუმო E.

(1) დაბ. 18,10. (2) დაბ. 21,10.

არამედ მტკიცედ დეგით აზნაურებასა მას, რომელსა ზედა ქრისტემან გჳჩინნა ჩუენ, რამეთუ შჯული დაგჳმონებდა წყევითა, ხოლო ქრისტემან განგუათავისუფლნა კურთხევითა, მძიმისა მისგან უღლისა მისისა, უღლითა მით თჳსითა ყოვლად ტკბილითა. (1)

**თავი 7. ვითარმედ ჩინებაჲ ჩუენი
არა თანამდებ არს წინადაცუეთისა და შჯულისა
ქრისტეს ვნებათა მიერ**

მოციქულისაჲ: აჰა ესერა, მე, პავლე, გეტყჳ თქუენ, ვითარმედ: უკუეთუ წინა-დაიცუთოთ, ქრისტემან თქუენ არარაჲ გარგოს (5,2). **თარგმანი:** სარწმუნო-ყოფელად სიტყჳსა ამის უცილობელობისა, ნაცვალად ყოვლისა თჳსი სახელი კმა-ყო, ვითარცა ღირსებით (30rF) სარწმუნოდ შესწავებული ყოველთა მიერ. ხოლო ეტყჳს, ვითარმედ: რომელი წინა-დაიცუეთს, ესევეითარი იგი ქრისტეს მადლსა უვარჰყოფს, რაჟამს შჯულისა მიმართ დადვას სასოებაჲ განმართლებისაჲ და განდგეს სარწმუნოებისაგან, ესევეითარსა მას ყოვლად განუგდიეს თავი თჳსი ქრისტესგან.

მოციქულისაჲ: ხოლო კჳლად უწამებ ყოველსა კაცსა წინადაცუეთილსა, ვითარმედ თანამდებ არს იგი ყოველსა შჯულსა ყოფად (5,3). **თარგმანი:** არათუ წინადაცუეთილთა ჰურიხოზად აწუევს, არამედ ამას ცხად-ჰყოფს, ვითარმედ: უკუეთუ ვინმე ჰგონებს, ვითარმედ წინადაცუეთაჲ კმა არს აღსრულებად შჯულისა, ესე ვერ ეგების, რამეთუ უკუეთუ მცირეცა რაჲმე დააკლოს, წყევისა თანამდებ არს და ყოვლისაგან განვრდომილ არს, ვითარ-იგი ერთი-ერთსა შეუდგს; რამეთუ, დაღაცათუ წინა-დაიცუთო, და არა — მერვესა დღესა; დაღათუ მერვესა დღესა,¹ და არა შესწირო მსხუერპლი; და დაღაცათუ² მსხუერპლი, არამედ — არა განჩინებულსა ადგილსა; და დაღათუ ადგილი განჩინებულ, ხოლო მსხუერპლი — არა სამსხუერპლო; და კჳლად, ესე თუ იყოს, ხოლო არა წესისაებრ დაკლულ იყოს; და კჳლად, წესისაებრ დაკლული³ უკუეთუ არა წესისაებრ წარაგო, — ყოველივე წარგიწყმდიეს. ამისთჳს კეთილ არს, რაჲთა ყოვლად განეყნო შჯულსა და ყოვლითურთ შეეყო მადლსა, და ესრეთ განსთავისუფლდე თანამდებობისაგან მისისა.

1 „დაღათუ მერვესა დღესა“ B-ში აშიაზება ჩამატებული. 2 დაღათუ E. 3 „და კჳლად, წესისაებრ დაკლული“ B-ში აშიაზება ჩამატებული.

(1) მათე 11,30.

მოციქულისაჲ: განქარვებულ ხარო ქრისტესგან (5,4). თარგმანი: ესე არს განქარვებაჲ ქრისტესგან, რაჟამს კაცმან უგუნურებითა თუსითა უქმარ ყოს მადლი იგი ქრისტეს მიერისა ქსნისაჲ თავისა თუსისაგან (vE) ყოვლად განდგომითა მისგან.

მოციქულისაჲ: რომელნი-ეგე შჯულითა განჰმართლდებით, მადლისა მისგან განერდომილ ხარო (5,4). თარგმანი: ამას მათისაებრ გონებისა¹ ეტყვს, ვითარმედ: რომელთა-ეგე შჯულითა გნებაჲს განმართლებაჲ, ქრისტეს მადლისაგან განჰყარდებით, და შჯული ვერ-ვე განგამართლებს თქვენ.

მოციქულისაჲ: რამეთუ ჩუენ სულითა სარწმუნოებისაგან (vF; vB) სასოებასა სიმართლისასა მოველით (5,5). თარგმანი: ესრეთ იტყვს, ვითარმედ: ჩუენდა, მორწმუნეთა ქრისტესთა, არარაჲ საკმარ არს თითოსახეთა მათგან წულილადთა წესთა შჯულისათა, არამედ, რამთა გუაქუნდეს სიმტკიცე ოდენ სარწმუნოებისაჲ და უეჭუელად მის მიერ ვესავთ მოღებასა სიმართლისასა, მოსლვითა ჩუენ ზედა სულისა წმიდისაჲთა. ზოლო პირველად ჯერ-არს, რამთა ჩუენი იყოს სარწმუნოებაჲ, ზოლო ღმრთისაჲ – განმართლებაჲ და მოღებაჲ სულისა წმიდისაჲ.²

მოციქულისაჲ: რამეთუ ქრისტე იესუმს მიერ არცა წინადაცუეთილებაჲ³ რას შემძლებელ არს, არცა წინადაუცუეთილებაჲ, არამედ სარწმუნობაჲ, სიყუარულისაგან შეწევნული (5,6). თარგმანი: ესრეთ იტყვს, ვითარმედ: არცა წინადაცუეთილებისაგანობაჲ რამთ ჰმატს, არცა წინადაუცუეთილობისაგანობაჲ⁴ აკლს ქრისტიანობად⁵ მოსრულისა მისთჳს, რამეთუ არა ესე იძიებვის, თუ ვინაჲ მოვალს, არამედ თუ ვითარ მოუვალს; ესე იგი არს, ვითარმედ, ოდენ აქუს-მცა სიმტკიცე სარწმუნოებისაჲ, რომელსა შეეწევის და სრულ ჰყოფს სიყუარული ქრისტეს მიმართ. ამას რაჲ იტყვს, მყუდროებით ამხილებს გალატელთა, ვითარმედ: დასაბამსა ჰრწმენა უკუე, ზოლო ვინაჲთგან არა აქუნდა თანა-მოქმედებაჲ ქრისტეს მიმართისა სიყუარულისაჲ, ამისთჳს მყის დაუტევეს იგი და მიიქცეს ჰურიებად.

მოციქულისაჲ: ჰრბიოდეთ კეთილად; ვინ დაგაბრკოლნა თქვენ ჭეშმარიტებისა არა მორჩილებად? (5,7). თარგმანი: „ვინობაჲ“ ესე არა უმეცრებით კითხვითი არს, არამედ გლოვით და გოდებით⁶ თქუმიით, ვითარმედ: მიწევნულ იყვენით სრულებასა, და რაჲლა შეგ-

1 გუნებისა E. 2 წმიდისა E. 3 წინადაცუეთაჲ B. 4 წინადაუცუეთილობისაგანობაჲ B. 5 ქენობად EB. 6 გოდებით B.

ემთხზა მიერ დამაკუთვებელი სლვათა თქუენთაჲ ჭეშმარიტებისა მიმართ?

მოციქულისაჲ: მორჩილებაჲ ეგე არა ამისგან არს, რომელმან-იგი გიჩინნა თქუენ (5,8). თარგმანი: ესრეთ ეტყჳს, ვითარმედ: არა ამისთვის გიწოდნა ქრისტემან, რამთა კუალად მიიქცეოდით¹ რწმუნებად და მორჩილებად ეგვევითართა მაგათ, რამეთუ მაგათი მორჩილებაჲ ქრისტეს ურჩებაჲ არს.

მოციქულისაჲ: მცირემან ცომმან (31rF) ყოველივე შესუარული აღაფუენის (5,9). თარგმანი: რამთა არა თქუან, ვითარმედ: „რამსა ესოდენ ფიცხლად გუამხილებ ყოვლითურთ ქრისტეს შედგომილთა ამათ, უკუეთუ ერთი ესე ოდენ მცნებაჲ წინადაცუეთისაჲ ვიპყართ ძუელისაგან შჯულისა?“ – ამისთვის ეტყჳს, ვითარმედ: ვითარ-იგი მცირე ცომი ყოველსავე შესუარულსა აღაფუენებს, ეგრეთვე თქუენ ერთი ეგე საქმე წინადაცუეთისაჲ ყოვლითურთ დამტევებელ გყოფს ქრისტესა და მიდევნებულ ჰურიობად.

მოციქულისაჲ: მე გესავ თქუენ უფლისა მიერ, ვითარმედ სხუასა არარას ჰზრახვიდეთ (5,10). თარგმანი: არა ეტყჳს, ვითარმედ: „ჰზრახვით“, არამედ – „ჰზრახვიდეთ“, რამეთუ არა ამას ეტყჳს თუ: „არა ცთომილ ხართ“, არამედ ამას იტყჳს, ვითარმედ: ვესავ² ღმრთისა თანამბრძოლებასა მოქცევად თქუენდა, რამთა განჰმართოთ ცთომილებაჲ და განამართლოთ, ვითარცა მოწაფეთა, სასოებაჲ ჩემი, მოძღუ-რისაჲ, თქუენდა მიმართ, არა რამსა სხუსა მოქმედებითა გარეშე მისსა, რომელი მე გიქადაგე თქუენ.

მოციქულისაჲ: ხოლო რომელი-იგი აღგძრავს თქუენ, მან იტურ-თოს საშჯელი,* (260rE) ვინცა-იგი არს (5,10). თარგმანი: ესრეთ იტყჳს, ვითარმედ: თქუენ ცთომილთათჳს გულპყრობილ ვარ მოქცე-ვად ცთომისაგან, ხოლო მაცთუნებელთა თქუენთა არა თანა-წარჰქედს საშჯელი მოქცევითა თქუენითა, არამედ პატიჟი მიეკადოს მისთვის, რომელ მაცთუნნეს თქუენ.

მოციქულისაჲ: ხოლო მე, მმანო, წინადაცუეთასა ღათუ ვქადაგებ-დე, რამსალა-მე ვიდევნები? გან-მე-ქარდა საცთური იგი ჯუარისაჲ? (5,11). თარგმანი: არათუ არა წინა-ღასცუთა ტიმოთეს, არამედ განგე-ბულებით ყო, რამთა სარწმუნო ყოს იგი ქადაგად ჰურიათა. ამისთვის არა ამით განმართლდების, ვითარმედ: „წინადაცუეთაჲ არა მიქმნიეს“,

* აქ B ხელნაწერს აკლია ერთი ფურცელი, 111-112 ფურცლებს შორის (გალ. 5.10-15-ის განმარტება).

¹ მოიქცეოდით B. ² ვესა E.

არამედ: „აწ არა ვქადაგებო წინადაცუეთასა; რამეთუ, უკუეთუმცა ამას ვქადაგებდი, რამსაღამცა სხსათს ვიდევნებოდე ჰურიათა მიერ, რომელთა ესე (vF) აქუს¹ მიზეზად დაბრკოლებისა? და უკუეთუ ამას არა ვქადაგებ, – ვითარ-იგი უსაკუთრეს არს, – გან-სადმე-ქარვე-ბულ არს შესაბრკოლებელი ჯუარისაჲ; რამეთუ ამის მიზეზისათს შებრკოლდებიან ჰურიანი ქადაგებასა ამას ზედა ჯუარისასა, რამეთუ წინა-აღუდგების და აყენებს წინადაცუეთასა. ვინაჲცა ჯერეთ და აწ და მარადის უცვალბელ არს ჩუენგან ყენებაჲ წინა-დაცუეთისაჲ, რამეთუ განგებულებით ქმნილსა მას ტიმოთეს ზედა – ვერვინ შჯულის-ღება ჰყოფს, ვერცა მტკიცე.

მოციქულისაჲ: ჯერ-იყო, გან-თუმცა-გემორნეს, რომელნი-იგი გაც-თუნებენ² თქუენ (5,12). თარგმანი: ესრეთ ეტყუს, ვითარ-იგი უს-აკუთრეს არს, ვითარმედ: ჰეთუმცა³ განიკუეთნეს-ცა აღმაშფოთე-ბელნი თქუენნი; რომელი-ესე საწყევარი არს წინააღმდგომთაჲ, ვი-თარმედ: უმჯობეს არს, რამათა თუთ ორად განიკუეთნენ და სრული-ადცა⁴ მოიკუეთნენ წინადაცუეთისა მაზრახებელნი თქუენნი.

თავი 17. სახე სულისა აზნაურებისაჲ

მოციქულისაჲ: რამეთუ თქუენ აზნაურებასა ჩინებულ ხართ, ძმანო, გარნა ხოლო აზნაურებაჲ ეგე ნუ მიზეზად ჯორცთა, არამედ სიყუარულისა მისთს ჰმონებდით ურთიერთას (5,13). თარგმანი: ვი-ნამთგან ზემო და ქუემო მიმოაქცევს სახელსა აზნაურებისასა, ამის-თს აწ ჯეროვნად კუმევასა ეძიებს აზნაურებისასა და იტყუს, ვი-თარმედ: არა ამისთს განგუათავისუფლნა ქრისტემან, რამათა თავისუ-ფლებაჲ იგი მოცალბა ყვოთ, და მოცალბაჲ – წარქსნილება ცოდ-ვისა მიმართ; რომელ-ესე არს მიზეზად ჯორცთა კუმევაჲ აზნაურე-ბისაჲ; არამედ ჯერ-არს, რამათა უიძულებელითა და თუთმფლობელითა ნებითა ნაცვალად მძიმისა მის შჯულისა უდლისა დავიდვათ ტკბილი იგი უდელი სიყუარულისაჲ, ნებისით მონებად ღმრთისა და მოყუასთა, რამეთუ ესე არს სიყუარული, რაჟამს არა ერთიერთისა მთავარ გან-ლალბულ, არამედ ერთიერთისა მონა ვიყვნეთ, შჯულისათს სიყუარულისა. (32rF)

მოციქულისაჲ: რამეთუ ყოველი შჯული ერთითა სიტყუთა აღეს-რულები: შეიყუარო მოყუასი შენი, ვითარცა თავი თუსი (5,14). თარგმანი: ვინამთგან მთავრობის მოყუარებით ენება, რამათა ეუფლნენ

1 აქუ E. 2 აქ F-ში ამაზე მიწერილია: „გაშფოთებენ“. 3 აქ თუმცა EF. 4 სწლცა F.

და ჰმობღურიდენ ერსა მას, მაიბულებელნი იგი წინადაცუეთისანი, ამისთჳს მჴედროებით ამხილებს მათ, ვითარმედ: არა წინადაცუეთითა, არამედ ერთითა ამით სიტყჳთა ლეეიტელთა წიგნისამთა აღესრულების ყოველი შჯული, რაჟამს შეეიყუარნეთ მოყუასნი, ვითარცა თავნი თჳსნი, რამთა ვითარცა ჩუენ არა გჳნებს, რამთამცა გუმთაჳრობდა და გუმბღაჳრობდა ვინმე, არცა ჩუენ მთაჳარ და მძღაჳრ¹ ვისსამე ეიქმნებოდით.

მოციქულისაჲ: ხოლო უკუეთუ ურთიერთას იკბინებოდით და შეიჭამებოდით, იხილეთ, ნუკუე ურთიერთას განილინეთ (5,15). თარგმანი: (vE) არა კმა-იყო „კენაჲ“, არამედ ზედა-დაპროთ „შეჭ-მაჲ“, ესე იგი არს, ვითარმედ: არა გარეშე კორცთა ოდენ ჰკბენს, არამედ შინაგან სულთა შემჭამელ იქმნების² ესევეითარი იგი შჯულთა გარდასლვისა ქადაგებაჲ, რომელი დაღაცათუ უეჭჳულად იქმნებოდა მათ შორის, არამედ არაჲე განცხადებულად ამხილებს, რამთა არა უმეტეს ურცხჳნო ყვნეს იგინი საქმედ ბოროტისა. ამისთჳს ეტყჳს, ვითარმედ: (112rB) უკუეთუ ესე ესრეთ არს, იხილეთ და ეკრძალენით, ნუკუე სხჳსაჲ გეგონოს კენაჲ და თაჳთა თჳსთა მკბენელ და განმლეველ იქმნეთ, რამეთუ ყოვლითაჲე, რომლითაცა რამთ კაცი მოყუასსა აჭირვებდეს და ჰმძღაჳრობდეს, თაჳსა თჳსსა ავნებს და განხრწნის, რამეთუ მეშჳოთეობასა მარადის მოყუასად მოუგიეს შერ-ევნაჲ და განხრწნაჲ.

მოციქულისაჲ: ხოლო ამას გეტყჳ: სულითა ვიდოდეთ და კორც-თა გულისთქჳმასა ნუ აღასრულებთ (5,16). თარგმანი: ესრეთ ეტყჳს, ვითარმედ ამას გასწაჲებ ღონედ ბოროტთა განდევნისა და კეთილთა მოგებისა, რამთა სულითა ზჳდოდით; ესე იგი არს, ვითარმედ: სული მთაჳარ ყავთ კორცთა ზედა, და უდარესი დაუმორჩილეთ უდარესსა, რამთა³ ესრეთ დაიქსნენ⁴ გულისთქჳმანი კორცთანი, რაჟამს არა აქუნდეს მათ ფლობაჲ (vF) ქმნად მშჳნეიერსა რასმე და განხრწნად-სა, არამედ ყოვლითურთ ნებასა სულისასა შედგომითა მოქმედებდეს საუკუნოდ წარუჲვალსა და დაუსრულებელსა.

მოციქულისაჲ: რამეთუ კორცთა გული-უთქჳამს სულისათჳს, და სულსა – კორცთათჳს, და ესენი მკდომ არიან ურთიერთას (5,17). თარგმანი: კორცად აწინდელსა ამას ადგილსა ბოროტთა უწოდს გულისთქჳმათა, ხოლო სულად – მადლოს ყოვლადწმინდისა სულისასა, ვითარმცა იტყოდა; ვითარმედ: სიბოროტე წინააღმდეგომ არს სათნოე-

1 მძღაჳ E. 2 ექმნების F. 3 რა B. 4 დაიქსნენ F.

ბისა, ზოლო სათნოებაჲ წინა-აღუდგების სიბოროტესა, და ადგილსა აღავსებს მზრდელისა რამესმე¹ და მწურთელისა კეთილისასა, რამეთუ მაყენებს და არა მიტევებს ჩუენ მიდევნებად ბოროტთა გულისთქმათა. ესრეთ უკუე სხუასაცა ადგილსა იტყვს, ვითარმედ: „არა ხართ კორცთა შინა, არამედ სულთა“, (1) რამთა ცხად-ყოს, ვითარმედ იგივე და ერთი კაცი კორცთა შინა მყოფად ითქუმის, რაჟამს ცოდვასა მიედევნოს, და სულსა შინა მყოფად – რაჟამს სათნოებასა მოქმედებდეს; და მარადის ზოგად მყოფთა მათთვის – სულისა და კორცთა – წინააღმდეგობოებაჲ ითქუმის, რამეთუ მიწისაჲ მიგუზიდავს მიწად, ზოლო ზეცისაჲ მიგუწოდს ზეცად. და ესე (vB) არს კდომაჲ მათი ურთიერთას, რამეთუ გარეშისა განხრ-წნაჲ, შინაგანისა – განახლება, ზოლო ამისი შუებულებაჲ – მისდა დაბუელება იქმნების; ვინამცა² სიტყუათა ამათ მიერ არცა ორთა კაცთა, არცა ორთა გუამთა იტყვს ჩუენ შორის, არამედ გულისსი-ტყუათა წინააღმდეგობასა³ კეთილისა და ბოროტისასა ესრეთ სახ-ელ-სდებს.

მოციქულისაჲ: რამთა არა, რამ-იგი გინდეს, და მას ჰყოფდეთ (5,17). თარგმანი: ამას ადგილსა გუასწავებს წინააღდგომასა კორცთა ნებისასა, რამთა არა ვითარ მას უნდეს, არამედ – ვითარ-იგი სულსა წმიდასა ენებოს, ესრეთ ვიქცეოდით, და შევიკლიმოთ მისგან, რომ-ლითა-იგი აღბეჭდულ ვართ ნათლისღებისა მიერ. (33rF)

მოციქულისაჲ: უკუეთუ სულითა იქცეოდით, არა ხართ შჯულსა ქუეშე (5,18). თარგმანი: ესრეთ იტყვს, ვითარმედ: რომელნი სულიერითა ამით სახარებისა ბრძანებითა ვიდოდინ,⁴ მათ რად უკმს ბუელი იგი შჯული შემწედ? რამეთუ, რომელი არა განრისხნებოდის, მას რად უკმს სმენად: „არა კაც-ჰკლა“? არცა, რომელი გულის-თქმით არა მიხედვიდეს, მისსა საკმარ არს თქუმად: „არა იმრუშო“. ესევეითარი იგი აღარა შჯულსა ქუეშე არს, არამედ სულსა; რამეთუ ამით სიტყუ-თა მოციქულმან ღიდად აქო ბუელი შჯული, ვითარ ფრიად საკ(26lrE)მარ იყო მათთვის, რომელთა ჯერეთ არღა მიეღო სული წმიდაჲ; რამეთუ წინაგანმამზადებელი იყო კაცთაჲ ამისსა მომართ.

მოციქულისაჲ: ზოლო ცხად არიან საქმენი კორცთანი, რომელ არიან: სიძენი, მრუშებანი, არაწმიდებანი, ბილწებანი, კერპთმსახ-ურებანი, მწამლველობანი, მტერობანი, კდომანი, შურობანი, გულის-წყრომანი, წვალებანი, შფოთებანი, შურნი, კაცის-კლვანი, ღირწე-

1 რამესმე E, რამესმე B. 2 ვინაიცა B. 3 წინააღდგომობასა B. 4 ვიდოდინ B.

(1) რომ. 8,9.

ბანი, * მთრვალობანი, სილოდანი და მსგავსი ამათნი (5,19-21). თარგმანი: რაჟამს ჩუენ განეყოფდეთ¹ ვნებათა ამათ, არა ყოველთა კორცთად ვიტყვთ, არამედ შურსა და მტერობასა და მსგავსთა ამათთა — სული-სად უწოდთ, ხოლო აწ მოციქული არა სულიერთა და კორციელთა ვნებათა განყოფილებასა ჰყოფს, საქმითსა და გონებითსა; რამეთუ საქმითი (113rB) — კორცთად არს, ხოლო გონებითი — სულისად, არამედ ყოველსავე საღმრთოსა საქმესა სულიერად იტყვს, რამ-ცა რამ ყოს კაცმან საქმით გინა გონებით, რამეთუ სათნოებასა ზეცისათა მიმართ აქუს თესება და არა ქუეყანისათა; ამისთვის სული-სად იწოდების, რამეთუ სულიცა ზენადსა თესებისად არს და არა ქუეყანისად. და კუალად, უკეთურებისა კერძი რამცა რამ ყოს კაც-მან, საქმით გინა გონებით, ესევეითარსა მას კორცთად უწოდს, რამეთუ მათ თანა აქუს თესება (vF) განხრწნადობისა მისთვის მათი-სა. და ესე იყავნ მიზეზისათვის ამათ თქუმულთამსა.

ხოლო თუთ ვნებანი ესე რომელნიმე არა მოქენე არიან თარგმანე-ბისა, ვითარ სიძეა და მრუშება და, ხოლო არაწმიდება² და ბილწება და არს სახელ ბუნებისა გარეგანთა ვნებათა. კუალად, ცხად არს კერპთმსახურება, მწამლველობა,³ მტერობა, კლდობა, ვინაჲცა მტერობა და ოდესმე სამართალსა ზედა იქმნების, რაჟამს სარწმუნოებისათვის ბრძოლასა ვჰყოფდეთ წინააღმდეგობთა მიმართ. ხოლო თუნიერ ამისსა, სხუად მტერობა უჯერო არს; და რომელი თუნიერ სულისა მავნებელთასა სხუასა ვისმე ემტერებოდის, ესევე-თარი იგი კდომის მოყუარე არს და თუნიერ სამართალისა⁴ მიზეზისა — მბრძოლ. ხოლო შურობა და ესრეთ განიყოფების შურისაგან, რამეთუ შურობა და ოდესმე ამისთვისცა იყვის, რამეთუ მისთვისცა შურობნ და თუთცა უნებნ, რასა-იგი შურობნ; ხოლო შური ესე არს, რაჟამს არცა თუთ უნდეს და არცა სხვსა ჭონებად მისსა თავს-იდებდეს; ამას შეუდგს გულისწყრომა, და გულისწყ-რომასა — ვითარ-იგი უსაკუთრეს არს, — შფოთება. ესე იგი არს,⁵ რაჟამს შურისაგან განრისხებული იტყოდის სიტყუათა საშ-ფოთებელთა. და ამას — განწვალელებება, და მასლა — წვალეება, რამეთუ რაჟამს გონებითა განიწვალნენ, მაშინ სი-

* მინაწერი ამაზე: შეისწავე, რამეთუ ლირწება და ვერ ეპოე ჩემთა ჭონე-ბულთა სამთა „ჰაელისა“ თარგმანთა და ერთსა „ჰაელესა“ ბერძულსა (ბერძულთა F.) შინა BF.

1 განეყოფდეთ E. 2 არაწმიდება E. 3 მწამლველობა] მწვალელობა B. 4 სამართალისა B. 5 არ (sic.) B.

ტყუათაცა წვალეზისათა იწყებენ თქუმაღ. და ამისსა შემდგომად არს შური, და შურსა შეუდგს კლვამ. ხოლო მთრეალობასა შეუდგს სიღოღამ, რომელ არს განკუთნებით¹ სიმღერამ მომთრეა-
ლეთამ, რაჟამს გარდარეულებითა სუბისამათა სხუამ არღარამ ეძლის, თუნიერ კმანი რამჟე უძ(vB)ლურნი და აღსავსენი დაქსნილებითა.²

მოციქულისამ: რომელსა წინამწარ გეტყვ თქვენ, ვითარცა პირველ გარქუ, ვითარმედ: ესევეითარისა მოქმედთა სასუფეველი ღმრთისამ ვერ დაიმკდრონ (1) (5,21). (34rF) თარგმანი: ესევეითარისა მოწ-
ვენადისა რისხვისაგან წინა-განკრძალვამ საკუთრად თვს-ვეყვის მოძღუ-
არსა სახიერსა, რამთა აუწყოს მოწაფეთა, ვითარმედ ესევეითართა³ საქმეთა მოქმედნი ყოველნი ზოგად განეარდებიან სასუფეველისაგან, ხოლო სატანჯველი თითოეულსა მიელის მსგავსად საქმეთა თვსთა.

მოციქულისამ: ხოლო ნაყოფი სულისამ არს (5,22). თარგმანი: ზემო იტყოდა, ვითარმედ: საქმენი კორცთანი ესე არიან, (vE) რამთა ცხად ყოს, ვითარმედ ბოროტთა საქმეთა ჩუენ მხოლონი ვართ მიზეზ და მომატყუებელ თავთა თვსთა. ხოლო აწ არა იტყვს საქმედ სულისა, არამედ ნაყოფად ოდენ სულისა. ესე ამისთვის, რამეთუ მოქმედებასა შინა კეთილთასა ჩუენი ნებად ოდენ არს კეთილ-
ისამ, რამთა წინა-უყოთ ღმერთსა განმზადებამ სულთა ჩუენთამ, და ესრეთ, იგი იქმნეს მოქმედ მას შინა, ნაყოფიერ ყოფად უნაყოფოებისა ჩუენისა; ნაყოფთა მათ, რომელნი-იგი აღორძნდებიან სრულებად სათ-
ნოებისა სულთა ჩუენთამსა, დანერგვითა ჩუენ შორის წმიდისა და ნუგეშინისმცემელისა სულისამათა.

მოციქულისამ: სიყუარული, სიხარული, მშუღობამ, სულგრძელე-
ბამ, სიტკბობამ, სახიერებამ, სარწმუნობამ, მყუდროებამ, მარხ-
ვამ, მოთმინებამ. ესევეითართათვს არა ძეს შჯული (5,22-23). თარგ-
მანი: ესევეითართა ამათ ნაყოფთა მომგებელსა მარადის უხარის, რამეთუ, რაჟამს განწმდეს მის შორის თავისუფლებით ბრწყინვად სანთელი იგი სწილისისამ, მიერიტგან არღარა უქმს შიში გარეშეთა შჯულთა მზარდულობისამ, რაჟამს კეთილად შეიკრძალოს ღმრთივ მოცემული იგი შჯული გონებისამ, მამხილებელი კეთილთა და ბოროტთამ.

მოციქულისამ: ხოლო ქრისტესთა მათ კორცნი თვსნი ჯუარს-
აცუნეს ვნებითურთ და გულისთქუმით (5,24). თარგმანი: რამთა არა ურწმუნო უწნდეს ზემოთა მათ სათნოებათა სიმალლისამ კაცთა მიერ წარმართებამ, ამისთვის ეტყვს, ვითარმედ: რამსა აღვპრიცხუავ თი-

1 განკუთნიელი E. 2 დაქსნილობითა B. 3 ესერთა B.

(1) 1 კორ. 6,9-10.

თოეულსა¹ სათნოებასა! არამედ ესრეთ ვთქუა, ვითარმედ: რომელთა-
ესე ჭეშმარიტებით გულისკმა-ყვეს, (vF) ვითარმედ კორცნი მათნი
ტადარ ღმრთისა არიან, ამისთჳს ყოვლად ქრისტესა² განკუთნვი(114rB)ლ
იქმნეს, რაჟამს ჯუარს-აცუნეს კორცნი თჳსნი და მოაკუდინნეს იგი
ვნებათაგან და გულისთქუმათა კორციელთა, რაჟამს არა ზოლო თუთ
მკუდარ იქმნეს მათგან, ყოვლად უქმებითა მათითა, არამედ იგინიცა
მოაკუდინნეს მათდა მიმართ, რამთა არა ზოლო საქმით, არამედ
არცაღა გონებით აქუნდეს მათ ადგილი მათ შორის. იხილე, ვითარ
აქაცა კორცად ბოროტთა საქმეთა უწოდს; რამეთუ არა თავთა
თჳსთა მოიკლვენ,³ რომელთა უნდეს ჯუარცუმაჲ კორცთაჲ, არამედ
კორცთა მათთა შინა მყოფთა ვნებათა და გულისთქუმათა მოსწყუ-
ედენ, რამთა არა ზოლო საქმით, არამედ გონებითა მოსწრაფე იყვნენ
აღმოფხურად ვნებათა, ესოდენ ფიცხლად⁴ მოღუაწებითა, რამთა გა-
ნილიოს მათ შორის ყოველი ნივთი ვნებათა და გულისთქუმათაჲ.

მოციქულისაჲ: უკუეთუ სულითა ცხოველ ვართ, სულითაცა ვეგ-
ნეთ (5,25). თარგმანი: ესრეთ იტყჳს, ვითარმედ: უკუეთუ სულისა
წმიდისა მიერ განცხოველებულ არს მოკუდავებაჲ ჩუენი, ნუმცალა
ვეძიებთ შჯულისა თანაშემწეობასა, არამედ კმა-ვიყოთ შედგომაჲ სულისა
ამის, განმაცხოველებელისა ჩუენისაჲ.

მოციქულისაჲ: ნუმცა ვართ მზუაობარ, ურთიერთას მაბრალო-
ბელ, ურთიერთას მოშურნე (5,26). თარგმანი: ყოველთა ბოროტთა
მიზეზ — ცუდადმზუაობრობაჲ არს, რომლისა მიერ შემოვალს ურთ-
იერთასი აღმძრეელობაჲ, და ვითარ-იგი უსაკუთრეს არს, მიმწოდე-
ბელობაჲ, რომელ არს, რაჟამს არა ზოლო თავთა ჩუენთა, არამედ
სხუათაცა აღმაზრზენელ ვიყვნეთ მოშურნე და მეშფოთე ყოფად.

მოციქულისაჲ: ძმანო, უკუეთუ ვინმე დაეპყრას კაცი რომელსამე
ბრალსა, თქუენ, სულიერთა მაგათ, დაამტკიცეთ ეგევითარი იგი სულ-
ითა მით მშუდობისაჲთა (6,1). თარგმანი: ვინამთგან მრავალნი მათ-
განნი, ძლეულნი მთავრობისმოყუარებისაგან, შეცოდენ(262rE)ბათა მოყ-
უსისათა რისხვით ზედა-მიუვიდოდეს, ამისთჳს ეტყჳს, (35rF) ვი-
თარმედ: უკუეთუ ვინმე დაეპყრას, ესე იგი არს აღტაცებით ქმ-
ნასა ცოდვისასა, ნუ რისხვით და ფლობით ზედა-მიუხუალთ, არამედ
სულითა მით მშუდობისაჲთა დაამტკიცეთ იგი მიმოძრვისაგან, რამეთუ
ამით გამოჩნდების თქუენი სულიერად ცხორებაჲ, რაჟამს მშუდობით
ჰყოფდეთ კურნებასა, რამეთუ სული იგი ცხოველსმყოფელი — ღმერ-
თი მშუდობისაჲ არს.

1 თითუმულსა B. 2 ქრისტესსა E. 3 მოაკლვენ B. 4 ფიცხლად E, ფიცხულად B.

მოციქულისამ: (vB) ეკრძაღე თავსა შენსა, ნუუკუე შენცა განიცადო (6,1). **თარგმანი:** ამისსა შემდგომად, რამთა არა აღზუენეს განმმართეული იგი ცთომილებისამ, ჟამიერად ეტყეს მას, ვითარმედ: ეკრძაღე თავსა შენსა, ნუ სადა აღგიმალდე გული და მიეცე გამოსაცდელად მტერსა.

მოციქულისამ: ურთიერთას სიმძიმე იტყრთეთ და ესრეთ აღასრულეთ შჯული იგი ქრისტესი (6,2). **თარგმანი:** ესე არს ურთიერთას თავს-ღებაჲ, რამთა, იყოს თუ ვინმე ფიცხელ, ზოლო შენ — მცონარ, იტყრთე სიფიცხე მისი, რამთა მან იტყრთოს მცონარებაჲ შენი; და ესრეთ, ყოველსავე საქმესა შინა¹ გულისკმა-ყავ, რამთა შენისა სხუთ კერძო ნაკლულევანებისათჳს თავს-იდვა სხუთ კერძომ იგი ნაკლულევანებაჲ მოყუსისაჲ, რამთა მან თავს-იდვას შენი. ნუ გამოიკულებ მისსა, რამთა არა მან — შენი; არამედ ურთიერთას იტყრთეთ, რამთა ესრეთ აღასრულოთ შჯული იგი ქრისტესი, უძღურებათა ჩუენთა თავს-მდებელისა და სწეულებათა ჩუენთა მიმღებელისაჲ, (1) რამეთუ უკუეთუ ყოველსავე ყოველთა თანა ვეძიებდეთ და ურთიერთას თავს-ღებასა და შენდობასა განვაგდებდეთ, არაოდეს მოაკლდეს შფოთი შორის საესებისა ძმათაჲსა.

მოციქულისამ: რამეთუ უკუეთუ ეგონოს ვისმე, ვითარმედ არს რამე, და იგი არაჲ² იყოს, თავსა თჳსსა აცთუნებს. არამედ საქმენი თჳსნი გამოიცადენინ³ კაცად-კაცადმან, და მაშინ თავისა თჳსისა ზოლო ქებაჲ აქუნდეს და არა მოყუსისა მიმართ (6,3-4). **თარგმანი:** ესრეთ იტყეს, ვითარმედ: მგონებელი რამსმე ქონებად, და გამოუცდელი ქონებისა და არა-ქონებისაჲ, თავსა თჳსსა აცთუნებს. (vF) ამისთჳს ანუ ნუ იქადი, რამეთუ ყოვლად უჯერო არს, ანუ დაღაცათუ ვერ იპყრობ სიქადულსა, ნუ ფარისევლებ⁴ მოყუასსა ზედა იქადი, არამედ თავსა შორის შენსა თუალ-უხუავ იქმენ, ვითარცა ბრძმელი, გამომცდელი ოქრომსა⁵ და ბრპენისაჲ, რამეთუ უკუეთუ ჭეშმარიტებით განიხილო, უეჭუელად მრავალი რამ კპოო⁶ შენ შორის ადგილი ბრალობისაჲ და დამქსნელი სიქადულისაჲ.

მოციქულისამ: რამეთუ კაცად-კაცადმან თჳსი ტყრთი იტყრთოს (6,5). **თარგმანი:** ამით სიტყუთა დაჰქსნის მოყუასთა მაბრალობელობასა და ურთიერთას განმკითხველობასა, რამთა ამისისა გონებისაგან უცალო იყოს კაცი, ვითარმედ: თჳსი ტყრთი ჰკიდავს და სიტყუს-

1 ~ შინა საქმესა B. 2 არა B. 3 გამოცადენინ B. 4 ფარისევლისაგერ B. 5 ოქროისა B. 6 კპოო E, კპოო B.

(1) მათე 8,17.

მიცემა უნებს მისთვის, რამ-იგი თვთ უცოდავს, არა — რამ-(115rB)იგი მოყუასსა. ამისთვის თვსთა ცოდვათა ზრუნევიდნ და ნუ მოყუისსათა გამოვიძიებს.

მოციქულისამ: ხოლო ეზიარებოდენ უმეცარი იგი სიტყუასა მას-წავლელისასა ყოველსა შინა კეთილსა (6,6). თარგმანი: უსაკუთრეს არს ესრეთ: ხოლო ეზიარებოდენ მოსწავლე იგი სიტყუასა მასწავლელისასა ყოველთა შინა კეთილთა. ესე იგი არს, ვითარმედ: რომელი სულიერსა სწავლასა ისწავლიდეს მოძღურისაგან, ზიარ მისსა იქმენინ კორციელად გამოზრდითა მისითა და ყოვლისავე კეთილისა და ჯეროვნისა პატივისა ჩუენებითა, რომელი-ესე არა ეგოდენ მიცემა არს, რაოდენ ზიარებაჲ მადლთა მისთაჲ, და კორციელისა მორთუმაჲ, ხოლო სულიერისა მიღებაჲ მისგან. რამეთუ ესე ძუელსა შინა განაწესა ღმერთმან ლევიტელთათჳს, რამთა ერისაგან იზარდებოდნ და კორციელისა არამს (vE) ზრუნვითა განუყოფელ იყვნენ ღმრთისმსახურებისაგან. და ახალსა შინა კუალად ესევე ბრძანა, ვითარმედ: „რომელსა სახლსა შეხვიდეთ,¹ ჭამდით წინადაგებულსა თქუენსა, რამეთუ ღირს არს მუშაკი სასყიდელსა თჳსსა“. (1) ხოლო ამას (36rF) თუ ვინმე ეძიებდეს, ვითარმედ: რომელმან-იგი უმაღლოჲ ერი ზეცით მანანამთა გამოზარდა, მოწაფენი და მოციქულნი თჳსნი რამსა უტეენა შრომით და ჭირით უპოვარებად? — ცხად არს, ვითარმედ — ამისთვის, რამთა ყოვლითურთ მსგავს იყვნენ მეუფესა და მოძღუარსა მათსა, რომელსა-იგი არა აქუნდა, სადა თავი მიიდრიკოს; (2) და კუალად, რამთა² რასა-იგი ქადაგებენ სიტყუთ, იგი აჩუენონ საქმით; ესე იგი არს, შეურაცხყოფაჲ სოფლისაჲ, და ვითარმედ მრავლითა ჭირითა გჳქმს შესლვად სასუფეველსა. და კუალად, რამეთუ კმა იყო მათდა სიმალლედ სიმრავლე იგი ძალთა და კურნებათაჲ, რამთა არავინ ჰგონოს მათი გარეგან კორცთა ყოფაჲ, ამისთვის სახე ყოვლისა სიმდაბლისა და უპოვარებისაჲ აჩუენა მათ მიერ, რაჟამს ესოდენტა ძალთა აღმასრულებელნი იგი მოქნენ იყვნეს მღლეერისა საზრდელისა, თვთ მათვე მოწაფეთა მათთაგან, რომელნი-იგი მათ გამოეზარდნეს პურითა ზეცისაჲთა.

მოციქულისამ: ნუ სცთებით; ღმერთი არა შეურაცხ იქმნების, რამეთუ, რამცა-იგი სთესოს კაცმან, იგიცა მოიმკოს (6,7). თარგმანი: კორციელთა ამათ თესლთაგან სახესა მოართუამს საქმეთაებრისა მი-

¹ შეხედეთ B. 2 რამთა — B.

(2) მათე 10,10; ლუკა 10,7. (2) მათე 8,20; ლუკა 9,58.

საგებელისასა,¹ ვითარმედ: ვითარ-ესე აქა ვერ ეგებ(vB)ის ქრთილსა თესვამ და იფქლსა მომკამ, არამედ რამცა სთესო, მასცა მოიმკი, ვითარებისაებრ თესლისა, ეგრეთვე ნუმცა ვინ სცთების აქა ბოროტის მთესვართაგანი, ვითარმცა მუნ მოიმკო² კეთილი.

მოციქულისამ: რამეთუ რომელმან სთესოს კორცთა შინა თესთა, კორცთა მიერ თესთა მოიმკოს ზრწნილებამ, ხოლო რომელმან სთესოს სულსა თესსა, სულისაგან თესისა მოიმკოს ცხორებამ საუკუნომ (6,8). თარგმანი: თესლ კორცთა არიან მთრვალობამ, შუებაამ, ნაყროვნებამ, უძღებებამ კორცთამ და ყოველი ცოდვამ, რომელი კორცთა მიერ აღესრულების, – ამათმან მთესველმან³ მუნ მოიმკოს განუზრწნელი ზრწნილებამ სატანჯველისა დაუსრულებელისამ, რომელ არს სირცხული და და(vF)შჯამ საუკუნომ. ეგრეთვე თესლნი სულისანი – მომატყუებელნი ცხორებისა საუკუნომსანი არიან: მოწყალებამ, სიწმიდემ, მარხვამ და კრძალულებამ ყოველსა შინა, რომლისაგან იშვების ყოველი მწყობრი სათნოებათამ.

მოციქულისამ: ხოლო კეთილისა საქმე ნუმცა გუეწყინების, რამეთუ თესსა ჟამსა მოვიმკოთ, არათუ მოვმედგრდეთ (6,9). თარგმანი: ესრეთ იტყვს, ვითარმედ: ვინამთგან არა აქავე, არამედ მერმესა მას ყოფად არს აქა თესულისა მკამ, ესე ნუმცა გუეწყინების, ნუცა განგრძობისათეს ჟამისა ყოვლად უსასო ვიქმნებით, რამეთუ ათასი წელი წინაშე თუალთა უფლისათა, ვითარცა ერთი დღე. (1) ნუცა კუალად ამას ეპგონებთ, ვითარმედ, ვითარ-ესე აქა არა ხოლო თესვასა, არამედ მკასაცა ფრიადი დაშრომამ შეგუემთხუევის, ეგრეთვე მუნ, რამეთუ მერმე იგი სამკალი, რომელ არს მოსაგებელი კეთილთა საქმეთამ, არცა ერთისა რამს⁴ ოფლისა და შრომისა მოქენე არს. ამისთეს ნუცა პირველ ჟამისა ვეძიებთ მოსაგებელთა შრომათასა, და მოვიწყინებთ შრომასა დაყოვნებისათეს მათისა, რამეთუ თესი ჟამი უჩნს განკუთნილი მოღებასა მათსა, ოდეს-იგი უეჭუელად მოვილოთ, უკუეთუ ოდენ არა მოვმედგრდეთ, (263rE) ესე იგი არს, დავიქსნნეთ, აქა განგრძობისათეს შრომათამსა.

მოციქულისამ: აწ უკუე, ვიდრე ჟამი გუაქეს-და, ვიქმოდით კეთილსა ყოველთავე მიმართ, ხოლო უფრომსად⁵ სახლეულთა მათ მიმართ სარწმუნოებისათა (6,10). თარგმანი: მოქმედებისა ჟამ არს საწუთროდ ესე; ხოლო მერმესა მას არარამ იქმნების საქმე, თუნიერ მოსაგებელი

1 მისაგებელისასა] მის აგებულისასა B. 2 მოიმკო B. 3 მთესვარმან B. 4 რამს – B. 5 უფროისად B.

(1) II პეტ. 3,8; მდრ. ფს. 89,4.

საქმეთაებრი. ამისთვის აწვე გუაწუვეს (116rB) მოციქული, რამათა ვიქმოდით კეთილსა ყოველთა მიმართ. ესე იგი არს — ჰურიათა და წარმართთა, ხოლო უფრომსლა¹ სახლეულთა მათ მიმართ სარწმუნოებისა ჩუენისათა, რომელ (37rF) არიან მორწმუნენი ქრისტესნი, რომელთა თანა ზოგად ერთსახლ ვართ ერთობითა სარწმუნოებისამათა.

თავი 79. გარე-მიქცევამ წინადაცუეთისა მაწუეველთამ და სწავლამ ახლისა ცხორებისა სულიერისამ

მოციქულისამ: აწ იხილეთ, რადენი წიგნები მიეწერე თქუენდა კელითა ჩემითა (6,11). თარგმანი: უსაკუთრეს არს ესრეთ: იხილეთ, რაბამითა წერილითა მიეწერე თქუენდა კელითა ჩემითა; რამეთუ სხუანი ებისტოლენი თუთ გარდაცემით და სხუსა კელითა, ხოლო ესე ებისტოლე ყოველი სრულიად თუსითა კელითა მიწერა, რამათა უმტკიცეს ყოს დაქსნამ იჭუსამ, ვითარმედ არა ქადაგებს იგი წინადაცუეთასა ცილისწამებისაებრ წინააღმდეგობამსა, ხოლო რაბამობასა წერილისასა არათუ სიმრავლისათუხ იტყუს სიტყუათამსა, არამედ, ვითარ-ესე მე ვჰგონებ, ესრეთ დაამტკიცებს, ვითარმედ: დაღაცათუ არა უწყოდე შუენიერად და წარმართებულად წერამ, არამედ გულსმოდგინებითა გონებისამათა დავაშრვე თავი ჩემი წერასა ამას შინა უშუერისა² და არა წარმართებულისა ნაწერისასა, რამათა კელითა ჩემითა დაწერამ ყოვლისა ამის ებისტოლისამ უცილობელ საწამებელ იყოს, ვითარმედ: დამქსნელი ვარ ჰურიანობისამ და ქადაგი ქრისტიანობისამ.³

მოციქულისამ: რომელთა-იგი ჰნებავს პირშუენიერება⁴ კორცი-თა, იგინი გაიძულებენ თქუენ წინადაცუეთად, გარნა ხოლო რამათა ჯუარსა ქრისტესსა⁵ არა შეუდგენ, რამეთუ არცალა თუთ წინადაცუეთილნი იგი შჯულსა იმარხვენ, არამედ ჰნებავს თქუენი წინადაცუეთამ, რამათა თქუენითა მით კორცი-თა იქადლოდიან (6,12-13). თარგმანი: ესე არს პირ შუენიერება⁴ კორცი-თა, რაჟამს კაცი არა სულისათუხ და ღმრთისა, არამედ კორციელთა კაცთა საჩუენებელად განიშუენებდეს პირსა ოდენ გარეშე, და არა გულსაცა შინაგან. რამეთუ კაცი პირსა (vF) ხედავს, ხოლო ღმერთი — გულსა. ამით უკუე ესევეითართა სახითა ჰურიანობისაგან მოქცეულნი იგი ვინამთგან იყუდრებოდეს ჰურიათა მიერ, ვითარცა მამულთა შჯულთა დამტკე-

1 უფროისლა B. 2 უშურისა BE. 3 ქენიობისამ BE. 4 პირშუენიერობამ B. 5 ქნა E.

ბელნი, ამისდა საკურნებელად¹ აიძულებდეს წარმართთაგანთა მორწმუნეთა წინადაცუეთად, რამთა სათნო-ვეყენ (vB) ჰურიათა, ვითარცა სხუათა შორის ქადაგნი წინადაცუეთისანი, და არად ზრუნვიდეს ქრისტეს ჯუარისა წინააღმდეგობასა, ოდენ რამთმე აქუნდეს მიზეზად თვისსა ყუედრებისა დაქსნისა, სიქადული იგი სხვსა კორცთა წინადაცუეთისამ; არცა კუალად ჰურიათა შჯულსა იმარხვიდეს, ერთგზის მისგან განყენებულნი, არამედ ცუდადმზუაობრობით² ენება, რამთა მოწუად ჰყვენ თვისსა მის ცრუმოდღურობისა³ ერნი წარმართანი.

მოციქულისამ: ხოლო ჩემდა ნუ იყოფინ სიქადულ, გარნა ჯუართა უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესითა (6,14). თარგმანი: რომელი-ესე წარმართთა სისულელელ შეურაცხიეს, ესე პავლეს გამოურჩე-იეს მხოლოდ ყოველთაგან სიქადულთა სოფლისათა, რამეთუ, რამცა იყო, — იტყვს, — ამისსა უმაღლესი და (vE) უდიდებულესი, უკუეთუ ბუნებით ღმერთმან და მეუფემან ჩემ მონისა უმაღლომასათვს არა სირცხულ იჩინა შემოსად ხატი მონისა უმაღლომსა და განმარისხებელისამ, რომლითა ივნო ჩემთვს. ამისთვს, რომელი-ოგი მან არა სირცხულ იჩინა თავს-დებად ჩემთვს, მე ვითარ რამ შევპრაცხო სიქადულად ჩემდა, თვნიერ ჯუარცუმაჲ მისი,⁴ რომლითა ეცხოვნი?⁵

მოციქულისამ: რომლისათვს სოფელი ჩემდამო ჯუარცუმულ არს, და მე — სოფლისა (6,14). თარგმანი: ქსენებითა ქრისტეს ვნებათაჲთა თანამდებ არს ყოველი ქრისტიანე⁶ ამასვე მოციქულისა კმასა კმობად, ვითარმედ: „მე სოფლისა ჯუარცუმულ ვარ, და სოფელი — ჩემდა“. აჰა ესერა მრჩობლნი ჯუარცუმანი გჯრუნენა, რამეთუ ჩემდამო ჯუარცუმაჲ ესე არს, რაჟამს განშორებითა მისგან უკმარ და მკუდარ იყოს ჩემდა სოფელი. ხოლო ჩემი მისა⁷ მიმართ ჯუარცუმაჲ ესე არს, რაჟამს (38rF) არა ხოლო კორცითა, არამედ გონებითაცა განყენებულ ვიყო, არა ხოლო [სოფლისა]⁸ საქმეთა, არამედ გულისთქმებათაგანცა მისთა. ეჰა კმაჲ სანატრელი და მომატყუებელი ზეცათა სასუფეველისამ!⁹

მოციქულისამ: რამეთუ ქრისტე იესუმს მიერ არცა წინადაცუეთილებაჲ რას შემძლებელ არს, არცა წინადაცუეთილობაჲ,¹⁰ არამედ ახალი დაბადებული (6,15). თარგმანი: კუალად მასვე ზემო თქმულსა სიტყუასა იტყვს, ვითარმედ არამე მეტობაჲ არს ჰურიათაგანობაჲ,

1 საურნებელად B. 2 ცუდადმზუაობრობით B. 3 ცრუმოდღურობისა E. ცრუმოდღურობასა B. 4 მისი — B. 5 ეცხოვნი E. 6 ქჟანგ BE. 7 მისსა E. 8 სოფლისა — E. 9 სსფ-ელისა E. 10 წინადაცუეთილებაჲ B.

არცა წარმართთაგანობაჲ, არამედ ესე ოდენ საძიებელ¹ არს, რამათა დაბუელებულებაჲ² იგი ცოდვათა-მიერი, ახალდაბადებულ იქნეს ქრისტეს მიერ, საბანელითა წმიდისა ემბაზისამათა, რომელსა შინა ძუელი კაცი ჩუენი დაეფ(117rB)ლვის ქრისტეს თანა და განახლებული აღმოვაღს მიერ. და კუალად, ახალდაბადებულ არს, რაჟამს ჩუენ ძლით ჩუენ თანა განხრწნილი სოფელი კუალად ჩუენ თანავე ახლად მეორედ დაიბადოს ქრისტეს მიერ, განახლებითა საუკუნოთა და კუალად განუხრწნელითა.

მოციქულისაჲ: და რავდენნი წესსა ამას ზედა ეგნენ, მშუდობაჲ მათ ზედა და წყალობაჲ და ისრაშლსა ზედა ღმრთისასა (6,16). თარგმანი: ესე იგი არს, ვითარმედ: რომელნი ქრისტიანობასა³ ზედა შეურყეველად ეგნენ, და არღარა დააბუელონ ცოდვისა მიერ განახლებულებაჲ ესე ქრისტეს მიერი, არცა მის მიერ განთავისუფლებულნი კუალად შჯულსა მას ჰურიათასა დაემონნენ, ესევეითართა მიეცემის მშუდობაჲ იგი, რომლითა დამაგნა ღმერთმან თავსა თჳსსა, და წყალობაჲ, რომლითა მოგვტეენა ცოდვანი ჩუენნი, რამეთუ სახელი ისრაშლისაჲ მათ განეკუთნვის, რომელნი ახალდაბადებულ იყვნენ და სამართლად ეწოდების „ერ, მხედველ ღმრთისა“. ხოლო ამისგან დაკლებულნი, დაღაცათუ იაკობისგანნი იყვნენ, არამედ განკუებულვე არიან ისრაიტელობისაგან⁴ და თჳსებისაგანცა იაკობისსა.⁵

მოციქულისაჲ: ამიერითგან შრომასა ნუვინ შემამთხუენ მე, რამეთუ მე საწერტელნი იგი უფლისა იესუჲსნი კორ(264rE)ცთა შინა ჩემთა მიტყრთვან (6,17). თარგმანი: არათუ მოწყინებით გარე-მიაქცევს შრომათა, რომელმან-იგი ქრისტესთჳს უფროჲს ყოველთა (vF) მოციქულთასა აღირჩია დაშრომაჲ, არამედ მოწაფეთა თჳსთა ასწავებს, ვითარმედ შჯულთა,⁶ ჩემ მიერ თქუენდა ქადაგებულისა სახარებისათა, არცაღა შემატებად თავს-ვიდებ, არცა მოკლებად, რამეთუ მე სხუაჲ რამემ ნამეტავად და უქმრად შრომად შემირაცხიეს, გარეშე ამათსა, რომელ არიან ჭირნი და ღუაწლნი და წყლულეზანი, რომელნი შემემთხუევიან დღითი-დღე სახარებისათჳს ქრისტესისა, რომელნი-იგი მიგუბერენ ვითარცა კიცუსა, მალე-მორბედ ყოფად ქადაგებასა შინა, და რომელითა არა ხოლო მოთმინებით თავს-ვისხამ, არამედ სურვილით და წადიერებით მიტყრთვან და მიმომაცუენ, განცხადებუ-

1 საძიებელ B. 2 დაბუელებულებაჲ E, დაბუელება B. 3 ქანობასა BE. 4 იშლობისაგან BE. 5 იაკობისა B. 6 E-ში ჯერ დაუწერიათ „შჯულთა“. შემდეგ კი რატომღაც ჩაუმატებიათ ასო და მივიღეთ: „შჯულითა“.

ლად აღსანიშნველად მკედრობისა ამის ჩემისა,¹ ვითარმედ თავს-
მდებელ ვარ წყლულებათა, და ვიდრე სისხლთამდე არა კაცთმოთნე
ვარ; რამეთუ კაცთაღა-თუ-მცა სათნო-ვეყოფვოდე მიმოცვალებითა ქაღ-
აგებისამათა, რამსაღამცა ვიტანჯებოდე, ვითარცა მონაჲ ქრისტესი?

მოციქულისამ: მადლი უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესი სულისა
თქუენისა თანა, ძმანო. ამენ (6,18). თარგმანი: ლოცვასა თანა მოძღუ-
რებითა განჰზავებს, რამეთუ მოაკსენებს მათ მადლით გამოქსნასა
ქრისტეს მიერ, რამათა მის (vB) მიერ გამოქსნილნი არცა ერთსაღა
ვის სხუასა დაემონებოდნ განმდრეკელთაგანსა, რომელი-ესე ყოველთავე
უკმს დაცვად,² რამათა არავინ ქრისტიანეთაგანი³ განჰყოფდეს თავსა
თვსსა ძმობისაგან მათისა, რომელთა არაოდეს განყენეს თავნი მათნი
მონებად ღმრთისა და მამონამსა, არამედ ყოვლითურთ სრულებით
შედგომითა ღმრთისამათა მოიგეს თავთა შინა მათთა მკუდრობამ მისი,
რაჟამს განუმზადეს სამთავროჲ გონებისა მათისაჲ სულსა წმიდასა,
რომელი მიენიჭა მათ მადლითა ქრისტესითა, რომლისა განუშორებელ
ყოფამ მეყავნ ჩუენცა აწ და ყოველთა საუკუნეთა უკუნისამდე. ამენ.⁴

გალატელთა მიმართ მიწერა პრომით, მუკლი სჴლ, თავნი 7ჲ,
წამებანი 17.

1 ჩემისა E] ჩუენისა B. 2 უკმს დაცვად] უკმდაცვად E. 3 ქენეთაგანი B. 4
ამენ BE.

ლ ე ქ ს ი კ ო ნ ი *

აეშაგი მაყურებელი, მოთვალთვალე II,3-4.

აზნაურებამ თავისუფლება II,3-4; V,13.

აზნაური IV,26-27,30,31.

აღმაზრზენელი აღმძვრელი (ვისიმე), მაპროვოცირებელი V,26.

აღტაცებამ ამჩატება, ამსუბუქება (უწყ.).

აღხუმა, ახუმა აღება („აღების“ მრავლ. ფორმა) I,4.

ბილწებამ „ბილწებამ არს სახელ ბუნებისა გარეგანთა ვნებათა“ (5,19-21).

ბრალობა დადანაშაულება (უწყ.).

ბრპენი ტყვია VI,3-4.

განგებულებამ საღმრთო განზრახვა კაცთა ხსნისა და ცხოვნებისა I,1.

განგებულებამ, განგებულებით განგებ (რაიმე განზრახვით) ქმნილი რაიმე II,2,11-12,13,14; V,11.

განმსტურობა თვალთვალი II,3-4. იხ. მსტური.

განყენება გაყრა, ჩამოცილება V,3.

განყოფილებამ განსხვავება II,9.

განჩინებული დაწესებული, მითითებული V,3.

განძვნიებული განრისხებული II,9-10.

განწვალება გათიშვა, გაყოფა, ურთიერთდაპირისპირება I,8.

გარდამავალი დაბრლვევი (შჯულისა) II,18

გარდამავალობამ დარღვევა, არმესრულება (რაიმე წესისა) II,18.

გარდამაქცეველი გადამხრელი, გზას ამცდენი I,6-7.

გარდარეულად გადამეტებით, თავგამოდებით I,13.

გარდარეულებამ გადამეტება, უზომოდ გამრავლება II,20

გარდასლვამ დარღვევა (სჯულისა) III,10,19.

გარდაქცევამ გადახრა, გეზის შეცვლა უწყ., I,6,6-7; III,1; IV,17.

გარეთ გარედან I,4.

გულითადი გულწრფელი, ნამდვილი, არამოჩვენებითი II,11-12.

გულპყრობილი დაიშვებული V,10.

გულსავსებამ დაჯერებულობა, დარწმუნებულობა, იმედი (უწყ.).

დაგება შერიგება (დამაგნა – შეგვარიგა) III,19-20; VI,16.

დამაყენებელი ხელშემშლელი II,20

დამქსნელი იხ. დაქსნა IV,22-23; VI,11.

დასაჯება შეფასება, განსჯა II,18

დაღაცათუ, დაღათუ თუმცა I,4. კიდევაც რომ I,8,10; V,3.

დაყენება (ყენება) დაბრკოლება, აკრძალვა IV,1-2.

დაქსნა მოსპობა, გაუქმება I,17; II,6-7; III,14,15,19-20,21.

დრტუნვა შფოთი, წუხილი II,6.

ეზომსმოდღვარი მოურავი IV,3.

* თითოეულ ლექსიკურ ერთეულთან მითითებულია მხოლოდ ის მნიშვნელობები, რაც მათ მოცემულ კონტექსტში აქვთ.

ერთნება საერთო ნების მქონენი I,2.
 ერთსახლი ერთ სახლში მცხოვრებ-
 ნი, თანამოსახლენი VI,10.
 ვითარმცა თითქოს I,8; II,17.
 ვინაჲ საიდან; რატომ I,3; IV,13-14;
 V,6.
 ვინაჲცა ამიტომაც III,13.
 ზაკუებაჲ ვერაგობა 3,13.
 თავს-ღება მოთმენა VI,2.
 თანა-შესწორება გათანაბრება II,7-8.
 თანა-შეტყუებაჲ შესაბამისობა IV,28.
 თუალ-ზემა მიკერძოება II,6.
 თუმცა თუკი (თუმცა მინდა – რომ
 მდომოდა) I,10.
 იავარი-ყოფაჲ შეშუსვრა, დამსხვრე-
 ვა, მოსპობა II,9-10;
 იგავი სახე, სიმბოლო, ალეგორია
 IV,24.
 იფქლი ხორბალი VI,7.
 კაცთმოთნებაჲ კაცთა წინაშე თავ-
 მომწონება I,10,15.
 კუალად-შიქცევა უკან მიბრუნება I,3.
 კუალად-შოქცევობა ხელახლა მი-
 ბრუნება (იმავე სასაუბრო თემაზე)
 I,9.
 ლიტონი უბრალო, სადაგი I,2.
 ლხინება განწმედა (ხალხინებულად
 – განსაწმედალ) I,3-4.
 მაყენებელი დამშლელი, ამკრძალავი,
 ხელშემშლელი, დამაბრკოლებელი
 I,1,2.
 მღლეერი ყოველდღიური VI,6.
 მებრ სწორედ, ზუსტად II,18
 მზარდული გამზრდელი, ძიძა III,24,
 25-26; IV,3,7.
 მზარდულობაჲ V,22-23.
 მზუაობარი ამაყი, ქედმაღალი V,26.
 მთხრებლი ორმო III,19.
 მიმოდადება მიმოფენა I,15-16.
 მიმოდატხოვა ჩამოთხოვა, მომათხ-
 ოვრება, ყველასაგან თხოვნა II,10.

მიმოშქცევობაჲ ცელებადობა II,11-
 12.
 მიმყოვრება დაყოვნება I,6.
 მიხუმა მიღება („მიღების“ მრავლ.
 ფორმა) I,1.
 მკსინვარებაჲ რისხვა, მრისხანება I,2;
 II,11-12.
 მოშურნე გულმოდგინე, თავგამოდე-
 ბული, მოსწრაფე I,14.
 მსტური მზვერაკი, მზირი, ჯაშუში,
 მსტოვარი II,3-4. იხ. განმსტურ-
 ობა.
 მსხეში მწირი, უცხოეთში მცხოვრე-
 ბი IV,25.
 მუცელ-ქუშული მიღგომილი, ფეხმ-
 იმე IV,19.
 მძლავრება ძალადობა I,13.
 მძლავრი მოძალადე V,14.
 მწამლველობაჲ ჯადოქრობა 5,19-21.
 მწირი უცხო, უცხოელი II,15-16
 მკლომი მოწინააღმდეგე V,17.
 ნუუკუე ვაითუ II,11-12. III,7; IV,11.
 პატიფი სასჯელი III,13; V,10.
 პირი საკითხი, თემა უწყ., II,2.
 ჭამერთ ერთხანს, მცირე ხნით, დროე-
 ბით II,3-4,6,11-12,13; IV,3.
 რეცა თითქოსდა, ვითომ I,1; II,3-
 4,6,11-12.
 რწმუნება ჩაბარება, მიბარება, მინდ-
 ობა (ერწმუნა – ჩააბარდა) I,1;
 IV,3.
 საღმე კი, თუმცა II,6.
 სათნო-ყოფა მოწონება, თავმოწონება
 (ვინმეს წინაშე) I,1,10; მიზანმე-
 წონილად მიჩნევა I,3-4,4-5,15.
 სამე თურმე, როგორც ჩანს; ასე გამო-
 დის... II,21
 საოცრად მოჩვენებით, არაჭეშმარი-
 ტად IV,4-5.
 საცნაური მისახვედრი IV,6; გონებით
 მისაწვდომი, სულიერი IV,6.

საძნაური ძნელი, საძნელო II,11-12
სილოდაა „სილოდაა არს განკუთ-
ნებითი სიძლერაა მომთრეალებთაჲ,
რაჲჲმს გარდარეულებითა სუმი-
სათა სხუაჲ არღარაჲ ეძლის, თუ-
ნიერ ჳმანი რაჲმე უძღურნი და
აღსავსენი დაქსნილებითა“ (5,19-
21).

სიჩქერი სიგიჟე, სიშლევე I,6-7.
სიჩჩოება ჩვილობა, მცირეწლოვნება
(აქ: სარწმუნოების სისუსტე) II,11-
12; IV,1-2,3,4-5.

სწორებით თანაბრად I,8.
სწორი თანასწორი, თანაბარი II,9-
10.

სხუებრ სხვანაირად I,8.
ტურთვა „თავს-ღება“, მოთმენა VI,2.
უნდო მცირე, მდაბალი, უმნიშვნელო
IV,22-23.

უტყუველი უტყუარი, სანდო I,20.
უშუერი უშო VI,11.
უხილავი არმხილველი I,19.
ქრთილი ქერი VI,7.
ყენება დაშლა, აკრძალვა, ხელშეშ-
ლა, დაბრკოლება I,1; II,2,6-7;
V,11.

შეთქუმულება შეთანხმება I,1.
შეკდება შერცხვენა, დარცხვენა II,11-
12

შეჲასმენელი II,7-8; იხ. შესმენა.
შეჲსგავსებული შესაფერისი II,16
შეორგულება დაქვეება III,27.
შესმენა დასმენა, ჩივილი I,10.
შესუარული მოზღლილი ფქვილი V,9.
შეტყუება შედარება III,1; ტყუილის

შეპარება (შეაპარა) I,6-7.
შეუსწავებელი უცნობი I,22-24.
შური მოსწრაფება, გულმოდგინება
IV,17.

შურობაჲ „შურობაჲ ესრეთ განი-
ყოფების შურიჲსაგან, რამეთუ
შურობაჲ ოდესმე ამისთვისცა
იყვის, რამეთუ მისთვისცა შურობნ
და თუთცა უნებნ, რასა-იგი
შურობნ; ზოლო შური ესე არს,
რაჲჲმს არცა თუთ უნდეს და არცა
სხუსა ქონებად მისსა თავს-იდებ-
დეს“ (5,19-21).

შჯულისდება-ყოფა დაკანონება V,11.
ჩინება მოწოდება, მოხმობა I,6; V,8.
ჩინებული მოწოდებული, მოხმობილი,
განწესებული II,7-8,13; V,13.
ცოში საფუარი V,9.

წარმართებული წარმატებული, მშ-
ვენიერი VI,11.

წარცემა გაგზავნა II,10.
წარქსნილებაჲ მოურიღებლობა V,13.
წინამბრძოლი მოწინავე მებრძოლი
I,14.

წინა-ყოფა „წინადადება“, შეთავაზე-
ბა 5,22.

წუთჲამობაჲ დროებითობა, სწრაფ-
წარმატებლობა III,19.

ჯლომაჲ წინააღმდეგობის გაწევა 5,17.
კუმევა ხმარება V,13.

ჯმნა გამოეჯვნა, ჩამოცილება II,11-
12,19-20.

პასაკისწორი, მოპასაჲ თანამოასაჲ,
თანატოლი I,14.

პეთუმცა, ჰმთუმცა ნეტავ III,4; V,12.